

281-2K

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

XXXII. ÉVFOLYAM. 1905.
2 MELLÉKLETTEL.

SZERKESZTETTÉK:
KAROLINY MIHÁLY és LÖVY MÓR.

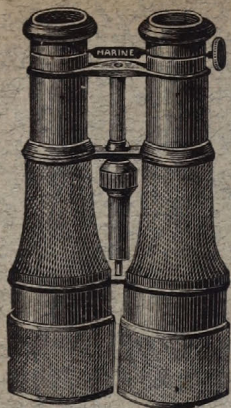

AZ EGYESÜLET KIADVÁNYA.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ.
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1905.

Kettős utazó-látcsövek,

kívül chagrin-bőrrel bevonva, feketére lakkozott foglалványban, achromatikus objektív-lencsékkel 16 kor., nagyobb alakban 20 és 24 kor.

Ugyanaz gyors használatra (a tirage rapide) 30 kor., kettős utazó látcsövek alumíniumból 30—40—50 korona

Távolságmérők, zsebhőmérők,
zsebaneroidok, iránytűk,

»»» fénypérszeti készülékek «««
művészek, mükedvelők, turisták, nyaralótulajdonosok stb. számára.

Igen egyszerű eljárás, biztos sikerrel. Nagy választék 40 kor.-tól feljebb.

Calderoni és Társa

»»» Váci-utca, 30. sz. BUDAPEST, Kishíd-utca, 8. sz. «««

Képes árjegyzékek bérmentve küldetnek.

Tapasztalataim, melyeket több évi működésem alatt bécsi, német és belgiumi gyógszertárakban szereztem, arra indítottak, hogy a dr. Kvapil orvosi utasítása szerint összeállított

kárpáti egészségi labdacsokat

forgalomba hozzam, melyek eldugulás, nyálkásodás, étvágyhiány, gyomor-baj, felfúvódások, szédülés, fejfájás, váltóláz, aranyér, bőrkiütések, koszorú, vízkór és vesebajok ellen a legfényesebb sikerrel alkalmazhatók.

☛ Szétküldési főraktár: Friedrich János gyógszerésznél Malaczkán, Pozsonymegye.

Egy skatulya ára 42 fillér, egy tekeres 8 skatulyával 2 korona 10 fillér. Ha a labdacsok árához 40 fillér mellékeltetik, akkor a megrendelt mennyiség az egész birodalomba bárhova bérmentve küldetik.

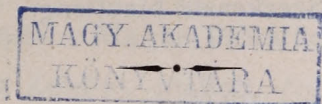
Tisztelt gyógszerész úr! Van szerencsém felkérni, legyen szíves nekem 12 dobozzal az ön kárpáti piluláiból küldeni, melynek hatásáról már meggyőződtem, s ezentúl másoknak is ajánlani fogom. — Pécskán, 1896. február hó 7.-én. Tisztelettel dr. *Temesi Rastler Ödön*, járási orvos.

Tekintetes gyógszerész úr! Szíveskedjék újból két tekerestet az ön kárpáti egészségi labdacsokból küldeni, mert azok oly hírnévre tettek szert ezen a vidéken, hogy egy házban sem nélkülözhetik. Különösen nagyon használhatók végbélnéhez-ségeknél és nagyon elősegítik a folytonosan ülő egyéneknek az emésztést. — Görgény-Sz.-Imre. Tisztelettel dr. *Herbeth Károly*, járási körorvos.

Küldjön nekünk postautánvétellel 10 tekerestet a jelesen bevált kárpáti egészségi labdacsoiból. — 1894. szeptember 2.-án. Tisztelettel Vízgyógyintézet Kaltenleutgeben, dr. *Wilhelm Winternitz*, tanár.

Tekintetes Gyógszerész úrnak, Malaczká. Szíveskedjék az ön által készített kitűnő hatású kárpáti labdacsoiból saját szükséguletemre 2 tekerestet 12 skatulyával küldeni. Egyszermind megígérem, hogy labdacsoit bámulatos hatásuk miatt gyakorlatomban mindenek nek ajánlani fogom. — Kelt Cz.-Bercezen, 1898. április 19.-én. Tisztelettel dr. *Balázs Gyula*, községi orvos.

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

XXXII. ÉVFOLYAM. 1905.

2 MELLÉKLETTEL.

SZERKESZTETTÉK:
KAROLINY MIHÁLY és LÖVY MÓR.

AZ EGYESÜLET

KIADVÁNYA.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ.

NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1905.

300880

Szerkesztő-bizottság.

Elnök: Fischer Miklós.

Tagok: Arányi Antal, Dénes Ferenc, Hajts Béla,
Kintzler Árpád, Kövi Imre, Róth Márton, Weber Samu
és az osztályok képviselői.

Azokat a t. urakat, akik Évkönyvünket becses
cikkeikkel támogatják, kérjük, hogy dolgozataikat leg-
később f. évi október hó 1.-éig küldjék be.

A szerkesztőség.

HIRDETÉS.

Tudósítjuk a Magas-Tátra látogatóit és barát jait, hogy a Zöld-tó mellett épült menedékház, melynek vendéglője étkező-teremből, három turista-szobából stb.-ből áll, június 15.-én megnyílt s így a kirándulók ott teljes ellátásban részesülhetnek.

A „Leipziger Illustrirte Zeitung“ külön Tátra-füzetet adott ki (3228. számú füzet), mely Magyarországon darabonként 2 koronáért kapható.

TARTALOM.

I. ÉRTEKEZÉSEK.

	Oldal
1. Dr. Gyórfy I.: Növényteratologiai adatok	I
2. Dr. Englisch K. lovag: A Máramarosi-havasokból. Új útirány a Nagy-Pietroszra (2305 m)	5
3. Weber S.: A Buchholtz-család a turisztika s a természettudományok szolgálatában	11
4. Beck Sz.: Magas-Tátra-túrok 25—30 évvel ezelőtt. II. és III. út 20	
5. Chmielowski J.: Úti jegyzetek a Magas-Tátrából	41
6. Barcza J.: A Magas-Tátrában	50
7. » » Kirándulás a Polana-hegységbe. (Zólyom-vm.)	53
8. Dr. Hajnóci R. József: A szepesi bányavidék természeti viszonyai és bányászata. II. közlemény	56

II. EGYESÜLETI ÜGYEK.

1. A Szilágyi-émlék ünnepélyes leleplezése (66). — 2. Választmányi ülés (78). — 3. Közgyűlés (86). — 4. Elnöki jelentés (90). — 5. Választmányi ülés (97). — 6. A M. K. E. védnöke, tiszteletbeli elnöke, tiszteletbeli tagjai, tisztviselői, választmányi tagjai, muzeum-bizottsága, képviselői (103). — 7. A M. K. E. 1904. évi bevételeinek és kiadásainak kimutatása (106). — 8. A M. K. E. alapítványainak kimutatása 1904. dec. 31.-én (108). — 9. A M. K. E. 1905. évi költségelőirányzata (110). — 10. A M. K. E. muzeum-bizottságának 1904. évi jelentése (112). — 11. A M. K. E. muzeumának 1904. évi zárószámadása (113). — 12. A M. K. E. muzeumának 1905. évi előirányzata (114). — 13. Az osztályok jelentése: Gölnicvölgyi osztály (115). — Iglói osztály (116). — Keleti-Kárpátok osztálya (117). — Liptói osztály (121). — Lőcsei osztály (123). — Sziléziai osztály (124). — Zólyomi osztály (127). — A Liptói osztály útjelzései (128).

III. APRÓ KÖZLÉSEK.

1. A Magas-Tátra 1904. évi idegenforgalma (130). — 2. Gyakorló kalauzkirándulás (134). — 3. Téli sport a Tátrában (136). — 4. Télen a Tengersizem-csúcsra (137). — 5. A hósport a téli kirándulások előmozdítója a Magas-Tátrában (140). — 6. A 85-ös gyalogezred átkelése a Tátrán (144). — 7. A Magas-Tátra turisztatérképe (148). — 8. Fürdőinkről: Korytnica (149).

IV. HALOTTI MEGEMLÉKEZÉS.

† Danhauser Rezső (152).

V. HIRDETÉSEK.

VI. KÉPMELLÉKLETEK.

1. Kilátás a Tengersizem-csúcsról. — 2. A Szilágyi-émlék.

Növényteratologiai adatok.

Dr. Györffy I.-tól.

Alantabb tárgyalandó pár adatom korántsem akar »épületkő« (Baustein)¹ lenni a növényteratologia épületéhez; de talán egynémely tekintetben felemlítést érdemelnek még akkor is, ha az irodalomban már nyomát is találjuk; adatataimnak némelyike meg — tudásom szerint — eddigelé az irodalomban nem is szerepelt.

Ismertetendő adataimnak anyagát legnagyobb részt magam gyűjtöttem, csak pár jutott hozzám ajándékozás folytán.

Nem kívánom sem **Moquin-Tandon**, sem **T. Masters** könyvének tárgyalási menetét követni; egyszerűség kedvéért én csak ABC sorrendben fogom e rendellenesen fejlődött növényeket tárgyalni.

Adataim a következők:

*Abutilon vexillarium hort.*² *Synanthia*-nak szép példája: vereslőbarna, hólyagosan felpuffadt csészében két teljesen külön álló virág van, külön (rendes számú) szíromlevelekalkotta tölcserőtől körülvelt egyfalkás porzókkal és bibékkel. A közös csésze fogai nem egyenlően osztott szabásúak, egyik kisebb, másik nagyobb; fogak száma: 10. — Cult. 1904. jul.

Carduus glaucus, Fűgész normalis száron két teljesen kifejlődött fészek-virág van, egymástól 180°-ra elfordulva; az egyik virágzat kisebb, mint a másik. E kettős

¹ Just, Botan. Jahresberich. 1874 (II.) pp. 551. Peyritsch refer.

² Penzig I. k. p. 314, egy *Abut. vex. terat.*, de más esetet ismeret, t. i. »In einer . . . Blüthe waren in sonst einfach scheinender Blüthenhülle zwei getrennte Staminalröhren und zwei Pistille entwickelt; die Spaltung des Blüthenbodens erstreckte sich also nur bis oberhalb der Corolla . . .«

fejű *Carduus* — **Penzig**¹ hasonló esetet nem említ — a Magas-Tátrában, «Vörösagyag» nevű részen (1904. VIII. 22.) gyűjtöttem.

Geum rivale. Központi sarjadzás (Mittelsprossung, Durchwuchs²) folytán a virágtakarók s a porzók körén belül a termő (ovarium) helyén, majdnem a szíromlevelekkel egyenlő hosszúságú nyélen ül egy másik virág, melynek kehelylevelei nagy mértékben ellombosodtak; az általuk eltakart szíromlevelek s porzók elég fejlettek; termő ebben sincs. A külső, vagyis itt, ez esetben az alsó kehelylevelek is ellombosodtak. — E példány Rúzsbach-fürdő (Szepes-m.)-ről való (1904. jul.)

Linaria intermedia. Kolozsvár környékén a »Pokol« (v. Feneketlen-tó) környékén, *Rosa transsilvanica* bokrok közt kaptam egy exempl. *Linaria intermedia*³-t, melynek normalis virágok alkotta virágzata közepén, tehát lateralisán, egy peloricus — eltérő alakjánál fogva nagyon feltűnő — virága volt. A peloria éppen a *Linaria*-knál nagyon gyakori, különösen két alakban: 1. mint »Spornpelorie« (Penzig), mely = Masters »Unregelmässige P.«-jével, mikor is az asymetriát okozó szervek nagyobb számmal fejlődven ki, symetriát hoznak létre; 2. mint »Röhrenpelorie« (Penzig) = »Regelmässige Pelorie« (Masters), amikor is az asymetriát okozó organum (tehát ez esetben a sarkantyú) fejlődése elmarad s így lesz symmetricussá.

Az ismertetendő *Linaria* esete annyiban tér el e 2 typustól, hogy bár a sarkantyúk száma tetemesen nagyobb (4), a párta mégis elváltozott, tető részén hosszas, kissé szegletes csővé alakult. Az egész peloricus virág inkább zygomorphus, de azért bilateralis symetria rajta meg nem állapítható.

5, normalis levélből álló kehelykörén belül van az alul legszélesebb s felfelé keskenyedő párta, mely körkörösén zárt, csakis felül nyitott. 4 felfelé álló sarkantyú van a párta kihasasodó basalis részén, melyek nem egyenlő hosszúságúak, különböző szög alatt állnak el tőle s kissé

¹ L. c. II. B. pp. 85—86.

² Goethe l. c. p. 82. §. 103.

³ A »rachi pedunculisque glaberrima, eglandulosa *Linaria intermedia*-t veszi fel Simonkai Enumeratio-jában (p. 420) mint olyat, mely egész Erdélyben elterjedt; s az »inflorescentia glandulosa« *L. vulgaris* Mill.-ra azt mondja, hogy nem biztos Erdélyben való léte; pedig itt előfordul mindkettő (l. Magyar bot. Lapok 1903. ápr. sz. p. 127); magam is sok helyen gyűjtöttem mindkettőt.

ívesen görbültek. Nem egyenlő távolságban állva, szabályosságot nem is kölcsönöznek. Érdekesen alakult a párta tető része; 4 nagy lebeny által van a körkörös, narancsveres »iny« határolva, de ez nem zárja el, mint rendes körülmények közt a párta torok-részét; e karélyok közül 2 előre, kettő hátrafelé áll. A 4 sarkantyú egyike az eredeti sarkantyú helyét foglalja el.

A párta különben szép kénsárga-színű. 4 egyenlő hosszú porzója van, melyek körülbelől odáig érnek fel, ahol a párta csőalakú része kezdődik, mely utóbbinak belsejét körkörösen, felfelé álló trichomák fedik.

Nonnea pulla Medic. nálunk közönségesen elterjedt; a »Szénafű«-vön (Kolozsvár-m.) gyűjtött egyik példánynál a virág tölcséres kelyhe a bractea-val összenőtt; a bractea egyik fele kurtább, t. i. az, amelyik összenőtt; a másik, hosszabb fele elállt a kehelytől.¹

A *Plantago-félék* családjában nagyon gyakori jelenség, hogy a fűzér-virágzat tengelye pld. hol jobban, hol kevésbé tető részén behasad, s eszerint hol kisebb, hol nagyobb lesz a kettősfejú virágzat. Ugyanilyen eredetű a *Plantago sericea* abnormalis fűzér-virágzata is.

Mindnyája *Büszbach-fürdő* (Szepes-m.)-ről való.

Plantago sericea. Külsőleg nehezen tudnók megállapítani, hogy e *Pl.*-nál összenövésrel vagy kettéhasadással van-e dolgunk? A még egy darabból álló tőkocsányból készített kereszt-metszete elég kis nagyítás mellett is világosan megadja rá a választ; t. i. hogy itt két tőkocsány nőtt össze s pedig a következő módon:

A barázdás tőkocsányt legkívül egyrétegű, elég vastag falú *epidermis* borítja, mely alatt 2–3 sejtrétegű, mintegy subepidermalis réteget látunk kifejlődve, mely réteget alkotó sejteknek különösen tangentalis fala collenchyma-szerűleg megvastagodott s pedig a »Plattencollenchym«-nek² nevezett typushoz hasonlóan. E két zóna [epidermis + subepidermalis réteg] közösen veszi körül a 2 tőkocsányt. Alatta parenchymaticus, illetőleg kissé radialiter lapított sejtek által alkotott, chlorophyllumot tartalmazó kéregzónát látunk, mely elég tekintélyes vastagságú; s külön-külön gyűrűt képeznek, de ezek már érintkeznek egymással. A kéregparenchyma határát (a bélszövet felé!) mindkét scapusban külön-külön egyrétegű gyűrűt, illetőleg hosszanti lefutásukat tekintve,

¹ Penzig l. c. II. B. p. 164. Hasonló esetet nem említ.

² Haberlandt l. c. p. 140.

palástot v. hengert alkotva, nagy üregű, vékony falú sejtek teszik. Ez alatt van az *edénynyalábok* zónája, különösen kiképződött s a leptomát koszorúzó s egy egész zárt gyűrűvé kapcsolódott stereomával. Edénynyalábjai a »Kétszikű típus« rendes mintája szerint vannak elhelyezve.

Centralis helyzetű az egyszerű gödörkésen vastagodott sejtfalu, parenchymaticus sejtekből álló *bél-* vagy *vögy-szövet*, tág sejtközi üregekkel. Azon a helyen, ahol összenőtt a tőkocsány, a két chlorenchyma közt, eltérő, hegyszövetre emlékeztető szövetet látunk.

A két bélszövet jelenléte kétségtelenül bizonyítja, hogy itt csakis a tőkocsányok összenövéséről lehet szó. Gyűjtési hely: *Rúzsbach-fürdő*.

Scolopendrium vulgare β . *var. daedalea*. Eme szép *Sc.*-kat a »Tordai-hasadék«-ban (1901. IX. 29.) gyűjtöttem a »Szédítő-magos« (v. Kápolna) nevű szikla egyik meredek, omlásos szakadékában.

A Máramarosi-havasokból.

Uj útirány a Nagy-Pietroszra (2305 m).

Dr. Englisch K. lovagtól.

Büszke és hatalmas vagy te, Nagy-Pietrosz, szép és fönséges. Kedvtelten jár tekintetünk szürke csücskekoronádon végig, opálszínű hómezőidön megnyugszik, s hasadékokba és szurdokokba mélyed, mintha ki akarná fűrészni azt az amethyst-lehelletet, mely ezeken honol. A hosszú út alatt kifáradt, de a Tátra szépségéhez szoktatott szem, mely Lemberggtől kezdve az egész vasúti menet alatt a pázsitföldre Hoverla nézésénél már-már kételkedik a Keleti-Kárpátok fönsége dolgában, kedvtelten nyugszik meg sziklafejeden. Végre ismét igazi magashegyi oszlop előttem! Ismét szikla, jég és örökös hó!

Vissóvölgy-állomásnál elhagyjuk a vasúti vonatot, mely Kőrösmezőről hozott ide bennünket, s menten egy raj alkudozó, kiabáló, egymásközt civakodó hebräus — mintegy a máramarosi szép hegyvidék egyik jellemvonása — közé esünk, akik kocsival kínálnak meg bennünket. Csakhamar megejtjük a választást; a hosszú kabátú, fülei előtt kis hajtincset viselő kocsis fölpattan a bakra, két hitsorsosa a kocsi farára, s röpülünk a Vissó-völgybe.

Tajtékozva és bűgva tör az ifju Vissó, a hegyek e szilaj gyermeke sok nagyszerű sziklaszorulaton át. Virágos rétek, melyek fölött az áttetsző Apolló-lepke libben, vetésekkel és helységekkel váltakoznak: Petrovóval, Alsó-, Közép- és Felső-Vissóval, Moiszinnal; végül 60km-nyi út után Borsa következett. A Pietrosznak (2305 m) eleintén a távolban kéklő sziklacsücskéi előre nyomultak, s ím az erdőföldre Magura által (1602 m) balról, a Piatra-alba

(2280 m) falai s a Puzdrelor-csúcs (2191 m) merész sziklaszarva által jobbról szegélyezve, teljes pompájában emelkedik föl előttünk a mi hegyünk.

Am ismét a Tátra finom hegyi levegője áramlik felénk, de enyhén áthatva hagyma- és metélőhagyma-illattól. Borsa nagyobb helység, afféle jellegű azonban, mint a Vissó-völgy többi falvacskája. Már kevés házában laknak fél vad román parasztok; azok túlnyomó legtöbbször izraeliták birtokában van. Habár a marhatenyésztéstől, melyet a havasi legelőkön úznek, gyakran mesésen gazdagok, a máramarosi izraeliták semmit sem vesztek ősi jellegükből; hiszen úgy látszik, e magas völgyekbe még nem hatolt föl a műveltség.

Hála Kiesler gyógyszerész úr kedvességének úti-társammal, S. Anna kisasszonynyal együtt egy ide települt derék német asszonynál nemsokára jó szállást kaptunk.

A következő nap programját a Nagy-Pietrosz (2305 m) megmászása képezte; azonban a kalauzok intézménye e vidéken ismeretlen. Különben — *peux-y-fait* — csak jöjjön valaki velünk, aki járható ösvényeken átvezet bennünket az erdős tájon s a fényképező készüléket és egyéb holminkat cipeli, a »hegyekre vezetést« a térkép segítségével majd csak teljesítem magam is, annyival inkább, mert tudtomra esett, hogy az eddig egyedül, különben is ritkán használt följárat nem is innen, hanem hátulról, a Repede-völgyről vezet föl, míg én azt vettem a fejembe, hogy épen innen jussak föl, hosszú kerülő-útak nélkül.

Este bemutatkozott a kalauz, persze izraelita, a szokásos fülhajtincsekkel és talárszerű ruhában. Alig bírtam elfojtani mosolyomat, mégis jó képet vágtam hozzá, mikor új kalauzunk felénk arckifejezéssel kérdezte, hogy: »Az oreságok egészen a Pietrosz legtetéjére igyekeznek?« E kérdés bennem az új *aquisitio* iránt különböző kételyeket támasztott.

»Abizony, jó ember! a legtetéjére megyünk, sőt alkalmasint még följebb is, ha lehet! Tökéletesen nyugodt lehetsz.«

»Nú! de hát a sok hó!«

»Éj! soh'se gondoljunk a hóra,

Legföljebb pottyanunk a tóba!* Ennyi az egész!« feleltem én ciceronéknak azon való nem kis megrökönyö-

*Pietrosz-tó; e tájon nem ritkán Tengersizemnek is nevezik.

désére, hogy utolsó érve is csütörtököt mondott, melyet pedig oly nagyra tartott.

Buzavirágszínben kéklett az ég másnap reggel, a Pietrosz sziklacsücskéi ragyogtak, s már magasan állott a nap, amikor fölébredtem. Senki sem költött föl; kalauznak, lónak nyoma sem volt. Bosszusan kerestetem a távol levőt, s mi derült ki? A hős már hajnalhasadás előtt nyomtalanul elillant.

A lóadományozók egy kis préselő-kisérlétének győzelmes visszaverése után más lovak találkoztak s más, Malik Mózes nevű kalauz is, külsőre nézve az elsőtől kevésbé különböző és ennél többet épen nem ígérő; végre reggel 9 órakor a kicsiny, zsinór-hámszerszámmal fölruházott hegyi lovakon kilovagoltunk a városkából. Hosszú lábam majd földig ért ugyan, a hatalmas jégcsákányt lándzsa-módra kellett vállra emelnem, s minden esetre különös képet nyujthatott 2 m hosszú alakom a kurta, vastag hegyi lovon.

Borsától vagy egy órányira nagy pocsolyák és a marhától szétaposott mesgyék kísérték bennünket, míg egy fakorlát mögött végre havasi rétekre értünk, ahol nagy, világos rózsaszínű tollas szegfű-virágok bólintgatták fejcskékjüket, vegyest a mi Tátránkban is ismeretes *Trollius europaeus* L. teli aranygolyócskáival. Mindezek fölött emelkedik a Piatra-alba hosszú, hóval frissen be-cukrozott gerince, mely e napon elnevezésének becsületére vált.

Az erdő lassanként sűrűsödik, a lejtő mind meredekebbé válik, míg végül arra a havasi rétre érkeztünk, mely — amennyire emlékszem, — a »Piciorul-Mosului« nevet viseli.

Düledező faszínben néhány, félig elvadult román juhász lakik hebräuspatriarcha vezetése alatt, sok száz birka, ez az itteni pásztorélet képe.

Fönt, a Pietrosz-gerinc* fölött felhők gomolyogtak; egyre tömörülnek és lomhán lógnak a sziklafalakon. Dacára annak, hogy a pásztorok vállalkozásunk miatt fejrázva tekintettek ránk és arra biztattak, hogy inkább térjünk vissza, hiszen ők maguk a világ minden kincséért sem mennének oda föl, és dacára a friss hónap, rövid pihenés után elrendeltem az indulást. Kalauzunk nagy bánatára történt ez, akinek oly kedves volt a csendes, füsttelt

*Az a gerinc ez, mely a Magura-csúcs oldala felől vonul erre, s amelyen fölmásztunk.

pásztorkunyhó a savós vödrökkel, s aki csak nehezen tudott a szomorú valóval szemben hozzászokni ahhoz a gondolathoz, hogy oly csúful csalódjék abban a legtitkosabb reményében: hátha még az utolsó pillanatban is visszariadunk a Pietrosz-gerinctől.

Nemsokára a patak mentén befordultunk a kis kazánvölgyecskébe, egyre egy mélyen bevájt gerinchorhos felé tartva. Ritkás törpefenyő között az első havasi rózsbokrok üdvözölnek bennünket. Főlebb a patak partfalai következnek. Ennek lépcsőin zúg le a völgy felé a vadpatak.

A bal parton fölhatolva — a vezetést régen én vettem át, — a felsőbb lejtőre érünk. A bíborvörös minden árnyalatában, egészen a legtisztább fehérig elváltozva hullámszik itt a havasi rózsa,* mely most, — június végén, — legteljesebb virágzásában pompázik. A mélyebb, szélcsendes kazánokat azonban szétöntött vérekként árasztották el. Az előttünk levő sziklataréjok ellaposodni látszottak, jobb kezünk felé a Magura-gerinc szarva mindinkább eltűnik lábaink alatt, bár épen azelőtt oly magasra emelkedett; azonban a Vissó-völgyön túl a Pop Iván kékes alakja mind hegyesebben és tiszteletre méltóbban nőtt ég felé.

A falakhoz érkezünk. Friss medvenyom látható a hótakarón s keresztelzi útunkat. Hegyes tükké fagyott, vastag jégfüggő és méteres jégcsapok díszítik a tornyokat, melyek minden pillanatban bűgva és szétforgácsolódva lezuhannak, mert a meleg szél olvadásukat sietteti. Magunkra erősítve a kötelet, előre indulunk. Én kissé jobbra tartva átvágok a gerinc felé, erősen igyekszem . . de menten belátom, hogy erről az oldalról nem sikerül a dolog. Nehány lépés vissza, bal felé, s megtalálom a bejáratot, mely szikla- és pázsitpárkányokon át vezet föl.

Hurrah! fönt vagyunk, de áthatolhatlan köd van köröskörül. Megebédélünk, ámde a kilátás nem nyílik meg, s a hullámszó páratömegek csak itt-ott engednek rövid letekintést a mély Drágus-völgybe, ahonnan könnyebb volna a fölmászás, amiut a pázsitlejtőkről látom. Egyszerre csak lyukat szakított a szél a felhőfátyolban. S ime mit látunk? Hóerkélyekkel kipárnázott, mély szurdok által elválasztva túlfelől hatalmas torony nyúlik föl, odébb egy második, még magasabb, fölötte harmadik és így tovább! Mi a mennykő! hát csak ez a Nagy-Pietrosz

*Rhododendron ferugineum. L. Szerk.

csúcsa, mert hiszen itt ez a legmagasabb. Előre tehát, csak nem kell aggódni, kedves kalauzom; vagy a Pietrosz, vagy a halál!

Ama pompás hóerkélyek mentén járunk, amelyek az itt a gerincben hirtelenül végződő, bizonyára több száz méternyi hosszú, hatalmas hótorkok peremét alkotják. E hókémények pusztá megtekintése is borzadályosan hat. Ilyen falon lecsúszni, ha az ember kisiklanék, no hiszen! Ez a halál szép volna!

Egyik tornyot a másik után mászszuk meg; az utolsó előtti mögött rövid, de meredek hóárokba kell beszállani, s ezen át ama rés felé törekedni, mely hatalmas, mély sziklaszurdokként fészkel jéggel páncélozott tornyok között. Az utolsó torony jégzománca kivételesen nagyfokú, tehát a csúcsfal megmászása örvények fölött merénylet.

Leoldom a kötelet. »Maradjatok szépen itt a résben, gyerekek!« kiáltom társaim felé, »már én mék!«

Csörömpölve töredeznék lábaim alatt a fal jégcsapjai és üveghez hasonló zörejje hullanak a mélységbe, azoban a jégpatkóhoz szokott láb a legkisebb jégrésben is támasztékra talál Csakhamar fönt vagyok, a legmagasabb csúcson, a legutolsón, gondolám én s bizonyára te is, jó olvasóm. Isten mentsen! Még vagy 60 méternyre folytatódik az itt már megszélidült gerinc, s a végére k. b. 3—4 méterrel magasabb az én álláspontomnál.

»Várjatok ott lent! még nincs vége a históriának!« döngöm le a ködörvénybe, s a gerinc mentén tovább megyek. De hát a földön minden véges, tehát a végtelennek látszó Pietrosz-gerinc is, s a csúcs köemberén állva többé nem kételkedhettem azon, hogy valóban a legmagasabb csúcson (2305 m) állok.

Kilátásom alig van; egy mély felhőrezen túl a Pietrosznak majdnem egyrangú társa, a Rebrü-csúcs (2269 m) mereszi föl szarvát. Hátterét a távolban a Buhaszka (2066 m) rozsdavörös, havasi rózsával takart lejtői alkotják.

Vissza tehát a társakhoz. Velük egyesülve mentem azután az összes tornyokon át az első csúcsig. A további leszállásnál kalauzom egy pár méternyre lesiklott s épen az orrával bukott egy alpesi rózsabokorba. De mindez tűrhetően végződött, csak kis érvágással járt.

Mikor elértük a havasi rétet, a nap már leáldozott, a havasi rózsák bezárták kelyhüket. Langy júniusi est nehezedik a rétségre, melynek virágdús területén térdig

süppednek le a lovak. Remek illatot lehelnek a tollas szegfű kísértetiesen sápadt virágai és az éjjeli lepkék zúgva száguldanak minden irányban.

Tizenegy óra volt, mikor a sötétségben eltévesztettük az utat, s a kerítéseken és korlátokon való különféle ide-oda mászkálások, továbbá részeg román pásztorokkal összeakaszkodás után a 7 Vissó-ág tajtékzó hullámainak kellő közepén átlovagoltunk. Az út utóbbi szakaszától halálra fáradtan értünk Borsára.

Másnap a borkút (Ciszla) nevű savanyú forrásokat kerestük föl. Erdős hegyhát alján erednek, egymás mellett, mocsaras szurdokokban. 2 méter hosszúságú, igazán tropikus páfrány-csovák díszítik a patak partját. A Borkút forrásokhoz vivő kocsiót rettenetes. Elég annyi, ha azt mondom, hogy az ember csakugyan könnyebbülten sóhajt föl, mikor a szekér a patakmeder nagy kavicsain gördül át. Biztosítlak, tisztelt olvasóm, emitt simább az út.

A harmadik napon a Sztrimatura-vízduzzasztó mellett elhaladva az országút nagyszerű szerpentinán át a Prizlop-szoroshoz kocsiztunk. Itt, a máramarosi gyémánttal behintett országhatáron még egyszer fölemelkedtünk az ég kékségébe, a hóban és havasi rózsákban dús Cifacsúcsra. Innen Bukovina szívébe tekintettünk le, a bájos Dornavatra felé és sokáig pihentek szemünk az Ünőkő (2280 m) szép alakján.

Hazatérőben szájalommal néztük a szép jegenyefenyős lejtőket, melyekről tudtuk, hogy nagyon is korán a fejsze áldozatai lesznek.

Isten veled, Máramaros! Sorsod olyan jövődő elé vezessen, mely hozzád méltó, s áldjon meg téged, te természetszépségek kincses háza.

S most még egy kérdés. Miért van az, hogy keleten csak a Hoverláról beszélnek, csak azon építenek menedékházat, s egyedül ezt dicsőítik himnuszokkal? Holott olyan a Hoverla a Pietroszhoz képest, mint a púpos Gyömbér a Magas-Tátra gránitóriásaihoz képest. Nálunk azonban az utóbbiakat a Gyömbér elé helyezik. Ez intés lehetne a Hoverláért lelkesedők részére.

A Buchholtz-család a turisztika s a természettudományok szolgálatában.

Weber S.-tól.

Mióta Fröhlich Dávid késmárki tanár 1615-ben nagy fáradsággal elsőül hatolt föl a M.-Tátrába (Wagner: *Analecta Scepusii*, II. 315.), mindig akadtak egyesek, különösen tanárok és lelkészek, kik Fröhlich példáját követve a veszélyes és fáradságos vállalkozástól vissza nem riadtak s a szepesi havasokat fölkeresték és átkutatták.

E Tátra-látogatókhoz tartozik id. Buchholtz György. 1664-ben Matheócon találjuk őt, ahol az iskolánál működött, mely akkor igen jó hírben állott, s amelynek még retorikai, logikai és theologiai hallgatói is voltak. Ezek ének- és zenekara kiváló eredményeket mutatott föl. Nem csoda tehát, ha ily körülmények között Matheóc e törekvő fiatal emberre vonzóan hatott. Buchholtz azonban az elméleti tudományokon kívül a természet iránt is érdeklődött.

A hatalmas havasok látása felkeltette benne a vágyat azok maglátogatására ¹ Kisérők is szívesen akadtak nemcsak tanítványai, de a vidéki papság és a tanítószág tagjai közül is. A kirándulásra az 1664. év legszebb júliusi napjait választotta ki. Tizenheten indultak el a fáradságos útra; Topercer György nagyszalóki lelkész is közöttük volt. Maga Buchholtz az érdekes kirándulásról következőképen számol be: Első napon a nagyszalóki (Gross-Schlackendorfer) savanyúvíz-forrásnál — a mostani Tátrafüreden — ebédeltünk meg, innen d. u. 2 órakor indultunk tovább; útunk most már folyton jobban és jobban emelkedett; tisztességes mászkálás után följutottunk a törpefenyő-tájig, de még az erdőfái alatt éjjeli szállásra tanyát ütöttünk. Csakhamar

¹Historischer Geschlechtsbericht von Georg Buchholtz des älteren. Weber Rudolf tanártól, 1904, 76., 242., 385. old.

vígan lobogó tűzön sült pecsenye illatával szállt tova a pohárcsöngés a zergék és medvék nagy csodálkozására. Majd nyugalomra hajtottuk fejünket, de bizony semmi sem lett az alvásból, mert amint elcsendesedtünk, dörögve közeledtek tanyánkhoz a medvék. Égő fákkal kergettük el ezeket, s egész hajnalig őrködnünk kellett. Másnap reggel 2 órakor már talpon voltunk; áthatoltunk a templomokhoz hasonló hatalmas sziklákhöz, a Királyorrrhoz. Itt észrevettük, hogy négyszeres tiszta visszhang adja vissza hangunkat. Életemben még nem észleltem ily remek visszhangot!

A Királyorrtól jobb kéznek a felső-erdőfalvi gerinc felé irányítottuk menetünket, miközben egyre emelkedtünk. Ezalatt Topercer György, a nagyszalóki lelkész, Fábry Márton, a matheóci kántor és négy tanuló annyira elfáradt, hogy képtelen volt velünk tartani. Mi többiek azonban tovább mentünk s egyre magasabbra hágtunk. Már csak két puskalövésnyire volt a csúcs, amikor megint kidőlt két tanuló: Greskovicz András és Con György. Mi azonban Isten nevében folytonos testi és életveszedelmek közt mind följebb haladtunk, míg végre én: Buchholtz György, Jani Márton, a szepesszombati kántor, Veiszer Márton tanuló és a vadászó, a nagyszalóki havas tetejére jutottunk. A magas Szalóki-csúcs kerek tetején az Isten végtelen hatalmasságán álmélkodva tekintettem körül a messze látóhatáron és azon csodálkoztam, hogy e havasban a lejtőkön oly sok, gyakran nagy vízi tó akadt, melyeket Isten halmas keze föltartóztat s annyira megrekeszt, hogy le nem ömlenek, avagy alá nem szakadnak; különben ezáltal a vidékre és népére, emberre és állatra helyrehozhatatlan kár háramlanék s minden vízözön alá kerülne, mint ahogy ez 1662. évi augusztus 6. án is történt. Ez a nagy vízár nem álló tóból, hanem egészen száraz helyről eredt, nem messze a Királyorrtól, a gerlachfalvi oldalról, ahol — talán felhőszakadás vagy földrengés következtén — egy alig csöbör nagyságú kő vált le, s ennek helyéből rohamosan szökött elő a víz, itt, ahol ezelőtt egyetlen vízcsepp sem volt észrevehető. A nagy erővel kitóduló víz most azonban sziklákat hasogatva, hengergetve, vastag vörös- és lucfenyőfákat gyökerstül kitépve, egészen a völgyig még most is látható, széles medret vájva zuhant a völgybe alá.¹

¹A Szalóki- és Lomnici-csúcsokon most is láthatók ily vízmosságok.

Szerencsés fölrkezésünket puskalövésekkel jeleztük az elmaradottaknak. De mekkora volt csodálkozásunk, mikor a lövések pukkanása vagy visszhangja legkevésbé sem hallatszott; mintha csak a puskakakasok alatti lőpor lobbant volna lángra. A vadorzó nevetve mondá: »Hisz ez lehetetlen!« Ám szorgosabb vizsgálat után kiderült, hogy a pusokák bizony elsültek. Erre erősebben töltöttük meg a fegyvereket s hamar elsütöttük, ami azonban most sem okozott ropogást. De az első lövés után mintegy fél negyedórára visszhangul hatalmas dörgés rázkódtatta meg a sziklákat; akár csak mozsarakból, ágyúkból lődöztek volna; mintha a sziklák legördülni, a hegyek leomlani, a völgyek megrendülni készülének; s ezt a dörgést odalent fél órán át hallották. Erre oly nagy szélvihar kerekedett a csúcson, hogy le feküdnünk s a sziklához kapaszkodnunk kellett, holott előbb a legkisebb szellő sem lengett, sőt levegő is alig volt annyi, hogy lélegzetet vehessünk. Ezért a fölmászásnál hólabdákat kellett kezünkben tartanunk s azokat nyalogatnunk, hogy szomjan ne haljunk Mert odafönt a legritkább levegő vagyon, s ezért is nem ropogott a lövés addig, míg a levegő középtájára nem jutott, ott széjjel-szóródott s a völgyek vájulatait betöltötte: csak akkor kezdett pukkanni és ropogni, olyannyira, hogy amazok, akik messze alattunk voltak, aggódásba és félelembe estek. S így mi is olyan csodadolgot tapasztaltunk, amiből én észlelés alapján lelkiismeretes és valóságos tanúságot tehetek. Erről mindenek előtt eszembe jutta, amit e tárgyban Fröhlich M. Dávid az ő földrajzában ezelőtt írt. Még megemlítendő: a fölkúszásnál 5-6-szor a felhőzetbe jutottunk, úgy hogy egészen sötét lőn körülöttünk és a nap sem vala látható; amint azonban a felhőkön fölülr kerültünk, megint láthattuk a napot a felhőzet között, s ez újból szépen ragyogott, míg valamivel följebb jutva, más felhőbe értünk, amikor újból beborult, s körülöttünk nagy halmokként csupa merő gőz és bűzös füst gomolygott. Az alattunk volt felhők pedig lelátunk nem engedének. Közben azonban szépen kiderüle, míg d. előtti tizenegy óra felé a csúcsra érünk. Tehát ragyogó napfény mellett láthattuk az egész Szepességet, annak városait és falvait, valamint nagyon messze Lengyel- és Magyarországba is beláthatánk. A Szepesszombat körülr városokák nem látszanak egyebeknek, mint (tisztelettel mondván) a szántóföldekre lerakott ganajrakásoknak, Késmárk (Keysersmark), Podolin, Lubló (Liblau) városai pedig len

szénaboglyáknak. A Szalóki-csúcs kerek teteje, ahol két órán át tartózkodánk, akkora területű, mint egy közepes nagyságú szoba; a Tarpatak (Kahlbach) felőli oldala egészen meredek, s itt mintegy néhány száz toronyról egyenesen lelátni egészen a völgyfenéig, ami egészen borzadályos és iszonytató, s az ember szinte elveszti tőle a látását; Orava, Lengyelország és Szilézia felé azonban lankásan ereszkedik alá, mert arra felé szinte magasabb hegyek és sziklák láthatók, mint a szepesi oldal felé. Ezt tapasztaltam 18 eltelt esztendő multán is, amikor anno 1680 augusztusában Danzigról és Poroszországból Kujavjenen át Magyarország felé utaztam; akkoron Varsó mögül, egy töltésről tiszta verőfényben megmutatták havasunkat, onnan is a csúcokat szénaboglyákként szemlélém.

Hogy előbbi beszédemre visszatérjek, megemlítendő, amit a csúcsra mászásnál tapasztalánk, nevezetesen: néhány helyütt zergék, melyek mellett zergebakok is voltak, hat, sőt húsz is egy-egy falkában. Mindenik falka mellett pedig egy-egy őrt álló bak is vala; s mihelyt ez embert pillantott meg, a juhászokéhoz hasonló füttyet hallatott, mire a többi zerge széjjel futott, abban a hiszemben, hogy a vadászok mindjárt rájuk lőnek. Néhány toronymagasságnyra szöttek le egyik szikláról a másikra, míg arra a völgyfenékre nem jutottak, ahonnan a Tarpatak kifolyik. E helyt a háttérben jéggel és hóval borított tó volt, melynek csak a közepe volt nyitva; itt a zergék nagy számban és szép rendben köröskörül állották a tavat s ittak belőle, amit egy ideig nagy gyönyörrel szemléltünk.

Tehát két napot töltöttünk akkor a hegyekben s annyit tapasztaltunk, amennyit előadtam.¹ A hegység nagy erdőségeiben különböző, igen hasznos gyógyítófüvet és gyökeret is lehet találni, különösen rhebarbarát, mely oly hatásos, mint a külföldi; továbbá a ritka cirbolyafát, mely oly vastagra, mint egy véka s megleketősen magasra nő, amiből deszkát lehet fűrészelni s ezekből asztalokat, szekrényeket szoktak csinálni; ezekben őrzik a ruhát férges és molyok ellen. A tartós fának kedves

¹Kimutatható, hogy legelőször Fröhlich Dávid késmárki tanár és birodalmi matematikus mászta meg a Tátrát 1615-ben, utána 1640-ben II. és III. Ferdinánd cs. és kir. udvari orvosa, Augustini ab Hortis Keresztély (csontjai N.-Lomnicnak most katolikus temetőjében nyugosznak), harmadikul pedig Buchholtz György 1664-ben. Vesd össze: »Topographische Beschreibung des Flusses Poprad von Samuel Augustini ab Hortis, Késmárk.« Sauter Pál, 1900.

illata is vagyon. E fa vastag tobozokat terem, melyekben kellemes illatú, édes és egészséges magvak nőnek s a hólyagkő ellen jó hatásúak. Zöld gallyaiból nagyon hasznos, különféle belső bajok ellen jó olajat égetnek, melyet csak 32 évvel ezelőtt, azaz 1676-ban találtak föl.

Különféle vadállat is található itt, de most nem annyi, mint a háborús idők előtt. Oka ennek: hogy a Szepesség lakói ez évek alatt magukat a hadi nép elől biztosítandók, igen sokszor menekültek a hegységbe s ott tartózkodtak télen-nyáron, amit magam is bőségesen tapasztaltam az üldözés és háború idején. Ezért a legtöbb vad elmenekült a havasokból. Sok morgát (Meerzeisichen) is találunk és fognak itt, s ezek bizonyos időben fölötte kövérek, úgy, hogy 4—6 font zsírt kapni egyből (ez jó gyógyító szer); húsa is kövér, s káposztával, sárga és fehér répával élvezhető. Ez állatkáknak csodálatos természetűek van. Ha embert látnak, fülsiketítően fütyülnek (hogy meg ne fogja őket), sőt ha még nem szelídek, fogaikkal harapnak (mert fönt is, lent is 2—2 foguk van) s el sem eresztik az embert, míg fogai összeérnek. Továbbá: mielőtt a hegységet hó takarja el s beáll a tél, a föld és a sziklák odvaiba és kőrésibe másznak, melyben mohából vagy szőrből fészket raktak, s az öregek a 6, sőt 10 fiattalal összebújnak, nem esznek, isznak semmit sem, s így fekszenek mintegy holtan egész télen át, amint ezt a tapasztalat mutatja. Tavasszal megint fölélédnek, fölkelnek s kamaráikból kifutnak. Ezt otthon is megpróbáltam; kettőt, hármat összefogtak, ezeket hordóba tették, melyben elaludtak s télen át kint a hidegben együtt feküdtek; tavaszodáskor pedig megint fölélédtek. Ugyanez történik, ha az ember őket télen a kemény hidegből a meleg szobába viszi. E csodaállatok a jövőendő föltámadás képei, amennyiben a kedves tavasz, a föltámadás idején újból kikelnek a földből. Télen át kövérségük, zsírok megfogy.

E havas aranyban, ezüst-, rézben és ásványokban is sok kincset rejthet; de az ország lakói nem oly kíváncsiak, hogy ezeket fölkeressék, inkább úzik a földművelést, s arcuk verejtékében eszik kenyereket. Ám a kincsek fölkeresésében szorgalmasabbak az olaszok s más külföldiek, akik bűvészetükkel sokat hordtak el a hegységből, mint ahogy gyakran is találtak ott rájuk, de ők az emberek szeméi elől eltűntek s nem hagytak hátra egyebet, mint bányász-szerszámaikat, csákányt, kapát, vésőt, teknőt s eféjét. Ez az, amit az említett havasokon tapasztaltam. «

B. nemcsak turista volt, hanem sok növénynek és orvosságnak az egészségre való hatását is ismerte, amit az akkori szokások szerint magán s másokon is alkalmazott; mert abban az időben az orvosok hiánya miatt a lelkészek is segítettek a szenvedőkön.

1694. évi július 10.-én egy keresztlevél írásánál csaknem megvakult. Jobb szeme annyira elhomályosodott, hogy azon semmit sem látott. Dr. Spielenberg Dávid, híres lőcsei orvos unquatum viperarumot (kígyóháj) rendelt neki, mely azonban nem hogy javította volna, hanem még rosszabbította állapotát. Ekkor a valerianára gondolt; ezt a növényt aztán porrá aprította, felerészben összekeverte dohánynyal, s ezt a keveréket szippantgatta az orrába. Ez a szer használt, s ő még a 68. évében arannyal, ezüsttel írhatott keresztleveleket. Orvosszerűen használta még a »Balsamum hungaricum«, törpefenyőolajat, melyet 1640 körül dr. Christian ab Hortis Ágoston Késmárkon talált föl. Más kedvelt szer volt az »Oleum Limbani« (cirbolyafenyő-olaj) is. Mindkettőt belsőleg és külsőleg használták s ezek nagy gyógyító erejűeknek bizonyultak.

A turisztika s a természetvizsgálás iránti hajlam B.-nak 1724. évi május 11.-én éjjeli egy órakerék bekövetkezett halála után átöröklődött az ő családjára.

Fia, ifj. Buchholtz György, 1688. évi nov. 3.-án született. Ő is a theológiának szentelte magát; enemű tanulmányait különösen Greifswaldenben és Leipzigben végezte. 1714-ben Magyarhonba visszatérve, mint rektor működött előbb Nagy-Palugyán, majd Késmárkon. Kedvenc tudományai voltak a természetrajz s a fizika. Ugyanaz az érzék, mely apját áthatotta s a természet csodái iránt fogékonyrá tette, őt is lelkesíté. Hatalmasan ragadta meg őt is a Tátra kolosszális pompája és szépsége, melyet gyakran keresett föl s naplójában szépen ecsetelt. 1717-ben elkészíté a hegység képét, egészen abban az alakban, amelyben ez a nagyszalóki terület magaslatairól a szem elé tárul. Mindegyik sziklatorony meg volt nevezve. Későbbben a hegység kőzeteiből megkésztette annak domború földképét is.¹

Korának legtudósabb férfiai leveleztek vele, s a breslaui természetvizsgáló társaság őt érdemeiért 1737. évi május 20.-án e néven: »Chrysippus capadox, presbyta

¹Ez a földkép megvan a Kárpátgyesület poprádi muzeumában.

Hierosolymitanus.« Sajna, még ez évben, aug. 3.-án rövid betegség után elragadta őt a halál.¹

Id. Buchholtz György második fia, Buchholtz Jakab, 1696. évi dec. 28.-án, Késmárkon született. Ugyan tükésítés volt a mestersége, de sokat foglalkozott a tátrai turisztikával és természetvilággal. Ásványtani tanulmányai és gyűjtései tágasabb körökben is általános figyelmet és méltatást keltettek. 1751. évi július 21.-én az uralkodó báró Engelhard tábornagy utján meghagyta neki, hogy a szepesi Kárpátokat átvizsgálja. E végből július 26.-án bizottság jelent meg, melynek tagjai voltak: Nogel udvari matematikus, Ludevich de Raillon János, Licsganig József, Jézus-társasági páter (kassai matematikus), Rez Ernő, körmöcbányai bánya- és kohógondnok, Largir Ferenc mérnök-hadnagy, 4 bányász: Juhász János, Zippenfennig János (Gölnicről), Wagner Zsigmond és Zavatzy János (Körmöcbányáról), a repesztéshez és társához szükséges összes eszközökkel. B. a bizottság tagjainak megmutatta gyűjtését és ritkaságait, amivel ezek nagyon meg voltak elégedve. A bizottság július 29.-én indult a Kárpátokba és különböző más vármegyékbe is, amint ez B. úti naplójából látható. E jegyzetek az uralkodó kezébe kerültek, s most a császári levéltárban vagy múzeumban vannak. A gyűjtött s B. által leírt köveket hordókba csomagolták és Bécsbe küldték. Július 29.-étől okt. 18.-áig utazott a bizottsággal. Miskolcon oszlott szét a bizottság és B. haza ment. Licsganig József páter referált B.-ról és gyűjtéseiről az uralkodónak, aki őt nagyon megdicsérte; jutalomban s a további kutatásra való serkentésben is részesült.²

További utazásairól és kutatásairól még a következő adatok ismeretesek: 1752. évi febr. 25.-én báró Luzsenszky Imrénél, Landokon volt éjjeli szálláson; onnan szánon a zsdjári völgybe ment, ahol a tavaly nyáron

¹Műveit a breslauer »Physisch-Medicinische Annalen«-ben közölte. Ily önálló munkái: »Ueber den Lachsenfang in der Popper u. dem Dunajec.« (Lazacfogás a Poprádban és Dunajecben); »Ueber die Salubrität des Oberrauschenbacher Kalkwassers u. uiber die Winde auf den Gipfeln in den Karpathen.« (A felső-ruzsabachi mészvíz gyógyítóhatásáról, s a Kárpátok csúcsain járó szelekről.) A demjénfalvi és szentiványi (Liptó-vármegye) földalatti barlangokról szóló, igen érdekes közlések is tőle származnak. Vesd össze: »Jacob Meltzer, Die berühmten Männer der Zips« Kassa, Ellinger kiadása, 1832, 136. old.

²Kár, hogy a napló s más iratok az ásványokkal együtt Bécsbe kerültek, míg itt Magyarországon még nem ébredt föl az irántuk való érdeklődés!

gyűjtött calcedon- és carneol-kövei voltak eltéve. Ezeket a szánon Landokra vitette, míg ő szép időjárásában egyenesen Rókuszra gyalogolt. A Béla-pataknál egy bokorból rálóttek. Látta a füstöt, s hallotta a füle mellett elröpülő golyó fütyülését, de a tettest nem vehette észre. Csak bot és véső volt nála, amikor (10 órakor) a lövés történt. Istennek hálát mondva megmeneküléseért, haza érkezett, ahol feleségét betegen találta, aki márc. 8.-án meg is halt.

Ugyanez év áprilisének 21.-én az uralkodó meghagyására János György fiával és Fabricy Mátyással új kutató-útra indult. Nemes köveket és egyéb ásványokat gyűjtött, s ezeket 8 hordócskában, egy zsákban és néhány dobozban Bécsbe szállította. Egy wiedenai kert két szobájában kiállította a szállítmányt. Ezt az uralkodó báró Tousianet miniszterelnök és egy más miniszter kíséretében július 21.-én tekintette meg. B. az uralkodónak megadta a szükséges magyarázatokat, amikor ez szavába vágva, neve és életkörülményei iránt kérdezősködött, mire ő megfelelt. Az uralkodó a Kárpátok iránt is kérdezősködött s a kövek felől fölvilágosítást kért, mire ezt felelte B.-nak: »Látjuk, hogy érti a természetet s ennek ismerője.« B. felelé: »Felső, most csak próbákat hoztam, mert ezúttal többet nem szállíthattam; ez azonban a jövőben megtörténik. Méltóztassék felséged nekünk legkegyelmebben útlevelet adni.« Erre menten megparancsolta az uralkodó a miniszterelnöknek, hogy ezt állítsák ki. Az útlevel szövege alant föltalálható. Továbbá azt kérdezte a király, hogy hol van B. fia. Azt felelte, hogy egy kőcsiszolónál hagyta; ott próbaképen rubint csiszoltat; arra ügyel, hogy ezt a mesterember ki ne cserélje. A király felelé: »Jól tette.« Még a kövek természete felől s az iránt is kérdezősködött, hogy van-e ezek között olyan faj is, mely tüzet ad. B. acélt kért s evvel szikrákat csinolt. 1½ óráig társalgott így a király B.-cal. Másnap a csász. pénztáros hozzájuk, az »Arany szarvas«-szállóba jött s hozott 200 aranyat, melyet B. nyugtatott. A latin szövegű útlevel magyarra fordítva így hangzott:

»Minthogy ez irat előmutatói, Buchholtz Jakab és János György késmárki polgárok s Fabriczius Mátyás (Szepesszombatról) utasítást kaptak, hogy Magyarország és Erdély minden vidékét beutazzák s Ő Császári Főlsége szolgálatában természeti tárgyakat s ritkaságokat gyűjtsenek, és minthogy Ő Császári Főlsége azt kívánja, hogy utazásuk közben tiszteletben és biztonságban részeszenek: ennél fogva mindenkit együttesen és külön szi-

vélyesen és kegyesen megkeres, hogy a főntemlített Buchholtz Jakabot és János Györgyöt s Fabriczius Mátyást mindenhol háborítatlanul jární engedje s hogy senki őket ne akadályozza, gátolja vagy megkárosítsa, sőt inkább, hogy ez utazásukat kiki úgy oda mint vizszamenet a szükséges eszközökkel támogassa. Minek hitelül ez a levél a császári pecséttel láttatott el. Wien 1752. évi aug. 1.-én. Ó Felsége kabinetirodájából Tousianet.»

Az 1746. évi nov. 29.-én Márkusfalván, mindjárt a falu mögi malom alatt fölfedezett márványbányát B. az ő kutató-naplójában »Theatrum Natura curiosum« cím alatt írja le. Ezt a leírást János György fia 1753. évi dec. 16.-án átadta az uralkodónak.

Igy szerepel az apa, Buchholtz György, ennek két fia, ifj. Buchholtz György és Buchholtz Jakab, valamint az unoka, Buchholtz János György, tehát 3 nemzedék, hogy a természettudományt fejlesszék, a Magas-Tátrát, átkutassák s ennek szépségeit a világgal megismertessék.

Magas-Tátra-túrok 25—30 évvel ezelőtt:

Beck Sz.-től.

Másdik utam, 1877. évi július hóban.

Tavalyi első látogatásom meglehetősen hiányos maradt; inkább csak tájékozódás számba ment. Belekóstoltam volt, mi étvágyamat csak annál inkább megnövelte. Jőelőre elhatároztam tehát ezidei szabadságomat tavalyi élvezeteim kiegészítésére fordítani. Uti társakat ez alkalommal nem találtam. Utamat július elején kezdtem meg.

»Csorba állomás!« (A szolgálati helyiség jó magasan fölötte áll az erősen lesülyesztett síneknek.) Itt szálltam le a vonatról, mivel a Csorbai-tóhoz készültem.

Az állomásfőnök szerzett nekem egy kalauzt, ki tudott egy keveset németül is; napjára 1 forintot és ellátást kívánt.

10³/₄ óraker értünk föl a Csorbai-tó partjához. Mondhatom, kellemes séta volt: a tiszta, friss levegő kedvre hangol. A 16⁵³ ha területű tó 1376 méternyire van a tenger színe fölött, éppen a Poprád- és Vág-folyók ill. a Duna és Visztula vízvázalasztóján; sem bevételei, sem kifolyása nem dönti el hovátartozandóságát. Így írja Kolbenheyer; mi azonban láttunk nyugaton gyöngékicsurgást. Legnagyobb mélységét 20⁷ m-nek találták.

Északon a Bástya-csúcs tör elő belőle; ennek erdőtakarója egészen a tó partjáig ér. Azonkívül a Kriván- és Osztra-csúcsok vannak közelében. Keleti és nyugati partját gyöngé emelkedések alkotják, dél felé fölséges kilátás nyílik a Vág-völgyekbe.

A tó partján a tulajdonos villája és egy menedékház, »Józsefháza« áll. A tó szigetje különösen csábítja az embert a vízbe; mivel épen gazdájának embere kérelt, az előttünk horgonyzott tutajra fölszálltunk. Középe tájáról nagyszerű képet nyújt a tó tükre. A nyugati partról

kinyúló földnyelvig evezünk, ott épen egy új villát kezdetek volt. — A sziget egy csupasz, lapos tetejű gránittömb.

A hegyek irányában nem nagy magasságban látható fehér sáv vízesésre enged következtetni. $\frac{1}{2}$ forint fizetés-emelésért kalauzom kész volt oda is elkísérni. A menedékházban bekebelezett egyszerű ebéd után nekiindultunk. Eleintén rétterületeken, majd erdőn át haladva sziklatörmelék közé jutottunk; közben hol a patak medrében, vagy azon át meg át kellett haladunk. Mindinkább meredekebben emelkedve, hirtelen lefutó sziklapárkányok gyepes közén haladott ösvényünk. Másfélórai, többé kevésbé erőltető mászás után útunkat egy síma, függőleges sziklafa zárta el; ez egyik balról lefutó gerincet a tőle jobbra levővel kötötte össze. Ennek 40—50 méter magas tetejéről szakadt le a Fátyol-vízesés. Bal oldalt mégis sikerült felkúsznunk, hogy a vízesést fölülről is megtekinthessük. Ott fönnsíkon, egy néhai katlan párkányán találtuk magunkat; lefelé pedig leírhatatlan nagyszerű kilátást élveztünk; a hegyóriások, a távoli völgykatlanok és a Csorbai-tó lábaink előtt heverték.

5 órakor a József-menedékházba visszaérve, elköltött söröm árát akartam lefizetni. Több oldalról biztosítottak volt, hogy errefelé német pénzzel elég jól boldogul az ember, ezért keveset váltottam volt be, mi azonban már régen elúszott. Meglepetésemre azonban a gazda a német pénzt nem fogadta el, mert odafönt nincs árjegyzéke. »Mit csinálunk hát?« kérdém. »Adja hát odalent az állomásfőnöknek, majd én megkapom ő tőle.« Nem lehetett kifogásom ellene, sőt tetszett nekem ez a bizalom. Leszállásunkra már az új, még épülő félben levő kocsit használtuk; 7 órakor az állomáson voltunk.

Poprádon a különösen ajánlott sörházkertbe iparkodtam; egy svájci stílusú lakóház, egy még fényesen kivilágított társalgó és egy vendégekkel benépesített pavillon kedvezően hatottak rám. A vállalatnak Husz apó volt a gazdája.

Másnap a Várhegyen levő kilátótoronyhoz sétáltam; innen Poprádra vissza ballagva, ott a nyugatról jövő vonatnál kerestem társakat további utaimhoz, egyelőre azonban nem akadt senki.

Bőröndömet és egyéb holmiaimat postás kollégámnak adtam át Tátrafüredre leendő juttatásuk céljából, magam pedig másnap reggel gyalog indultam oda. Körülbelül 9 órakor értem célomhoz, hol felkerestem a

már tavaly ajánlott Döller őrnagyot, a »Magyarországi Kárpát Egyesület« alelnökét. Ő igen barátságosan fogadott; annál is inkább, mivel nevemre a bécsi »Alpenzeitung«-ban megjelent uti rajzaim révén kellemesen emlékezett. Ebéd után kísértünk a Rózsa-menedékházhoz a Tarpataki-völgybe, hol egy öt főből álló nemzetközi turistatársaságot találtunk; volt köztök lengyel, orosz, délausztriai és még más eredetű is.

A Döller őrnagy tervezte megmászása a Szalóki-csúcsnak a Jupiter pluvius iránt alapos okokból támadt bizalmatlanságunk miatt másnapról elmaradt, csupán kisebb sétára merészkedtem a Tarpataki-vízeséséig, de azt is alaposan megbántam, mert mindannyian bőrig megáztunk. Másnap vasárnap volt, nem járta hát, nagyobb-szerű hegymászást terveznem.

Kora reggel volt még, én azonban már magam főzte kávémat fogyasztva szivarom illatát élvezgettem, amikor valaki ajtómon kopogtat; s engedelmemre az iroda szolgálja lép be azzal a küldetéssel, nem volnék-e hajlandó a Szalóki-csúcs megmászásában részt venni; egy társaság indulásra készen áll az iroda előtt. Elhatározásomat nyomban közöltem, sőt néhány perc múlva már magam is ott termettem, mire ötödmagammal két kalauz vezetése alatt utnak indultunk. Alig sikerült a gyors menetelés mérséklését elérnem. Vagy egy órai változatos mérsékelt mászás után elértük a Szalókitavat, mely közvetlenül az ilyen nevű csúcs labánál van. Itt megpihentünk. A tó tükre 1675 m magas, két testvére is van a közelben. Felszínük 0'12 illetve 0'3 és 0'2 ha. A további mászásnak még 3 óráig kellene tartania. Egy sziklahasadékban kúszunk föl; itt buján díszlett az Anemone alpina, Gentiana, Aconitum, Geum stb. Másfélórás mászás után egy laposabb helyen $\frac{1}{4}$ órát pihentünk és reggeliztünk. Utána annál erélyesebben mászkáltunk szikláról sziklára, néha hómezőkön át, többnyire azonban tarajos gerinceken haladva egészen a csúcsáig, melyre déli 12 órakerültünk föl.

Leírhatatlanul szép kilátás jutalmazta fárasszó föl-jövetelünket. Délfelé a helységekkel sűrűn megrakott völgyek ragyogó napfényben tündököltek; jobbról-balról hegygerincek és csúcssorozatok szürke és zöldsínű völgykatlanokkal váltakoztak, s utóbbiak többjéből hegyi tó tükre csillogott felénk. A legelragadóbb képet azonban az éjszaki irány mutatta; itt egy égre törő, szélvész korbácsolta megkövült hullámtenger látszott előttünk elterülni.

Tengerszínfelelőtti 2478 m magasságban — a hogy lehetett — letelepedtünk, pótoltuk anyagvesztességünket, majd kalauzunk előhozta vendégkönyvben — egy névjegyekkel teli tömött bádogszelencében — megörökítettük neveinket. Egy órai pihenés után ugyanazon irányban — útról nem lehetett szó — leszállottunk a tóhoz; ott újra megpihentünk. Azalatt azonban a lábunk előtt elterülő völgyben élénk zivatar fejlődött, melynek villámain nem láttuk, csak mennydörgéseit hallottuk. 4 órakor délután ismét visszaértünk Tátrafüredre, hol mindannyian több-órai pihenésre adtuk magunkat.

Este vacsora után azonban, mindön épen gondolatokba elmerültem, kopogtatott valaki ablakomon. Egy ismerősöm felszólított, hogy a restauráció verandáján mai kirándulótársaimmal borozgassak. Habozás nélkül köztük termettem, hol a reákövetkező nap célszerű kihasználása fölött tanakodtunk; végre a Dobsinai-jébbarang látogatását határoztuk el. Reggeli 5 órára rendeltük volt a kocsit s fél hatkor tényleg el is indultunk. Célunk több mértföldnyire van Tátrafüredtől délfelé, a Poprád-folyó túlsó partján, a Szepes-Gömöri-érchegységben. A hegység, melyen át hajtattunk, távolról sem volt oly nagyszerű, mint a Magas-Tátra, érdekesek azonban a formái — mészkőhegység lévén, — míg az utóbbi tiszta gránit. Szepesvégfaluról egy dombhullámon át elértük a Vernárvölgyet s nemsokára a tiszta tót Vernár-falut. Itt egy házaspár csatlakozott hozzánk. További utunk erdős hegytömkelegben mindenféle alakú sziklacsúcsok között vezet. A kocsitát kavicsos medrű, locsogó patak kíséri, míg előbbi a völgy ölét elhagyva, zezugos kanyarulatokban kúszik föl a hegy hátára. Közben kivágyik az erdőből szélesebb rétterületek közzé, de nemsokára visszakivánczik a változó sziklaalakzatokban bővelkedő erdőségbe, a majdnem merőleges sziklafal tövében tajtékzó »Sztracena-voda« (tündér-víz)-hez.

A völgy szélesedvén, zöld pázsiton díszlő svajci ház terült el előttünk, »Vendéglő a jégbarlanghoz.« Itt megrendeltük az ebédünket és még valamivel tovább kocsikáztunk (Scherner útmutatója szerint) a sztraceni sziklakapuzhoz. Vagy 2 kilométernyire folytatódott itt a korább említett nagyszerű látványosság erdőborította sziklaalakzatokban; ott aztán a völgyet házmagasságú haránt sziklagát zárja el, de emberi kéz ezt kapuszerűen áttörte, mintha csak fenyőbenőtte várromot látnánk magunk előtt. A kapu fölött márványtábla magyarul

örökíti meg annak emlékét, hogy 1867-ben e vidék ura Koburg-Koháry herceg a magyarországi természettudósok tanulmánykirándulása alkalmával itt járt. A kapu mögül visszakerültünk s betértünk megrendelt ebédünket elkölteni. Az étterem tele volt vendégekkel. Hosszú várakozás után elköltjük a paprikászeletet, mire a közben szerződött kalauzunkkal útra indultunk. Parkszerűen csinált és gondozott ntakon mérsékeltén magas hegyre, egy sziklafal elé állított fabódéhoz jutottunk, hogy útközben fölmelegedett testünket fokozatosan lehűtsük. Vissza tekintvén, elragadó völgy képét láthattuk volna, ha azt sűrű zivatarfelhők gomolya ki nem tölti. Megvártuk még az égi háború kezdetét, hiszen nem soká késett. Épen előttünk csapott le a villám a hegy lábába sugár egyenest a fölötte meredő felhőből. Borzasztó mennydörgés kísérte e rémes látványt. A milyen hirtelen jött, oly hamar el is múlt, sőt engesztelésül remek szivárványt borított a pillanatok előtt még oly komor tájra.

Negyed óra mulva visszaért a kalauzunk és a sziklafal egy nyílásán át függőleges repedésbe vezet belé; itt bennünket melegebb, déli levegőről jöttek hirtelen jeges szellő csapott meg. Vagy 15 lépés után mindnyájan égő gyertyával ellátva a kitárt rácsos kapun át lépünk, melyet kalauzunk utánunk ismét elzárt. Innen hosszú falépcsőn leszállunk a gyertyáink által csak kevésbé bevilágított mély szakadékba. A lépcsőfokokat és korlátot dér borítja, azért előbbieket csuszamlósak; utóbbi pedig kezünknek túlhideg, miért is vonzódásunkat nem állandósítja. Ezek miatt persze annál óvatosabban haladunk tovább, 25 lépcsőfok leküzdése után a gyertyák által inkább elvakított, mintsem megvilágosított szemünk, mely a megváltozott helyzetet mindinkább meg is szokta, azt tűrhetőbbnek találja; részint csak látszólag, másrészt azonban valóban világosabb lesz, mert a kiszélesedett barlang oldalfalait és boltozatait jég borítja, melynek kristályai hópehelyszerűen csillognak. A lépcső végével a barlang boltozata teremszerű kiterjedést nyer. A padlózatot síma tükörjég alkotja, valóságos tó tükre ez. A boltozat egyes részeiből leszakadt víz most kristályoszlopként amaszt támogatja. Némelyike belül üres; kalauzunk bele is bújott egyikébe lámpával, ami különös képet nyújtott. Csodás alakú jégkúpok is képződtek ott; egyikök tiroli parasztozhoz hasonlított. Fején jól utánzott csúcsos kalap, határozottan kialakult törzséből a karokat családásig híven helyettesítő ráncok indulnak ki. Jégbe fagyasztott oszlopok

gyengén világító petróleumlámpákat viseltek; egyes mellékhelyiségek és fülkék azonban teljes homályban maradtak. A következı terembe deszkapadlón megyünk, sőt még tovább egy kisebb üregbe, hol a jégben levı lékbıl erıs patakban csorog ki a jéghideg víz, melyek megkóstolása után nem találtuk benne a várt hidegséget. A legalacsonyabb hımérsék egyáltalán csak $3\frac{1}{2}$ °R. volt. Kalauzunk állítása szerint 450 lépcsıt hágtunk volna, én azonban azt hiszem, ennyit mi tátrafürediek mindnégyen együttvéve tettünk meg, egyenként azonban csak 112 m-t. Azt is mondta, hogy a barlang mélysége 84 öl volna. Mondják, hogy a barlang régóta ismeretes, de a környék lakói babonás félelembıl kerülgették mindaddig, míg 1870-ben egy Ruffinyi nevezetı vakmerı mérnök létrák, kötelek segítségével néhány hozzászegıdött bátor emberrel együtt leereszkedett és így a barlangot kikutatta. Utána tulajdonosa, Dobsina-város azt feltárta és megépítette a vendéglıt.

A mint vissza fölszállottunk s csak a külsı világ közelébe értünk, már tropikus meleget érezni véltünk; a hımérı pedig csak 17 °R-t mutatott künt, ami júliusban eléggé mérsékelt hıfok. A bódében elhelyezett vendégszobába, amelyet kalauzunk elénkbe tett, mindannyian beírtuk neveinket, itt lefizettük a hivatalos illetéket, melyen felül azonban kalauzunk még személyi pótlékra áhítozott. Látszólag félórai tartózkodásunk annak háromszorosára terjedett ki.

Már-már d. u. 5 órára járt az idı, pedig kocsikázásunk ugyanannyi órát kíván meg; ez volt oka annak, hogy leérve, nyomban intézkedtünk. Tényleg tíz óra lett, mire Poprádra értünk. Társaim onnan másnap elpályázni óhajtottak volt, azért is ott elbúcsúztunk, mire én egy óra mulva magam kocsiztam egészen Tátrafüredig. Az éjfélü de rengés a csillagos éjjelen csodálatos képet varázsol elém. A Tátra hegyláncolata mögül elıtörı fénynyalábok a zenit felé törtek; ezt a különös látványt a csúcsok árnyéksávjai idézték elı.

A következı nap délelıttjén, 10 órakor a Felkai-völgybe szándékoztam két ismerısömmel. Ő nekik azt a kirándulást fárasztónak mondták, ezért lovat béreltünk. Eleinte még erdıben vezetett utunk, mindinkább silányabb lett azonban és meredekebb is; fatömbökön, sziklákon át, helyenként vízben is gázoltunk a Felkai-patak felé. Közben kiértünk egy tisztásra, melyrıl csodaszép kilátásunk nyíltott hegyek, völgyek, községek fölé. Míg jobboldalt

a Szekrényes-hegy néhány kilométernyire falként korlátozza a szűk völgyet, addig vele szemben a hatalmas Ferencz József-csúcs veti meg lábát, azt hosszan a völgybe nyújtván. Nemsokára elértük azt a partfokot, mely mögött az 1667 m magas Felkai-tó 4:35 ha-nyi vizekre elterül. Ennek lefolyása a Felkai-patak. A most előttünk meredező 30 m magas sziklapart, az u. n. »Hiddeg-Fal«, nevét onnan vette, hogy itt a sziklák állandó párolgása folytán dermesztő hideg éri különben felmelegedett testünket. A sziklafal által eléggé le nem kötött víz az előre bókoló falról kövér cseppekben hull alá a tövében húzódó ösvényre, az u. n. »Örökös eső«. Ezt — persze már gyalogszerrel — megkerülvén és áthágván, elértük a »Virágos-kert«-et, egy buja növényzetű, rengeteg meredek sziklafalak között szoruló síkságon elterülő alpesi rétet. A jobbról meredező csilámpala bőven tartalmaz benőtt gránát kristályokat, miért is »Gránátfal«-nak hívják. Följebb úgy összeszűkül völgyünk, hogy már csak a patak szélén birunk elkerülni. Így jutunk el az 1931 m magas »Hosszú-tó«-hoz, melynek medre leírhatatlanul vadregényes, komor sziklakatlanban szorong, számtalan zezugos sziklataraj szakad beléje úgy a Ferencz József-csúcsról, mint a Szekrényesről. A katlan talpát millió különböző nagyságú sziklatömb zűrzavara alkotja, melynek közeiből csak itt-ott bújtak elő szegényes törpefenyőbokrok. Hómezőkön átgázolva tovább mászhattunk volna még a harmadik, u. n. Jegestó-hoz is, de társaim megelégtették ezt is, miért hát nekem is vissza kellett fordulnom. A Felkai-tónál ismét elővettük elemózsiánkat, elhoztuk közben legelészett lovainkat és most már utunk tűrhetőbb részeit lóháton tettük meg egészen hazáig.

Estebédnél ismét tervezgettünk másnapra; társaim ugyanis másnap a lengyel Ót-tó völgyét kívánták megtekinteni, mire engemet is rábeszéltek. Reggel 7 órakor indultunk szekéren; Javorinán túl az út mindig hosszabb lett, úgy hogy csak hébe-hóba mentünk a kocsin; végre esti hat órakor a Rosztokai-menedékházhoz, a Rosztoka- és a Bialka-patak találkozásához értünk. Itt aztán hosszú időre elbúcsúztunk fogatunktól, tót kalauzt fogadtunk egész útunkra s étkezés után tovább indultunk. 2 $\frac{1}{2}$ óráig jártunk még göröngyös, erdőborított úton, míg $\frac{1}{2}$ 9 órakor elértük a Halas-tó partján épült menedékházat. Reggeli 5 órakor már fönn voltunk. A tavalyi utam leírásában már jellemzett Nagy-halastavon.

avval az ügyetlenül épített tutajjal kerültünk át, majd a meredek lejtőn fölkapaszkodtunk a Tengersizem-tóhoz, melynek mély, kerek sziklakatlanját megbámulva vízszatértünk a menedékházba.

Nem pazaroltuk időnket, főlszendelődzködtünk és folytattuk utunkat, mely fölfelé az Öt-tó völgyébe vezetett, de hovatovább nyomozhatatlan lett. Mégis csak feljutottunk valogy a nyeregbe, honnan letekintve még mindig nem akadtunk az ösvény nyomára, miért is csupán tavalyról eredő emlékezetemre támaszkodva vezettem le társaimat a Rosztoka-vízeséshez. A természet eme remekét egyideig felülről bámultuk, azután a meredek lejtőn óvatosan lekúszva, nehogy a görgeteget megindítsuk, leértünk a Rosztoka-völgybe, honan a vízését alulról is csodáltuk. Csak alulról lehet ezt a háromfelé elágazó, majd ismét egyesülő vízését kellőképen áttekinteni és méltatni. Csakhamar elértük a Rosztoka-menedékházat. Ennek rendkívül vadregényes környezete van, balról az égnek meredő Wolossyn, jobbról pedig a Swystowka (2230 m) keríti be. Már 9 óra is elmúlt, mikor Késmárkra érkeztünk. Itt megháltunk.

A következő nap a pihenés napja volt. Utána következő napon egész ittlétem koronáját, a Lomnici-csúcsot kívántam élvezni. Utitársam ugyan nem akadt, de igen megbízható kalauzt nyertem az igazgatóság útján Pattiga Pál személyében.

Lefekvés előtt megfogalmaztam még végrendeletemet, vagyis írtam még egyszer haza. Megállapodásunk szerint már 4 órakor útra készen voltam. Remek hajnalban indultunk meg. Kúszófölszerelést nem hoztunk; könnyű ruhámon kívül csak egy plaid-em volt. A legelső nap-sugár már a Rózsa-menedékháznál, a Tarpataki-völgyben talált bennünket. A vízésekben bővelkedő Tarpataki-völgyben emelkedtünk fölfelé; elhaladtunk a Rajner menedékház mellett, majd által mentünk a patak balpartjára hol sziklás, meredek ösvény vezet a Lépcsőkére. Gyepes úton haladtunk tovább egy háznagságú, ferdén álló, széles sziklaóriásig. Túlhajló teteje alatt kitűnő tűzhely körül gyakran delelnek sőt éjszakáznak pásztorok, hegymászók, kik itt az eső ellen is védelmet találnak. Tűzkőnek nevezik ezt a sziklát már réges-rég óta. Most is pásztorok tanyáztak e helyütt, hol szokás szerint mi is megreggeliztünk. 6 1/2 órakor tovább állottunk. Utunk, bár ugyan menetirányunkat annak nevezni aligha lehetett, mindig meredekebben vezetett a görgetegen. Környezete

vadregényes: csupa szerteszakadozott, zeg-zugos, csupasz, több száz méternyire meredező sziklafalak. Tiszta derült ég mellett kezdjük a tulajdonképeni mászást; csakhamar megeredt a verejtékünk a magas légrétegekben is, hát még mily meleg lehetett a völgy fenekén!

Egy sziklahasadék előtt megállottunk. 5—6 méternyi köz választja el a sziklafalakat, melyek csak alul függnek össze éles gerinccel. Ezen át kell jutnunk, ez az u. n. »Próba«, mondja kalauzom. Állva nem ment, hát négykézláb és hason csúszva jutottam át rajta. Tovább gyorsan változik a helyzet, hol könnyebben, hol kevésbé kényelmesen győztem le az akadályokat. Egy fél óra múlva a második neves helyhez, a Kápolnához jutottunk. Ezt a nevet a sziklafalból oszlopszerűen kidomborodó bordáktól nyerte. Kisebb-nagyobb sziklatömbökön át meredek, mélyen lenyúló lejtők szélén, görgeteg-mezőkön át és sziklahasadékokban vezetett útunk; sok helyütt egy-egy félrelépés igen veszedelmessé lehetett volna. Helyenként gyöngye források is mutatkoznak, melyek javarésze azonban a száraz esztendőket ki nem bőjtöli. Egyik sziklarésből eredő csurgónak Mózes-forrás a neve. Ugyanis Döllér őrnagy egy megmászás alkalmával idáig szomjúhozott volna, itt azonban botjával a sziklára ütött és felkiáltott: »Bárha e sziklafalból is úgy csurogna a víz, mint Mózes szavára a puszta sziklájából!« és íme, csakhamar valóságos forrás támadt ott. De menjünk tovább. Észrevétlenül felhők keletkeztek az égen, melyek mindinkább alább szállnak; már-már beborítják a Lomnici-csúcs tetejét, sőt a szakadékba is lebocsátkoztak, miből kalauzom esőt jövendölt. 7¹/₂ órakor egy sziklagerincen kissé lélekzetet véve, megpillantottam a csúcs tetejét, majd hogy utána nyúlhattam volna; még a négy lábú trigonometriai állványt is tisztán láttam. Ismertem már a hegyi tiszta levegő rendkívüli átlátszóságát s az ebből eredő látásbeli csalódásokat, azért kérdeztem kalauzomtól, vajjon 2 órán belül feljutunk-e? »Annyi belételek,« volt az egyszerű válasz. Reméltem, hogy felével beéri. Ezután csiklandós helyre jutottunk. Egy sziklafal felettünk háznyi magas; alattunk azonban toronynyi hirtelen meredély; csupán 2 tenyéryi széles, de kissé lejtős foka van e helyütt. Ezen a sziklapárkányon kell a sziklafalon keresztül kúsznunk, hogy a túlsó lejtőn majd útunkat folytathassuk. Pattiga elül járt; jól esett nekem, őt a veszedelmen túl biztonságban látni, sőt nekem is reményem támadt a siker iránt.

Egymás mellett, mint a rendes járásnál, itt lábaink nem férnek el; ferdén kell állanunk. Lefelé pillantani nem szabad, csupán a sziklafalat kell nézmem; még lélegzetemet is visszafojtottam. Kezemet lépésről-lépésre a falra szorítottam azt képzelvén, hogy ez használ. Erősen dobogott a szívem, közben szerencsésen általérve lélegzetet vettem, de már is azt óhajtottam, bárha vissza is volnék már. »Emericy kesergése« a neve e helynek. Mondják, hogy száz évvel ezeleőt környékbeli két pap, Emericy és Matirko a csúcsra merészkedtek volna (akkoriban még ezt ismerték a Magas-Tátra legmagasabb csúcsának); Emericy e helyütt annyira megszeppent volna, hogy könnyekre fakadva kesergett.

Tovább már mindinkább rászorultunk kezünk segítségével. Egy fordulónál fülkeszerű mélyedés, a »Ruhatár« látható; kalauzom utasítására itt kellett hagynom a botomat, mely mindinkább terhessé lenné. Nemsokára az első »Próbá«-hoz hasonló helyen állottunk, ezen túl kellett jutnom. »Matirko fordulója.« Matirko ugyanis nem mert volt ezen helyen általmenni, inkább visszafordult. Pattiga négykézláb, hason csúszva kúszott fel a meredek sziklaoldalon. Lánytalpú bocskora jobban símult a szikla felületéhez, nagyobb ellentállást, súrlódást talált, mint én keménytalpú csizmámmal. Bármennyire is iparkodtam kezemmel a szükséges kúszást előidézni, nem sikerült testemet följebb juttatnom, hiszen nem volt mibe kapaszkodnom. Én nem tartozom a kövéreknek nevezhető rangosztályba s alig bírtam 1 méternyire fölemelkedni. Kalauzom ezt látva, hasonfekve felém hajlik és kezét nyújtja; én ugyan megpróbáltam, de mivel csak az ujjá hegyét értem el, a segítséget megvetve egészen a saját erőmből kívántam feljutni. Most a baloldali sarokban próbálkoztam, minek sikerében kalauzom erősen kételkedett. Ez nem tántorított el szándékomtól. Ugyanis $1\frac{1}{2}$ métert balra csúsztam; ott a szikla fala erősen előrebókölt, egy ember kényelmesen elfér az így előállott szűk lapszögben. Még egy ujjnyi szélességű párkány is akadt, melybe balkezem ujjhegyeivel görcsösen bekapaszkodtam, bal lábamat beleékeltem a szögeletbe, miáltal sikerült föllendülnöm. Pattiga csodálkozva bámulta sikeremet, megjegyezvén, »Ötvennél is többször másztam már ezen a helyen, hanem ezt miudezideig még nem láttam!« Még sokféle kényelmetlen akadályt kellett leküzdenem, ezek azonban az utóbb leírthoz képest csekélységnek tünnek föl. Sziklatömből-sziklatömbre kúsztunk; ezek köze helylyel-közzel

hóval volt kitöltve. Végre $9\frac{1}{2}$ órakor értünk a ház magasságra nyúló gerenda-piramishoz, vagyis a csúcs tetejére.

Leírhatatlanul nagyszerű kilátás jutalmazta fáradozásomat, csak kevésbé zavarták azt a Lomnici csúcs lejtőin hömpölygő felhőgomolyok, hiszen helyeiket gyorsan változtatták Rideg, éles sziklatarajokat ér itt tekintetünk; közben-közben hómezőket is; újra meg újra azt az érzetet kelti bennem, mintha itt hegymagasságig hullámozó tenger megkövült volna. Sokkal enyhébbnek tűnik föl az Alacsony-Tátra a Királyhegygyel, míg a Szepesség széles, nap sugarban fürdő, zöld völgyei barátságosan integettek. + 12 °Reaumurt mutatott hőmérőm, mi mérsékelt légáramlat mellett a lehető legkellemesebb hőfok. Élő lényt itt nem láttunk, kivéven egy káposztapillangót, melyet a szél ide fölragadott; irigyeltem is az ő kényelmes fölérkezését! Hosszas bámulás után végre testem vágyainak kielégítésére is kellett gondolnom; bármennyire is boldognak éreztem magamat, hogy ezt a 2635 m magas csúcsot baj nélkül elértem, a gyomrom evvel meg nem elégedett. »Ide hát az ennivalóval!« de ime, kalauzom egy sziklatömbön ülve mindkét kézzel a hasát fogja; hol összegubbaszkodik, hol pedig féreg módjára csavarodik s közbe nyög, akár egy vajudó asszony. »Mi a baja?« Csak hosszabb szünet után volt képes szavamra válaszolni: »Semmi különös; évek óta járok így mindakkor, ha magas hegyre mászom; lehet, hogy a hízásom az oka.« Csakhamar annyira javult, hogy maga is evett valamicskét. Ezután megkerestetem a vendégkönyvet; két skatulyaszerűen összetolható palackroncsot hozott elő; vele volt már névjegyekkel, melyek közé nagynehezen beleékeltem a magamét is, melyre kalauzom kérelmére az ő nevét és a keletet is rájegyeztem. A körülbelül 15—18 m² területű csúcsba mélyített piramis gerendáit egészen beborították a késsel bemetszett nevek.

Sokkal jobban éreztem itt magamat, sem hogy bármi is indulásra késztetett volna; egy teljes óra mult már el a nélkül, hogy felére is becsültem volna. Végre mégis csak rá kellett szánnom magamat a leszállásra.

A veszedelmesebb helyeken ezúttal leginkább ülőhelyzetből négykézláb jutottam át könnyebben, mint fölfelé. Csupán »Emericy kesergőjénél csudálkoztam utólag ama önbizalmamon, melylyel e rémítő mélység fölött átsurrantam. Természetes, hogy sokkal hamarabb kerülünk most le, mint föl. A Tűzkőnél pihentünk egy keveset, de mivel az ég erősen borult, sőt már dörögni is

kezdeett, siettünk, hogy legalább a Rajner-menedékházig juthassunk. Szerencsére egészen a Rózsa-menedékházig értünk. Az emberek ott alig hitték, hogy mi egészen a csúcsig jutottunk volna, hiszen még csak $2\frac{3}{4}$ óra volt, holott előző értesülesem alapján 15 órai kemény munkára voltam elkészülve. Itt elbocsátottam kalauzomat. Mikor az eső már elmúlt volt és bőségesen meguzsonáltam, mások társaságában vígan jutottam el Tátrafüredre, hol fürödvén, teljesen fölfrissültem, miután még a vacsoránál és utána különösen Döller őrnagygyal kellemesen eltársalogtam.

Erről a legutolsó napomról igazán mondhattam »Finis coronat opus.«

A közetkező nap a búcsúzkodás napja volt. Elvégeztem minden végezni valómat, majd elvándoroltam Poprádra; különösen a Huszparkból vettem búcsúpillantásokat a gyönyörű Tátra-hegylánc felé, melyet most még sokkal nagyobb áhitattal élveztem.

Harmadik utam, 1879. évi július hóban.

Kétszer gyönyörködtem jó magam a Magas-Tátra föntségében, hát már most a feleségemmel is meg akartam ismertetni e hegység pompáját. Ezúttal is július első felében indultunk és ugyanazon az úton, mint első Tátra-kirándulásomkor.

Már sötétben értünk Zakopanera. De abba a házba már nem szállhattunk, ahol azelőtt laktam; az a gazdaság közben elpusztult.

Az első napot a Koscielisko-völgynek szántuk. Feleségem kedvéért kocsin tettük meg az út első, bár rázós, de mégis csaknem sík részét, s csak attól a helytől kezdve gyalogoltunk, ahol balkézről a hármas bő forrás fakad ki a talajból. A legszebb verőfény- és kellemes, csaknem friss levegőben hágtunk fölfelé, a Pisasziklát, az ennek lábából előbuggyanó forrásözönt, az ég felé törő hegyi sziklákat stb.-t kellőképen megfigyelve, egészen a völgyzárlatnál levő szállásig, ahol az egyik sziklatömbre lepihenve, a juhásznétól egy pohár tejet kértünk. Visszamenet egészen védtelen állapotban, födetlen kocsiban tisztességes zápor ért bennünket, mely bőrig hatolt, feleségemet a meghülés következtében gyöngéledővé tette s ezáltal kellemetlen éjt is okozott.

Csak délutánra voltunk megint talpon, és pedig a néhány kilométernyire fekvő »vashámor« mellett levő vendéglő felé. A Bysztra-patak mentén enyhén emelkedik az út, részben éjszagnak nyíló völgyekbe, egyébként többnyire eléggé tekintélyes hegyekre való kilátással. A vendégszoba hosszú asztala mellett már néhány urat találtunk. A legváltozatosabb mulatság alatt az egyik úr a feleségemnek a tokaji bort ajánlotta gyöngélkedése ellen, melytől mostanig sem tudott egészen megszabadulni. És csodát varázsolt elő a tokaji; annyira, hogy feleségem még e délutánon maga vállakozott újabb kirándulásra. »Nagyon helyes,« volt az én válaszom, »csak várj meg itt, míg a hámból kalauzzal visszatérek.«

»A Straziska-völgybe!« utasítám a kalauzt. Körülbelül $2\frac{1}{2}$ km-nyire nyugat felé majd emelkedve, majd ereszkedve vezető erdei úton éjszak-déli irányú, szűk völgybe jut az ember, a Straziska patakhoz, amelyben fölfelé vándorol. A völgy falai egyes sziklakoronázott hegykiugrásokban, melyek némelyike olyan alakú, mint a kéznek vagy kinyújtott, vagy meghajlított öt ujja, 200–300 m magasságban emelkednek. Az ösvény a patak kanyarulatait követi, néhányszor át is megy rajta; a völgy hirtelenül végződik egy harántul emelkedő mészsziklafalban, amely függőlegesen vagy 600–700 m magas és 100 m-nél szélesebb. A fal egyenetlenségeit és kivájt részeit növénytenyészet borítja, a magasságból pedig patakocská zuhan alá, mely útközben legnagyobbbrészt szétporlódik s a szél útját követi. Ez az 1894 m magasságú szikla a Giewont (németül Gehwont = jähe Wand). A közelből való lengyel juhásznő itt tejjel kínált meg bennünket. Azután a hegyi természet-hatások élyezetével is nagyon kielégítve, völgynek vissza tértünk. Útközben kalauzunk ama vad szegfűvirágokra is fölhívta figyelmünket, amelyek itt sziklás területeken nőnek; pirosas fehérek ezek, élénk illatúak s akkorák, mint a kerti szegfű.* Elviselehető eső-permetezés most is hozzájárult a kirándulás változatosságaihoz.

A következő nap — vasárnap, — kezdetben verőfénynyel örvendeztetett meg bennünket. A helységben valóságos vásár fejlődött. Résztint a házak mellett, résztint az ide hozott sátrakban avagy az arra berendezett kocsi-kon az ide érkezett kereskedők ruhát, házi eszközöket, apró-cseprő holmit, élvezhető és élvezhetetlen anyagot

*Tollas szegfű (*Dianthus plumarius*, L.). Szerk.

árúsítottak. A falu népe ünneplő nemzeti ruhában pompázott; az egész eleven, tarka képet mutatott. A templomban volt a legnagyobb sürgés-forgás, ahol különösen a férfiak patyolat ingujjai és ingmellei ütöttek el föltűnően az egyébként sötét ruházattól. Csak a szűk nadrág fehér; hátukon panyókára vetett szűrt viselnek. Sok vidám és egyúttal csinos arc volt itt látható (ellentétben a Cseh-országban s a nők tekintetében Tirolban eddig tett megfigyeléseinkkel).

A délután legnagyobb részén át a falu környékén sétálgattunk; vacsorára a »Giewont-vendéglő«-be térünk. Itt még néhány más sziléziaira is találtunk, akik épen most tértek vissza magas túrról. Sajátságos külsejű ember volt a vendéglős: hatalmas alak, igazi, durva falusi arcú. Jómódú ember létére is naponként kiment béreseivel a mezei munkára, persze az itt használatos szűk nadrágban, egyébként csak ingujjban, fején pedig prémsapkát vagy alaktalan kalapot viselt. Táplálékát csaknem kizáróan zabkása és kenyér képezi. Az uri szakácsnő finom főztéből, mely a konyhában illatozott, neki nem kellett. Ma azonban — vasárnapon, — díszbe öltözött; így föl sem lehet őt ismerni; t. i. mellényt viselt és halinakabátot, lábait magas szárú csizmába rejté, fejét pedig — cylinder koronázta! Az utóbbi miatt fölötte kómikus alak volt. Ha délben vagy este a mezőről hazatért, általános mulattatóul maguk közé tessékelték, olykor uri dámák mellé is, ami igen sajtóságos képet alkotott. Különféle hízelgésekben részesítették, amiket ő csodálatra méltó nyugalommal fogadott, mint valami magától érthetőt; hiszen egy szót sem értett németül. Vendégei iránt való udvariasságból azonban néha ő is nevetett a nevetőkkel. Értelmesen tudott bánni a vendégekkel az ő 19 éves leánya, testileg az apa hasonmása, az eltérően kisebb fejét nem tekintve. Rászoktatták, hogy minden fiatalabb vendég őt feleségül kérje; ő pedig mindegyiknek elmondta a boldogító igent.

Igy telt el most is az est, boldogan, míg kint vígan — esett. Az egyik esőszünetelést fölhasználva, a köves úton hazatértünk.

A következő napon a szomszédos Jaszczuowka »fürdőhely«-re rándultunk, egy kicsiny, Zakopanétól éjszakra mintegy 3 km-nyire, az Olczyska-patak völgyében fekvő telepre. A fürdőhely kellékei ugyan sok tekintetben hiányoztak itt, bár a fődolog, egy erős, közönbös, zöldes vizű, 20°C meleg forrás igenis megvolt. A fürdőház

már csak deszkabódéból áll; előbb állítólag rendes fürdőház és vendéglő is volt ott. Ez idő szerint fűrészmalom a hely főtárgya, ahol egy csinos tót lányka kezéből vajjas kenyér és tej kapható. Azonban »nix daics!«

Alkonyatkor remek alpesi fény mutatkozott.

Hegyi kirándulásnak szenteltük a következő napot. A hármorkorcsmában a Fekete-tóhoz kalauzról és élelmi szerekről gondoskodtunk. A megjelent embert Latan-nak hívták; agg és semmi esetre sem elragadó szépségű ő, azonban jólelkű ember, amint ez későbbben kiderült. Az út mindjárt kezdetben erdőn át visz; igazi eső mosta hegyi ösvény, kővel és kiálló fagyökérral borítva; gyakran bizony nagyon nedves és egyúttal mederül szolgál egy kis vízernek is; persze szemlátomást emelkedik. Node Latan buzgón megemlékezve védő-kötelességeiről, szemügyet vetett arra, hogy feleségem kőbe ne üsse a lábát, s amire a németben való csekély jártassága képes volt, azt útközben a mi jólétünk érdekében ki is fejtette. Szokon-nak nevezte azt a meredek hegyet, melyre legelőször följutottunk, s amelynek tar csúcsáról nagyszerű kilátást élveztünk. Föltűnő innen a Giewont, amely keskeny oldalával karcsú, hegyes kúpként merészen emelkedik a mélyebben fekvő előhegyekből égnék. Mellette még különösebben észrevehető: jobbról a Kopa-Magóra, balról a Krzesanica, Czerwony-Vrch stb., egészen a Swinica-ig. Kalauzunk a hegygerinc éles taréján vezetett tovább bennünket, melynek déli oldalát zöldelő pázsit takarja; éjszokról azonban csak csupasz kőtörmelék mutat. Számos marha legel itt. Majd a zöld, számtalan sziklatuskóval behintett lejtőn völgynek tartottunk, ahol a Suchawoda-völgyben szállásra bukkantunk; itt pihentünk meg legelőször, s a juhászoktól kapott tej volt első ételünk. A Sucha-woda mentén kényelmetlen, már ösvénynek sem nevezhető útirányban többször kellett átgázolnunk a patakon, már úgy, ahogy épen ment a dolog; gyakran sziklákon át kellett hatolnunk, míg törpefenyőben gazdag völgyoszoróban fölfelé emelkedve, végre szabad tájra jutottunk, annyira, hogy a magas hegyek felénk nyitott félkört alkottak; rövid idő múlva a bámulatosan meredek, magas, és pedig épen velünk szemben emelkedő hegyek által koszorúzott, hosszúra nyújtott Fekete-tó tükre előtt állottunk, melynek partjait körös-körül majdnem csupa szikla alkotja. Borzadályosak ama sötét, fűrészfogszerű, éles sziklaszakadékok, melyek tulnan a magasságból a vízig leereszkednek. Míg

ezek közeit alant törmelékhalomok töltik ki, följebb zöld pázsitfoltok díszlenek, melyeken — hihetetlen, ha az ember nem látná fölfegyverzett szemmel, — juhok legelnek. Nehány revolverlövés többszörös visszhangot támaszt és a kellő megtekintés után erélyes kívánságomra Latan tovább kalauzol a tó bal oldalán föl, a Zamarzly-tóhoz. Persze ez az út fárasztó volt, de a Zawratra érve mindenkit kielégített a fagyott tó mély, szűk kazánjába való letekintés. Baj nélkül ment végbe a leszállás e szédítő magaslatról, épen úgy a hazatérés többi része a hámor-korcsmaig.

Évvel zakopanei tartózkodásunk végére értünk. Következő napra szállásunk áthelyezését határoztuk el. Kocsit fogadtunk tehát, melyen Javorinán át a M.-Tátra déli oldalára voltunk menendők.

Javorinára, egyik főállomásunkra érve, mint három évvel ezelőtt, most is Engländer vendéglőshöz szálltunk és e nap hátra levő része alatt szünetet tartottunk. Holnap reggel pedig kocsin a Nagy-Halastóhoz.

9 órakor értük el a Rosztoka-menedékházat. Ennek korábbi lakója, Durlach, már nem volt itt, hanem egy tisztán lengyel nyelvű öreg ember. Tejen, sörön, kenyéren és vajon kívül itt ahhoz az alkalomhoz is jutottunk, hogy a tűzhelynél ruhánkat megszársítsuk; erre rászoritunk, mert az eső bőrig áztatott bennünket. Most is szakadatlanul tovább esett az eső. 1 1/2 óráig kellett ennek elvonulásáig várakoznunk. Aztán tovább. Az út ugyan nem rossz, de az eső miatt a patak minőségét öltötte magára. A 2 órán át tartó útvonal utolsó részén az út vize helyenként a fűszálak hegyéig ért. Ily módon a Nagy-Halastó menedékházához érkeve, első gondunk az új szárítkozás. Mert az út legnagyobb részét nedves felhőkben tettük meg. A tó vizéből semmi sem látható: minden kilátást elálló sűrű felhők gomolyogtak a hegykazanban. Két óráig türelemmel vártunk az időjárás javulására. Már-már lemondottunk a reményről, amikor erősebb szélroham érkezett, mely a felhőtömeget szét s a völgy felé hajtotta és kilátással örvendeztetett meg bennünket, még pedig minden esetre meglepőbbel, mintha jó időjárásban érkeztünk volna ide. Ettől való meglegedettsége folytán, s az elvesztett pár órát is tekintve, feleségem lemondott a tavon való átcsónakázástól; visszatértünk a Rosztoka-menedékházba és Javorinára.

Rövid pihenés után még egy Javorinától délre húzódó völgybe sétáltunk, melynek tulajdonképeni nevét

ott nem tudták nekem megmondani*; az u. n Réz-aknák felé vezet és más hegy- és sziklasorozaton kívül a Murányra nyújt kedvező kilátást, a Gievont e hatalmas rokonára. Nevét kétségtelenül a lengyei »Mur=fal«-szóból nyerte, mert oromsziklája síma falban, épületként emelkedik.

A következő reggelen tovább utaztunk Poprád felé; Késmárkra érkezve, a családomtól várt levelekért mentem a postára; hát egyszer csak Döller őrnagygyal, a Magyarorsz. Kárpátgyesület alelnökével találkozom, akit ez a viszontlátás meg sem lepett. Tudott érkezésemről, mondá; a postán megtudta azt a szándékomat, hogy itt átutazom; örült annak, hogy velem a Tengerszem-csúcsra mehet. »Nagy örömmel, s a feleségemet is elviszem.« — »Tehát viszontlátásra Tátrafüreden!« A Kárpátgyesület múzeumának megtekintése után Hunfalun, Lomnicon, Matheócon és Szepesszombaton át — mindig a Tátra remek láncolatát szemlélve, — Poprádra kocsiztunk. A remek Husz-parkban töltött est a havasokra való kilátással csaknem paradicsomi volt. Nehány napra Husznál fogadtunk szállást, a következőre azonban a dobsinai barlang meglátogatását vettük tervbe; reggel 7 órakor indultunk, pompás időjárásban megcsodáltuk a Virágos-völgy fölötti bájos tájakat, s az elmaradhatatlan zápor-estőt is átéltük. Vernáron szokás szerint megpihentünk, ahol nekünk szokatlan vendéglőberendezés vonta magára figyelmünket.

Késő esti órában érkeztünk vissza Poprádra s a következő napon Tátrafüredre kocsiztunk, ahol megint a »Priesnitz-ház«-ban kaptam lakást. Délután a Felkai-völgybe rándultunk. Az Örökös-esőtől a Virágos-kertbe való kényelmetlen fölszállás könnyen ment végbe, a rét (1793 m) gyönyörű havasi virágpompában díszlett; a Hosszú-tó (1931 m) fölött fenyegetően tekintett le a komor Ferenc József-csúcs, ámde fenyegetően egy sötét, szürke felhő is, mely szemben vele a Szekrényesről ereszkedett le, míg emitt még mosolygott az ég. Vissza tehát, hogy elérjük a menedékházat. Rettentő szép kép fejlődött ki most: ama felhő a völgybe ereszkedett, de úgy, hogy a fölületén áttekinthettünk, s olyan volt, mint a vadul háborgó tenger, melyből iszonyú, a sziklák visszhangjától fokozott mennydörgéssel villámok löveltek fölfelé; a felhőből kinyúlt a Szekrényes fekete, karcsú sziklaorma és.

*A Javorinka-völgy. (Szerk.)

haloványabban néhány más távolabbi sziklacsúcs. Amennyire a sziklán lehetett, a menedékházba lefelé siettünk, de csupán valami száz lépésnyire előtte olyan zápor és jégeső fogott el bennünket, mely egy perc alatt bőrig áztatott minket. Ez a menedékház nagy, fűthetetlen fabodé, a földbe erősített lócákkal és asztalokkal, kevés ablakkal, nyirkos levegővel, tehát nagy mértékben kényelmetlen. De ily időjárásban mégis örül az ember, ha egyáltalában talál menedéket. Otthonunkba érkezve, jól esett a száraz ruha, a vendéglőben pedig a belső melegítő.

Mivel feleségem rászorult a pihenésre, és az ég sem tanácsolta a kirándulást, a következő 3 nap folyamán csak a Tarpataki-völgybe s a Haramia-kőhöz sétáltunk, de a negyedik napra megtettük a Tengerszem-csúcs megmászásához szükséges előkészületeket.

$\frac{1}{2}$ órára határoztuk el az indulást. Azonban Döller őrnagy úr lova a mondott időben még hiányzott, s ő előre küldött bennünket, mert ő úgyis utól ér minket. De lovaglás előtt mindenha föl is kell ám szállni. A közelébe sem jutottam a fekete paripának, már is megvadult és hátrált. Csak mikor a lótulajdonos többször egymásután föl- s leszállt rajta és a másik a ló szemét tartotta be, juthattam nyeregbe. Most azonban valóságos táncra kezdtek paripáink, mindegyik rugdalódzott s azon volt, hogy »tulajdonosá«-tól megszabaduljon. De mikor viselkedésük hiú voltát belátták, belenyugodtak a változhatatlanba s a többi után cammogtak. Ez a »többiek« pedig két erőteljes, legföljebb valami 30 éves úr volt: dr. Bethlenfalvi és Kray István, mindkettő magyar. Eleintén fél óráig a felkavölgyi úton, erdőben haladtunk, aztán alig ösvénynek nevezhető útszakaszon balra, csaknem a Tátravonal lábán nyugat felé, hol erdőben, hol tisztásokon át, többször pedig mélyen bevált, tajtékozó meredek partú, sziklás medrű vadpatakokon keresztül, melyeken vagy volt híd, vagy nem; átgázolásuk a lovaknak bizony nehézséget okozott. Ahol t. i. a hídakban nem bízhattunk, csak az átgázolás maradt hátra. Két órai lovaglás után, tisztás tájon valami kocsuiút-félére jutottunk; itt fél óráig pihentünk. Azután vajmi rossz úton erősen hegynek tartottunk. Azon a helyen, ahol útunk a Csorbai-tó felé vezető úttól elválik, be kellett várnunk Döller őrnagy urat. De ő csakhamar ott termett. Az erdős táj határa közelében sziklás szurdokon léptettünk át, előttünk a havasok ormai; a Menguszfalvi-völgyben voltunk; gátszerű hegyszorulat hátán volt

első megállónk. Itt jobb felől, 1525 m magasságban fekete, sziklakörnyezett, 91 ar kiterjedésű, 16 m mély víztükör került el: a Poprádi-tó; partján gerenda-építmény áll, az akkor fölépített menedékház; ennek átvétele volt Döller őrnagy úr mai főcélja. Áll két szobából s egy a folyosón levő kő-tüzhelyből. Kiemeltük az egyik ajtót, ezt néhány ott heverő fatuskóra fektettük, hogy valami asztal-félénk legyen, amelyen mai főétkezésünket tartottuk. Háromnegyed óráig tartott a tobzódás ideje, aztán: munkára föl! Mert most kezdődött a tulajdonképeni hegymászás. A lovak ezalatt legelészhettek. Először mérsékelten emelkedő völgyfenékben a patak szélén fölfelé, sok akadályon keresztül, a patakon áthajló, férfi magaságú törpefenyőn s ennél fogva gyakran a patakon is át. Aztán egy ideig kőről-kőre való ugró-gyakorlatok következtek s egy meredek, zölden begyepesedett, virágdús sziklalejtőre másztunk. Erről mély kazánvölgybe láttunk, melynek falai részben rengeteg kőhalmokból állottak; fenekén két víztükör csillog: a Békás-tavak. Ilyen hirtelenül lejtő kőhalmon voltunk kénytelenek tovább haladni, kőről-kőre, majd rövidebb, majd jó hosszú lépéssel; az ugrándo- zás meggondolandó lett volna. Ezen inkább ideg- mint izomfeszítő munka után kis erőgyűjtő pihenésben volt részünk a következőenő erőkifejtés számára, ami a kezek szükségszerű fölhasználásával végbe vitt kúszás- ból állott. Ezer lábnnyit haladtunk így, amikor újabb vál- tozatosság következett: hólejtő, mely földészerűen hajlott lefelé s amelynek k. b. a közepén kellett átgázolnunk. Fölülete oly csúszós volt, hogy az ember folytonosan a lesiklás veszélyében forgott. Bal kezemmel feleségemet vezetve, jobb kezemmel botomat mindig mélyen a hóba dőfve s lábaimmal inkább a hóba toppanva, mint járva, óvatosan mozogtunk előre, ami közben lábaink csaknem sajogtak a hidegtől. Szinte könnyebbülten lélezgettünk, mikor ezen a látszólag szép síma úton szerencsésen túl voltunk. No hiszen megint más következett: balról me- redék hegyfal, jobbról ép oly meredek szakadék; olykor segíteni kellett egymáson. Itt megjárta K. úr: annyira lecsúszott, hogy — telve lélekjelenléttel, — épen még a hátára esett s egy lenyujtott turistabottal ismét fölha- lászható volt. T. i. a nedves moha némelyik helyen csú- szóssá tette a sziklát. A kövek, amelyekbe fogódtunk, jéghidegek voltak, s ami a hómezőn a lábnak okozott fájdalmat, azt most kezünk érezte; ujjaink hegye úgy fázott, akár csak télen. Így jó közel értünk a csúcshoz,

amikor sötét, sűrű felhő borította el a hegyet, és metsző ködpermetezés sziklakiugrások alá hajtott bennünket. Ekkor Döllér őrnagy úr is lemondott a siker reményéről s néhány percnyi várakozás után a leszálláshoz láttunk.

A menedékháznál való tartózkodást $\frac{1}{2}$ órára korlátoztuk, hogy hazalovaglásunk kisebb része történjék a koromsötét éjszakában. Döllér őrnagy úr s a két fiatal ember előre lovagoltak. Csak két kalauzunk volt, s egyikük Döllér csoportjával ment. Az utat szakaszonként nehéz volt fölismerni, annyival is inkább, mert nemsokára az erdőbe jutottunk, ahol folytonosan sötétedett, sőt végül koromsötétség köszöntött be, úgy hogy a lovam fejét sem láttam többé. Az egyetlen dolog, amit szemeim észre vehettek, homályos folt volt, mely gyöngye le-fölmozgással közel előttünk haladt; a kalauz világos szürke vászonhátzsákja volt ez. Bámulatos biztossággal járt az úton ez az ember, s igazi macskaszemei lehettek. Ujabb, de nem csekélyebb nehézségeket okozott a patakon való átkelés. A lovak a vízben annyira összeszorultak, hogy lábaimat föl kellett emelnem, ha nem akartam, hogy azokat a hozzám nyomódó kengyelvasak összezúzzák. Az első csoportot épen a legkellemetlenebb patakátgázolásnál értük utól. Lett ebből ló- és embertestek hemzsegése, ide-oda kiáltozás a víz zúgásán át, szóval nem csekély zavar. »Nagysád, szálljon le!« figyelmezteté Döllér őrnagy úr a feleségemet, mert attól tartott, hogy lebukik s a lovak alá a vízbe kerül. »Nem én,« felelé emez, »ha már vízbe kell fulladnom, hát legyen ez lóháton!« A ló- és embergomoly végre mégis föloldódzott, a paripák mégis elérték a túlsó meredek partot, és könnyebbült szívvel, egyúttal lassanként javuló úton haladt tovább az éji lovaglás. Ámbár most is bőven akadt a kellemetlen fűszerekből: a sötétségben nem tér ki az ember a fenyőágak elől, melyek olykor arcunkba csaptak, lábunk és térdünk fájdalmas érintkezésbe jutottak fatörzsekkel, sőt talán sziklatuskókkal, stb. A kalauzok olykori »Hó-hopp!« kiáltozással tartották fenn az érintkezést, annak biztosítására, hogy mindketten jó úton járnak-e. Dacára ennek mégis megtörtént, hogy egyszer az egyik tisztásra vissza kellett mennünk, a melynek átlépésénél tévedés esett, mivel a pázsitos talajon csak nappal látható az ösvény nyoma. ugyancsak örültünk mindannyian, amikor Tátrafüred közelében fölszállamlott a lámpák fénye, s még a társalgóterem ablakai is fényesen ragyogtak felénk.

Másnap pedig feleségem a »porosz hős« hírébe juttott. Állítólag ő lett volna az első hölgy, aki a Tengerszem-csúcsot megmászta. Még egy napot töltöttünk Poprádon, még egyszer élveztük a bájos Husz-parkot, s az utolsó éj elmúltával haza felé vitt bennünket a gőzparipa, miközben barátságos búcsút intettünk a Táttra felé; hiszen most mutatta legderültebb arcát. Fölötte élvezetes volt a főséges Vág-völgyben való utazás is.

Úti jegyzetek a Magas-Tátrából.

Chmielowski J.-tól.

A) A Ferenc József-csúcs téli megmászása.

1905. évi január 13.-án budapesti barátom, dr. Jordán Károly tanár valamint Bachleda Kelemen zakopanei és id. Franz János és Spitzkopf Pál alsóerdőfalvi kalauzok kíséretében Ó-Tátrafüredről elindultam, hogy téli időben fölkeressem a Ferenc József-csúcsot. Amint ismeretes, e csúcs téli megmászását első ízben 1902. évi március 29.-én néhány breslauer úr kísérlette meg, ámde fáradozásuk sikerre nem vezetett, bár Franz és ifj. Hunsdorfer kalauzolása mellett a Karcsmar-sziklafolyosója fölötti gerincig fölhatoltak. Reggeli 9¹/₂ órakor hagytuk el a nagy szállót, s dr. Jordánnal együtt azonnal fölvtük a magunkkal hozott lábszánokat (ski), hogy legalább a nagyon puha, poros és mély hóba való sülyedés ellen védekezzünk; persze siklani azért nem lehetett, de nem kellett a hóban gázolnunk, míg a szegény kalauzok minden lépésnél térdig sülyedtek be. Csakhamar messze el is hagytuk őket, dacára annak, hogy haladásunk fárasztó és lassú volt. Nem valami szép napunk volt; az eget felhők takarták, s ehhez hófúvás csatlakozott. Csak d. u. 2¹/₄ órakor értük el a Sziléziai-házat, azaz 4³/₄ órai menet után, holott a Kereszt-dombon csupán 15 percig pihentünk. A Greisiger bérlőtől (Felka) átvett kulcsokkal kinyitottuk a menedékházat s a konyhában — amennyire lehetett — háziasan berendezkedtünk. Mert elhatároztuk volt, hogy itt a nagyobb melegség kedvéért a kalauzokkal együtt hálunk meg; t. i. csak a tűzhely melegítette hálóhelyiségünket. Tűzet raktunk, havat olvasztottunk s teát főztünk még a kalauzok megjelenése előtt. A verandát hó töltötte be, épen úgy az ebédlőt is.

Eközben nagyon megromlott az időjárás: heves szél bűgött, melynek nyomán még hevesebb hófúvás járt.

A kalauzok csak este 6 órakor érkeztek be, a végsőig kimerülten és elfáradva; tehát $8\frac{1}{2}$ óra alatt tették meg az utat! Határozottan megjegyzem, hogy a menetidőbeli különbség csakis annak tulajdonítható, hogy lábszánt (ski) használtunk, míg a kalauzok ennek híján voltak; mert megterhelve aránylag egyformán voltunk: a mi hátsájkjaink 11 kg, a kalauzokéi 15 kg súlyúak voltak.

Takarónk, derékaljunk elég lett volna, csak kevés fakészlet volt a menedékházban, úgy hogy evvel takarékosan kellett bánnunk. A legmagasabb hőfok, melyet erőltetett tüzeléssel elérhettünk, a konyhában 8°C volt; a verandán — 13°C -t olvastunk le; éjjel azonban a konyhában is 0°C -ra szállott le a hőmérő.

Következő napon (január 14.-én), amelyen a Ferenc József-csúcs megmászását terveztük, annyira borzalmas időjárás uralkodott, hogy egyáltalában ki sem mozdulhattunk a házból. Az egész völgyet köd lepte el és rendkívül erős, szörnyen jeges hóvihár, úgyszólván orkán tombolt; röviden szólva: rettenetes volt. Kénytelenek voltunk ezt az egész emlékezetes napot a menedékházban tölteni, s mivel a hóvihár egyáltalában nem csökkent, le is mondtunk arról, hogy már a következő napon vállalkozhassunk tervünk kivételére.

Amikor azonban a kalauzok a következő nap reggel 3 órakor fölkeltek, hogy fűtsenek, Franz avval a jó hírrel jött be, hogy a szél elült s az ég felhőtlen. Persze azonnal fölkelünk, kávéfőztünk és teát az útra, szétosztottuk az élelmi készleteket a hátsákokba s $5\frac{1}{2}$ órakor útra készek voltunk.

Reggel 6 órakor, lámpa-világítás mellett indultunk. A levegő nagyon hűvös, de csendes volt. Már szép derült nap virradt ránk $7\frac{1}{4}$ órakor, amikor a Hosszú-tó (1953 m) fölött, mely természetesen jég alá volt temetve, a Karcsmar-sziklafolyosóhoz értünk. A jégpatkók fölerősítése s a mászáshoz szükséges készülődés egy negyed óránkba került. A sziklafolyosó bejáratának magasságát légsúlymérővel 2060 m-ben állapítottuk meg. Amint ismeretes, a Karcsmar-sziklafolyosója ama hosszú, meredek hómeder, mely a Hosszú-tótól éjszakra a gerincről közel a tóig leereszkedik, mélyen a tömegbe vájódva. Az elsők, akik útukat e borzalmas sziklafolyosón át merészkedtek a Ferenc József-csúcsra irányítani: dr. Ottó Ágoston (Breslauról) tanár, az általánosan ismert és nagy érdemű Tátra-kutató és dr. Darmstädter Lajos (Berlinből) híres alpinista voltak, akik 1899. évi július 22.-én. Nie-

derwieser (Stabeler) János* tiroli kalauzzal fölmenet bejárták Karcsmar-sziklafolyosóját. Ugyanitt történt annak idején ama sajnálatos szerencsétlenség, mely Mahler tátrafüredi kalauznak életébe került**

Karcsmar-sziklafolyosója ugyan nem rövidíti meg a Ferenc József-csúcsra az utat, de téli körülmények között aránylag igen egyszerű útirányt alkot; különben mi úgy sem akartuk a szokásos utakat követni, hanem valami érdekeset kívántunk választani.

Ily sorrendben mentünk: Franz, dr. Jordán, én, Klimek, Spitzkopf. A sziklafolyosóban oly kemény volt a hó, mint nyáron, úgy hogy Franz k. b. fél óra múltán már kénytelen volt lépcsőket vágni; eleintén miuden esetre nem igen mélyeket. Ami a nehézséget illeti, azt mondanám, hogy Karcsmar-sziklafolyosójában télen több a baj, mint nyáron. Mert nyáron először hosszabbak a napok, úgy hogy több időt lehet tölteni, s így a lépcsőket gondosabban lehet vágni, minek folytán az ember nincs annyira kitéve az elcsúszás veszedelmének, másodsor jobban tud az ember magán a jégcsákánnyal segíteni, mint zord hidegben, harmadszor nyáron a hólejtő távolról sem oly meredek és negyedszer a meder fölső részét nyáron a baloldali sziklákön meg lehet kerülni, míg az ember télen kénytelen egészen a gerincig a nagyon hirtelen lejtésű mederben fölhatolni. Csupán az az egy jó oldala van a télnek, hogy t. i. a kőhullás veszélye nincs meg. Azonban nyáron is majdnem biztosan lehet arra számítani, hogy korai indulás mellett ép marad az ember bőre. Ami pedig az elcsúszást illeti, hát ennek télen ugyanolyan következményei volnának, mint nyáron, mert a folyosó veszedelmesen hajlik s a Hosszú-tó fölött télen is vannak hómentes törmelékhalomok. Tehát Karcsmar-sziklafolyosójába csak olyan ember merészkedjék, aki egyáltalában nem csúszik.

A sziklafolyosót bekerítő sziklákából meglehetősen el volt fújva az összes hó, ehelyett azonban jégzománc borította el azokat. Lavinát nem láttunk, de ettől nem is tartottunk, mert ahhoz túlságosan szűk e folyosó; egyébként ma keserves hideg volt: a hőmérő — 23°C-ra süllyedt.

Ámbár a hó oly mély volt, hogy a jégcsákány egész 120 cm hosszú nyelét beléje lehetett dugni, mégis —

*Stabeler néhány évvel később a Schaflanernockon járt szerencsétlenül.

**Míg a »gazdája«: Brandys aránylag csekély sérülésekkel menekült meg.

amint már említém — teljesen szilárd volt; sőt helyenként tiszta jég mutatkozott. Mindannyian jégpatkóval és jégcsákánynyal voltunk ellátva, s a 30 m hosszú, igen erős angol kötél állandóan összekötött bennünket. Franz kalauz kitünő jégemberül bizonyult: minden megszakítás nélkül $2\frac{1}{2}$ órán át vágta fölfelé a lépcsőket kőkemény hóba. Volt ugyan nálunk klinometer (lejtőszög-mérő), de az iszonyú hideg mellett sem időnk, sem kedvünk nem volt arra, hogy a folyosóban méregessünk. De beszéltünk a dologról s abban egyeztünk meg, hogy a hajlásszög a folyosó kezdetén 40° -nál több lehetett; a végén pedig (a gerinc közelében) nagyon jelentékeny volt a meredekség, vagy 65° . Nehány méternyire a gerinc alatt hőmentes, azonban teljesen bejegesített sziklák voltak. Némi nehézséggel sikerült Franz kalauznak, akit dr. Jordán jégcsányával támogatott, hogy kezeivel megfogódzzék a gericéiben, s így a gerincet pont reggel 10 óraker elérje.

Karcsmar-sziklafolyosója felső végének (a gerincen) magasságát légsúlymérővel 2580 m-ben állapítottuk meg, s így a folyosó kezdete és vége közötti függőleges távolság 520 m. A vízszintes távolság az 1:25,000 mértékű térkép szerint vagy 500—550 m-re rúghat; ha tehát átlagosan 45° -nyi hajlásszöget veszünk föl, a sziklafolyosó valószínű távolságául k. b. 800 m-t* kapunk. Tehát kétségtelenül a Tátra leghosszabb hómedre ez, mert sem az a sziklafolyosó, mely a Sátán s a Hátsó-Bástya közötti gerincről, sem az, mely a Fecske-torony s a Lomnici-csúcs közötti gerincről a Nagy-Papirusvölgybe lehúzódik, nem versenyezhet Karcsmar-sziklafolyosójával.

Mikor a gerincre érteztünk, pompás időjárás ígérkezett e napra; a kék égbolt tiszta és felhőtlen volt, s a Tátra fölött verőfény és csend uralkodott. Rövid megállás után nekiindultunk a további útnak. Közel a Kis-Gerlachfalvi-csúcsig a szokásos úton haladtunk, onnan kezdve azonban elhagytuk a nyári út irányát és tágas ívben ahhoz a fősurdokhoz másztunk, mely a Ferenc József-csúcsról a Batizfalvi-völgybe lehúzódik. Dacára a tekintélyes magasságvesztességnek ez reánk nézve kedvező volt, mert így aztán egyenesen neki lehet vágni a csúcsnak. Nem találkoztunk itt túlságos nagy nehézségekkel, mert már elértük a déli oldali havat, de a talaj figyelemre intő meredeksége, a jeges kémények, melyeken át kellett másznunk, és a lejtős átjárók bizonyos óvatos-

*Akkora útvonal ez, melyet síkon 10 perc alatt lehet bejárni.

ságot parancsoltak. Csak lassan kereszteztük át az egyes bordákat, melyek a főgerincből kinyúlnak, míg végre ama nagy hómederhez értünk, mely közel a csúcsnál végződik. Az utolsó útrészlet, közel a csúcs alatt, igen meredek és jeges volt, de hát nemsokára azon is szerencsésen túl jutottunk és d. u. 1 $\frac{1}{2}$ óraker, vagyis a Sziléziai-háztól számítva 7 $\frac{1}{2}$ óra alatt a Ferenc József-csúcs legmagasabb ormára (2663 m) hágtunk.

A szép túr sikerült véghezviteléért hálásan szorítottuk meg hűséges kalauzaink kezét; válamicskét ettünk fényképeztünk s bámultuk a meghatóan főséges téli tájat. A lejtőkön s az itt a csúcson észlelt hőmérsékletek közti különbség hatalmas volt, és hideg szél kezdett most fújni; de az időjárás általános jellege kedvező volt, a nap mindig szabadon maradt és főségesen ragyogott.

Hosszas itt-tartózkodásra nem gondolhattunk, s tekintve az idő előre haladott voltát, lehető hamaros leszállásunkat határoztuk el; a kivitel eddig csak félig volt befejezve, s ez a gondolat elűzte túlságos meglegedettségünket. Névjegyünket nem helyezhettük el, mert a kőpiramist eltakarta a hó, melyből csak annak cölöpe emelkedett ki. Nyáron, a Baráton, dr. Jordánnal a Ferenc József-csúcsról való leszállásunkat az én 1895-ödiki útam* terveztük, vagyis az éjszaki gerincen át a Tetmajer-horhoshoz s innen a Batizfalvi-völgybe, de ma a jégpáncélos éjszaki gerinc már első tekintetre elárulta megközelíthetlenségét. Kénytelenek voltunk más irányt választani, s amikor én ahhoz ragaszkodtam, hogy a rendes úton a Batizfalvi-próbán szálljunk le és azon tanakodtunk, Franz és Spitzkopf azt a kétkedésüket nyilatkoztatták ki, vajjon lehetséges lesz-e a lejárát a vaskam-pókkal ellátott helyen? Meglehet, hogy ez a tátrafüredi kalauzoknak a batizfalvi irányban való aránylag csekély járatosságától eredt, mert amint tervünket Bachleda Kelemennel közöltem, s kérdeztem tőle, mit tart erről, pillanatnyi gondolkozás nélkül kijelentette, hogy ő a jelzett irányban egészen a völgyig való levezetést teljes felelősséggel magára vállalja. Így is történt.

2 $\frac{1}{4}$ óraker kezdődött a leszállás és baj nélkül mentünk a főcouloirban le a Batizfalvi-völgybe. A puha hó

*1895. évi augusztus 24.-én sikerült nekem ifj. Wala András kalauzzal ezt a Ferenc József-csúcsra vezető új útát főtalanom és bejárnom. Másodízben néhány évvel későbbben dr. Darmstädter lépett erre az útra Stabelerrel, és 1904. évi július hóban dr. Otto szállt le Breuerrel az én utamon a Tetmajer-horhosról a Batizfalvi-völgybe.

annyira gyors és szabályszerű menetet tett lehetségessé, hogy igen sebesen haladtunk előre s már 50' múlva elértük a Batizfalvi-próba első vaskampóit. Ezek teljesen hómentesek voltak, de a merőleges sziklarészleteket jégkéreg borította, amiért nem is nyújtottak támasztékot. Klimek, aki a csúcstól kezdve elől járt, nagy ügyességgel vezetett itt minket. Mindig csak egyikünk mozgott, amennyire ezt selyem kötélünk hossza (30 m) megengedte, míg a többiek szilárd állást foglaltak el és fogózkodtak. Különben a kötéltre voltunk utalva s egyik vaskompótól a másikig lassan és óvatosan kötélen ereszkedtünk le. Ez az eljárás bizony egy óránál tovább tartóztatott föl bennünket. A legalsóbb sziklarészleteket hó rejtette, úgy hogy ezeken át már könnyű volt lejutnunk. D. u. 4¹/₂ órakor értünk le a Batizfalvi-völgy talpára. A Batizfalvi-csúcsra való kilátás remek volt. Az éj már kiterjesztette szárnyait a szomszédos hegyekre, amikor a völgyben lefelé kezdtünk menni. Azonban iszonyú hófúvás jött; a mély, puha havon lassanként átvergődtünk, de a hideg szél sok súlyos pillanatot zúdított ránk. Szemhéjunkat, bajuszunkat egészen ellepte a jég. A Batizfalvi-tavon nem találtunk havat, csak jeget, s mire ezen átjutottunk, 5¹/₄ óra volt és teljesen sötét. Most holdvilágnál a »Katlan« alatt jártunk, de nem a csinált út irányában. A hó itt kemény volt, s így a jégpatkók jó szolgálatot teljesítettek, különösen azért is, mert a törpefenyőt teljesen elborította a hó. Este 6³/₄ órakor érkeztünk a Sziléziai-házhoz. Nem tagadható, hogy a megelégedettség s a nagy önelégültség érzése vett rajtunk erőt; nem azért, mert épségben érkeztünk vissza s nem történt bajunk, hanem mert azt az öntudatot éreztük, hogy a kiállott bajokkal és veszedelmekkel való megbírkózásra rátermettünk. Az éjt megint a menedékházban töltöttük.

16.-án reggel 8¹/₂ órakor elhagytuk a Sziléziai-házat s d. u. 1 órakor lábszánon Tátrafüredre értünk. A nap szép volt, a hó puha. Az erdőben számos vaddisznó-nyomot észleltünk, zergét azonban az egész kirándulás alatt nem láttunk.

15.-én keveset ingadozott a hőmérséklet. Többnyire k. b. — 20°C volt. Amint a meteorologiai följegyzésekből utólagosan megtudtam, e napon reggel 7 órakor Késmárkon — 16.3°C, Árvaváralján — 15.0°C, Lőcsén r. 7. ó. — 14.0, d. 2 ó. — 7.0, e. 9 ó. — 12.5°C, Iglón r. 7 ó. — 14.4, d. 2 ó. — 10.7, e. 9 ó. — 10.9°C volt a hőmérséklet.

Ami a ruházkodást illeti, megjegyzem, hogy egészen úgy voltunk öltözködve, mint nyáron, csupán gyapjuból

való alsó ruhát viseltünk. Menet közben jól fölmelegszik az ember.

Dr. Jordán tanár eddig télen a Lomnici-csúcson kétszer, a Fecske-tornyon, a Jégvölgyi-, Tátra-csúcson, a Közép-ormon, Krivánon, a Tengersizem-, Zöldtavi-csúcson, a Svinnicán, a Vörös-tornyon, Szalóki-csúcson, Kis-Nyereghorhoson, a Lengyel-nyergen s a Zavraton egyszer-egyszer volt, de azt állítja, hogy a Ferenc József-csúcson való átkelés ezeket nehézségre nézve messze túlhaladja és pedig a talaj meredeksége és exponáltsága s az út tetemes magassága és hosszúsága miatt. Utóbbi igen jelentős, s ez okért e csúcsmászás a rövid téli napokban csakis kedvező hóviszonyok között sikerülhet. Ha a hó egyszer mindenütt lágy, nem lehet a csúcsra jutni.

Valóban nagyszerű, a szó szoros értelmében legelső rangú főnhavasi túr volt ez. Sajna, télen a napok rövidsége miatt a kilátást, mely fölötte fölséges, nem sokáig lehet élvezni.

B) Uj túrok és első csúcsmászások az 1904. év nyarán.

Számos magas havasi kiránduláson kívül, melyet az 1904. évi nyári saisonban a M.-Tátrában tettem, e helyen csupán az első, ill. új túrokat említem.

I. Első csúcsmászások:

1. Július 14.-én az »Egenhoffer-csúcs« megmászása. A Téry-menedékháztól a Téry- és Egenhoffer-csúcs közti horhosba, aztán egyenesen annak déli falán fölkapaszkodva a szűz oromra. Leszállás ugyanez irányban. Élvezetes kúszóút.

2. Szeptember 13.-án a »Barát II.« első megmászása. (Merész alakú sziklaorom a Csubrina és Chalubiński-kapu közti gerincen.) Igen nehéz.

3. Szeptember 15.-én első megmászás (és átkelés) a »Zerge-csúcson« (2116 m), a Fehértavi-csúcs gerincén át. Fölhágás a Vörös-tótól, leszállás a Fehér-tóhoz. Könnyű, hálás félnapi kirándulás. Szép kilátás.

4. Október 1.-én az »Ászott-torony« (Zamarla-Tur-
nia, nem messze a Zavrát-tól) első megmászása s az azon való átkelés. Az egyik hely igen jelentős technikai nehézségeket ró a turistára.

5. Október 5.-én a »Kacsa-csúcs,« (2395 m) első megmászása s az azon való átkelés. A Batizfalvi-(2428 m) s a Jegestavi-csúcs (2400 m) között. Fölhágás a Kacsa-völgy

felől, leszállás a Batizfalvi-völgybe. Kiválóan bonyodalmas út, szakadatlanul nehéz és exponált. A Tátra legnehezebb hegymászásainak egyike.

II. Új túrok.

1. Július 4.-én a »Svinnica« (2306 m) éjszaki falának első megmászása. Nehéz. Gyakorlati jelentősége nincs.

2. Július 13.-án több sikertelen kísérlet a »Hegyes-toronyra« vezető új útirány keresése végett. (A déli falon s a keleti gerincen át.)

3. Július 26.-án leszállás a Róth Samu-csúcsról (2630 m) a Batizfalvi-horhoshoz. (A Róth Samu- s a Batizfalvi-csúcs között.) Érdektelen; meglehetősen meredek és fárasztó.

4. Augusztus 17.-én (dr. Jordán Károly budapesti tanárral valamint Bachleda Kelemen, Breuer János, Kirner János és Spitzkopf János kalauzokkal) új, egészen egyenes leszállás a »Barátról« (a Halas-tó mellett). Csakis kötélmászással vihető ki. Rövid, igen izgató, derekas sziklakúszás.

5. Október 6.-án a »Zerge-örtoronny« (Gemsenwarte, 2235 m) megmászása; ez sziklatornya annak a mellékgerincnek, melyet a nyugati Vaskapu-csúcs a menguszfalvi Törmelék-völgybe bocsát. A csúcson kőemberre (névjegy nélkül) találtam; tehát új alkalmasint csak az egy keskeny, tördelődző kéményen át menő, a gerincről egyenesen levezető leszállás lesz. Könnyen hozzáférhető, instruktív kilátó-csúcs.

Az összes fölsorolt úton régi társam, Bachleda Kelemen, e kitűnő zakopanei kalauz kísért.

C) Nehány magassági adata és csúcselnevezésre vonatkozó megjegyzés.

A Kacsa-csúcs megmászása alkalmából azt a nézetet kell nyilvánítanom, hogy e csúcs 2395 m-es magassági adata föltétlenül helytelen, mert a Kacsa-csúcs minden esetre k. b. 15—20 m-rel magasabb a Jegestavi-csúcsnál (2400 m), bár a topographusok a Jegestavi-csúcsot 2400 m-esnek mondják.

A »Koncsyszta« gerincén levő két ikercsúcsot, a 2475 m magasat és az alacsonyabbikat (lásd Szepesi Hírnök, 1904, augusztus) ujabbán »Kozicsinszki-csúcsnak« (2475 m) és »Helena-toronynak« (az alacsonyabbik) nevezték el. Ezért talán helyén való volna, ha a »Kis-Kon-

csyszta« nevet a »Koncsyszta« (2540 m) alacsonyabbik főormára (2533 m) ruháznák át.

Dr. Krygowski Szaniszló krakói jogi tanácsos úr 1904. évi augusztus 10.-én Bachleda János kalauzzal elsőül mászta meg a »Keleti-Vaskapu-csúcsot« és pedig a men-guszfalvi Törmelék-völgyből a Keleti-Vaskapu-csúcs és a Jegestavi-csúcs közötti couloiron és horhoson keresztül. Ez utóbbit az ő barátai »Krygowski-horhosnak« keresztelték el.

Ugyancsak a Téry-menedékháztól a Mózes-forráshoz vezető útirányt, melyet 1904. évi július 12.-én dr. Ottó Ágoston talált föl, fölfedezője után »Ottó-útnak« kellene elnevezni.

Azt a meredek hómedret, mely a Hosszú-tótól (a Felkai-völgyben) a Gerlachfalvi-gerinchez fölnyúlik, dr. Otto »Karcsmark-sziklafolyosójának,« dr. Habel pedig »Karcsmarko-sziklafolyosónak« nevezi. Ámde mindkét elnevezés helytelen, mert csak ez a név: »Karcsmar-sziklafolyosója« látszik megokoltnak. Karcзма (szlávul) = korcsma, Karcsmarз vagy Karcsmar (szlávul) = pálinkamérés korcsmárosa. Ez a »Karcsmar« alkalmasint zergevadász lehetett, akinek a vadászatok alkalmával ez a sziklafolyosó volt a rendes állóhelye. Dénes Ferenc lőcsei tanár úr ezt a nevet: »Karcsmar-sziklafolyosója« (határozottan így!) már 1878-ban hallotta.

A Magas-Tátrában.

Barcza J.-től.

A Jégvölgyi-csúcsról (2629 m) a Markazit-toronnyra,
1904. aug. 5.

Reggel 6 óra 30 perckor hagytuk el az elegánsan berendezett Téry-menedékházat. Útunk kőgörgetegen, hómezőkön, meredek, de meglehetősen kitaposott ösvényeken vitt fel a csúcsra vezető nyeregpre. Innen délnek, a gránitsziklával borított keskeny gerincnek tartottunk.

Útunk mindezideig nagyon könnyű volt. A »Kőpariának« nevezett út sem oly veszedelmes, amint azt a Tátra-kalauzokban olvashatjuk. Óvatosan lépésről-lépésre haladva, könnyedén, minden különös nehézség nélkül végig sétáltunk rajta.

Innen a csúcsra még enyhébb az út. Rövid néhány percnyi játszi kapaszkodás után 8 óra 45 perckor már a csúcsról gyönyörködhattunk a természet szépségében, a sziklák komor, vad világában. Fölöttünk tiszta azur levegő, körülöttünk égbemeredő csúcsok, alattunk félelmetes szakadozott mélység, s a mélység alatt sűrű párával, csobogó forrásokkal telt zöldpázsitos völgyek terülnek el.

Egy óra 35 percig tartó pihenés után 10 óra 10 perckor a Markazit-toronnyak tartottunk.

Ne ámítsuk magunkat, a Jégvölgyi-csúcsot a Markazit-toronnyal összekötő függőleges keskeny gerinc sötét színű, nyers, borzalmas ábrázatával egyike a Tátra nehéz útjainak. A gerinc nem áll egyébből, mint orgonásípokhoz hasonló sziklatornyocskákból, hasadékokból, s kisebb-nagyobb bordákból. E tornyocskák rozsdaszerű zuzmó-réteggel ellátott alaktalan sziklatömbök.

Kúszásunkat megnehezítette a számtalan megrepedezett, mozgó szikladarab, melyet előzetesen ki kellett próbálnunk, hogy beléjük bizton kapaszkodhassunk. Egy helyen, hogy előre nyomulhassunk, egy kiszökellő sziklalapról

ereszkedtünk le egy 7 méter mélységű sziklalapra. Itt a biztonság kedvéért kötélünket használtuk. Ez az átkúszás a turistának a megpróbáltatás percei. Itt egyesül a könnyedség az ügyességgel, a kitartás a lemondással.

Lábaink alatt tatóngó mélység, inog-mozog testünk, egy elhibázott lépés, egy kapkodó pillanat, s a nagy Ég irgalmazzon annak, ki innét ellankadva elbocsájtja magát. Tépelőds, nyugtalanság, aggodalom eszményi munkánk keresztülvitelét nem zavarták meg, s mégis e légi úton, e várromhoz hasonló tornácon való kúszás lidércnyomás-ként hatott mindannyiunkra.

De túl vagyunk az út súlyosán. Leküzdöttük a gerinc nehézségeit. Előbb a déli kis csúcsot, majd az északi nagy csúcsot (2617 m) foglaltuk el. (11 óra 30 perckor.)

Mély s maradandó hatású e gerinc. Innen látjuk csak a teljes nagyságában iszonyúan kiráspolyozott szagatottságát. Olyan, mintha titánok halmozták volna egymásra e szirteket. Két órai pihenés után 1 óra 30 perckor búcsúztunk el a Markazit-toronytól.

Útunk kőfolyosón vezetett le. Ez az út nem nagyon meredek, mint inkább a sűrű kőtörmeléktől nagyon fárasztó. Gurul ember s kő egyaránt. De mégis épen jutottunk le, küzdve bár, de törve nem, a kis Nyereg-hágón át (2400 m) a kis *Kék-tóhoz* (2157 m). Rövid pihenő után hatalmas sziklatömbökön keresztül felkapaszkodtunk a pászitos tetejű Pfinn-kilátóhoz, honnan rövid percek múlva a Téry-menedékház kedves otthonában pihentük ki fáradsalmainkat.

A Jordán-úton a Lomnici csúcsra (2634 m), 1904, aug. 6.

Megrajzoltuk tervünket lelkünkben, kicirkalmaztuk a térképen s azután reggel 5 óra 15 perckor elindultunk a Téry-menedékházból a Jordán-úton fel a Lomnici-csúcsra.

Az Öt-tó katlánából kiágazó, n. n. Jordán-út egyike a Tátra legszebb, legérdekesebb, legváltozatosabb sziklaútainak. Szemnek félelmes gerinc, melyet se a tűz petárdája, se a villám szétrepesztani nem tud. Csak a természet örökös, morzsoló munkája ütött csorbát, vágott mélyebb szakadékot, réseket, párkányokat rajta.

Ilyen a mi utunk. Alig hogy elhagytuk menedékházunkat, s alig hogy megkerültük a Fecske-torony tömbjét, jobbra az Öt-tó magasságában egészen a gerincről levezető első sziklafolyosóig, már is akadt erős munkája kéznek,

térdnek, meg a tüdőnek. Előnyomulásunkat keskeny párkányok, rések, repedések, segítették elő. Útirányunkat a kalauzok részére felállított apró kőhalmok jelezték.

Az út mind érdekesebbé vált. Az első sziklafolyosó bal oldalán sziklákön kúsztunk föl egészen ama pontig, amelyen az a sziklafolyosó ketté ágazik. Azután a jobb-oldali folytatva kúszásunkat, elértük a gerincet. Bőrünk, ruhánk ugyancsak áldozatul estek a sziklaéleknek, a sziklakúszásoknak, de a kölcsönös lelkesítés, az édes küzdelem segítkezett dacos akadályaink leküzdésében.

Amint a Jordán-csúcsot a zöldtavi oldalon megkerültük, következtek a láncok. Lelkünk vidámságán nem fogott ki semmi, nem akadtunk fönn sehol a nehézségen, nem is töprenkedtünk, mégis a síma sziklalapba erősített 30 méteres lánc láttára egy pillanatig haboztunk. De mindhiába! Bátran, elszántan, nyugodtan húzodtunk fölfelé. Lelkesedéssel nyomultunk előre, egészen egy névtelen csúcsig.

Ennek átmászása után elértük a Lomnici masszívját. Innen folyton az élen maradvá, a képzelhető szép s bravuros sziklamászásokat élvezve hatoltunk föl egészen a kéményig. Ettől fölfelé útunk már enyhébb; már látjuk a csúcsot jelző póznát, édes küzdelmünk végpontját. Még egy-két rohamot intéztünk a csúcs ellen s 3 óra 30 percig tartó munka után reggel 8 óra 45 perckor elfoglaltuk a széles kúpú Lomnici-csúcsot.

Némán csodáltuk a csúcsról kinálkozó körképet. A levegő tisztasága, a diadalmasan emelkedő nap szerte omló fénye mesés színbe öltöztette a fakó, patinával bevont, páratlan szépségű csúcsokat. Körülöttünk semmi zaj. A szervesetlen világ élete csöndes, kápráztató s bűvös. Alattunk, a fenyőerdő zöldje mögül egy-egy tengerszem mosolygott.

Szép, szép a magasból körül tekintenünk, de mégis válnunk kellett e kupolával teli sziklavilágtól. Lelki megifjodással ereszkedtünk le a Kis-Tarpataki-völgybe. Itt is eltértünk a rendes, taposott úttól, kikerültük a vaskapcsokat, a láncokat.

Kirándulás a Polana-hegységbe. (Zólyom-vm.)

Barcza J.-től.

E hegyvidékről előzetes tanulmányokat nem tehattünk; Hunfalvy és Czirbusz földrajzi munkái e hegységet csak név szerint említik. De annál többet olvashattunk le katonai térképünkről. E szerint sűrű erdők, rétek, hatalmas szikladarabok övezik. Ez elég volt nekünk arra, hogy a Polana-hegység 1459 m magas csúcsát fölkutassuk.

Friss erővel iudultunk Kriván-Gyetva állomásról reggel 6 óra 54 peckor Gyetva községnek. A faluba érve, a kocsmárosnál tudakozódtunk a hegység megközelíthetőségéről. A vendéglős csodálkozva rázta öreg fejét, végül nagy komolyan mondotta, ne menjünk a Polanára, mert az erdőben vadorzók tanyáznak »Maradjanak a faluban, amúgy is délután szép multság leszen!« Jóindulatú tanácsát még sem fogadtuk el, mert mi vígan a községen keresztül haladtunk fölfelé a Detvanszki-patak mentén a Polana nyúlványaira, a 691 m és 864 m névtelen vrch-ekre.

Ösvényünk folyton a gerincen, változatosan szép őserdőkben vezetett. Helyenkint emberi kezektől még érintetlen össze-visszaságban heverték egymást ölelő, 50—60 méter magasságú kidőlt jegenyefenyők. E faóriások törzsökét búján lepte el az édes gyökerű páfrány (*Polypodium vulgare*), a fenyők közé gurult szikladarabokat moha, meg erdei pajzsikák (*Aspidium filix mas*) takarták. Másutt ismét magasra nőtt páfrányerdő (*Asplenium Trichomanes*) tarkította a táj szépségeit. Nem csoda, ha neki hevültünk, nem csoda ha egyik társunkat a fáradság néha-néha nagyon is meggyötörte.

Távol áll tőlünk a gondolat, hogy kivetni valót találjunk turistatársunk kitarlásában, mert sem nem sokalta, sem nem mutatta a fáradságot, a sorból sem állt ki, zátonyra se került. Csak azok a kiágazó, hamis kövek,

azok a lehulló apró szikladarabok, azok a mohával vastagon díszített, korhadó fatörzsek, amiket a magasra nőtt csipkés bodorka erdeje majd-majd eltakart, azok incselkedtek velem, azok billentették félre olykor testét-lelkét, azok keserítették meg ideig-óráig turista-társunk sorsát.

De a folytonos festői változatosság, a lombos erdő szépsége, a fenyves erdő sötét komor világa, a kékellő magas hegyek panorámája meghódította; az erdő ritkásaiban talált fekete áfonya (*Vaccinium Myrtillus*), az erdősziklásabb helyén buján tenyésző veres áfonya (*Vaccinium vitis idaea*) ízletes gyümölcse fölűdítette, míg végül a Predna-Polana (1359 m) hűsítő forrásvíze (7,5°R.) teljesen földérintette turista-társunknak gyötrő, rejtett gondolatoktól elborult arcát. Rövid pihenő után d. e. 10 órakor folyton éjszának tartva, zeg-zugos ősfenyveseken, vadabbnál vadabb úton láboltunk keresztül.

Az utak számtalan elágazása kémlő expeditióra utaltak, az irány eltévesztését kikerülendő, folyton a gerincen tartózkodtunk Csak a déli órákban tértünk le a gerincről, s felkutattuk a *Prehibina* (1289 m) forrását (3,5°R). E forrás egyike a leghidegebbeknek a Polana-hegységben. A forrástól nem messze a heverésre csábító, a természetből ápoltt üde, buja ligetszerű réten pihentünk meg.

D. u. 1 órakor újólag a gerincen folytattuk útunkat. Önkénytelenül áhítatot kelt a turista lelkében e sziklás vadon, e fenyvesek fátyolozta táj. D. u. 2 órakor sikerült a számtalan kőtömb között megtalálnunk a Polana legmagasabb kúpját (1459 m) jelölő emléktáblát.

A Polana főgerince tojásdad alakú, számos oldalgerincet s völgyet alkot. Vízválasztóját képezi a Fekete-Garamnak és a Szalatnának. Sziklás gerincét gránit alkotja, az oldalgerinceknek közege: trachit, mészkő s kvarc.

A kúpról élveztük az innen kínálkozó gyönyörű kilátást. Különösen kiemelkedett, illetőleg felismerhető volt a körképből: a Gyömbér-csoport, a Fáttra-Kriván, a Szittnya, a Klenarszky-Vepor, a Mátra, Pilis és a Börzsönyi-hegység.

Jó félóráig időztünk a csúcson, felkerestük a Polana-forrást. (1459 m, 9°R.) Csillogó cseppjei grániton, mészkövön s agyagrétegen megtisztulva, sziklarepedésen tör elő. Azután tovább folytattuk útunkat egy ideig a főgerincen, érintve 2 óra 40 perckor az 1419-es pontot, 3 óra 45 perckor a Strungát (1340 m), 4 óra 50 perckor a Bruzensky-Grünj-t (1271 m), míg végül az 1101 m magas pontnál 5 óra 38 perckor nyugatnak tartva, útat, irányt változtatva, ismét az ősengetegbe hatoltunk be.

Valóságos harcot kellett itt folytatnunk az elszáradt, vihartól letördelt, időtől megkopasztott gallyakkal, kidúlt, egymást ölelő öreg fákkal, magasra nyúló, egész erdőseget képező csalánnal.

De végül 6 óra 45 perckor e vadon sűrűségéből is kikerültünk; és útunkat a *Hucsava* szép, katlanszerű völgyében, jó karban tartott kocsúton folytattuk.

Este 7 óra 30 perc. A nap lemenőben, hamvas színt öltött a rengeteg, homályosabb a sűrűség. Röpködő esti bogarak nyüzsgésével, zszibongásával telis-tele a párás levegő; festői szép az alkony az ilyen csödes, elhagyott helyen.

A kígyózó kocsútról letérve, esti 8 órakor egyenest a Kiszlinki-hegy alatt épült, nemeskéri Kiss család tulajdonát képező szép vadászlakban hevertük ki elsónapi fáradalmainkat.

A második napon virradatkor eredtünk útnak. Lassan, kényelmesen szemlélve a reggel hangulatát, gyönyörködve a Horchotska-dolina szép völgyében. A hegyek lejtőit itt tölgyek, a gerinceit fenyvesek borítják. Ez óriási szálfák bástyafalként emelkednek a magasba. Úton-útfélen hatalmas vándorkövek heverték. Helyenként barlangszerű búvóhelyeket pillantottunk meg.

A réteken kaszáló nép apraja-nagyja ámulva-bámulva tolongott az út szélére. A bátrabbak száján ott ült a kérdés: Dze idzes? Na Bistrica. Dobre, dobre. Z'bohom. De ez így ment véges-végig. Az egymástól elűtő kisebb-nagyobb falvakban, Horchot, Dubravica, Oravce községekben, majd alázattal köszöntenek, majd meglepetésüknek, kíváncsiságuknak adnak csöndessel elegyes kangos kifejezést. Se szeri, se száma az útbaigazításoknak, a szerencsekívánatoknak.

Igy jutottunk 10 óra 40 perckor a Kozlinec-erdőbe. Itt átengedtük magunkat az édes semmittevésnek. Két órát pihentünk. 12 óra 40 perckor folytattuk erdei ösvényeken kanyargó útunkat. Mindenütt elhagyottság, vad-ság jellemezte a tájat. Délután 2 óra 10 perckor vonultunk be két napi, testet-lelket üdítő, gondtalan élet után a hegyekkel övezett remek fekvésű égi bányavárosba: Besztercebányára.

A szepesi bányavidék természeti viszonyjai és bányászata.

Irta: dr. Hajnóci R. József.

II. közlemény.

Egyetemes és általános hanyatlás mai szomorú sorsa bányavidékünknek. Evvel a sóhajtással fejeztem be fönt írott című első közleményemet, tavalyi Évkönyvünkben. Nem alaptalanul, mert a hiteles történeti adatok a szepesi bányavidéket, hatodfél évszázadon át, Felsőmagyarország keleti része dúsgazdag kincsházának bizonyítják.

A középkorban, egészen 1500-ig, jómódú polgársága akkora összegű bányatizedet fizetett évente királyaink kincstárába, hogy manap az egész Szepes-vármegye összes adója sem annyi. Azon fölül a szepesi bányavárosok még a pelsőci Bebekek, a márkusfalvi Máriássyak, a richnói Perényiek és más szomszéd földesurak zsarolásait is kibírták. S akkori köz- és magánépületeik és okleveles emlékeik tanúsága szerint, otthon is gazdagok valának.

Az újkorban, egészen 1860-ig, még emelkedett vagyonnosságuk. A Zápolya, Thurzó és Csáky grófok, s a királyi kincstár, mint a szepesi bányavárosok akkori tulajdonosai, évszázadokon át bőséges jövedelmeket nyertek e vidék érc-kincstárából. Szomolnokon bányagrófságot és pénzverőt tartott fönn a kincstár; Gölnicbányán némelyik bányászcsalád havi tízezer forint hasznot merített ki ezüst- és rézbányáiból; s a kisebb városok bányapolgársága is, máshelyütt ismeretlen vagyoni jólétnek örvendett.

A legújabb időben, a XIX. század utolsó évtizedében, rohamos hanyatlásnak indult a szepesi bányászat. Az ércerek kiapadása, a nagytőke és a külföldi fémtermelés versenye, a közlekedés útainak áthelyeződése, s a munkás

néposztálynak mindegyre fokozódó kivándorlása, negyven-ötven év óta majdnem koldúsokká szegényítette le bányavárosainkat és polgárságát. A hajdani, élénk munkazajtól zsongott, bánya- és kohóművek túlnyomó többsége üresen romladozik; az egykor vidám lakossággal telt városok szemlátomást néptelenednek; s a polgárság, régi vagyonának roncsaival és nagybecsű szakműveltségével együtt, lassanként egészen eltűnik.

E szomorú hanyatlást élénken megvilágosítják az alant föl sorolt hiteles adatok, melyek szerint a szepesi bányavidéken 1903-ban összesen csak a következő kisebb-nagyobb bánya- és kohóművek voltak, a bányavidék közsései, s a bánya- és kohóművek tulajdonosai neveinek betűsora szerint:

Alsó- és Felső-Szlovinka községek területén összesen 18 bányamű; és pedig: az Adam-Eva-Urban szlovinkai bányatársaságnak Hattyúmező nevű, 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája; az Anna-Zakut szlovinkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 19,904.7 m² területű vasércbányája; a Frauenstollen szlovinkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Gregori-Trinkel szlovinkai bányatársaságnak 1 hossz mérték, 9413.6 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 1 síktelek, 180,465.6 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 2 hossz mérték, 65,542.6 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság és a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 7 síktelek, 315,814.8 m² területű közös vasércbányája; a Jakobi-Kahlehohe szlovinkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Johann-Baptisza-Kahlehohe szlovinkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Jozefi-Popova-Rubeny szlovinkai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465.6 m² területű vasércbányája; a Jóremény szlovinkai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465.6 m² területű vasércbányája; a Ludovici és Valentin szlovinkai bányatársaságoknak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 24 síktelek, 13 hossz mérték, összesen 4,138,348.2 m² területű vasércbányája; a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 22 hossz mérték, 131,152.6 m² területű vasércbányája; Roberti-Paulovec

szlovinkai bányatársaságnak 1 hossz mérték, 7,684,9 m² területű vasércbányája; Streck Mihály, ifjabb, gölnicbányai tulajdonosnak Altblau-Halden nevű 1 hossz mérték, 9144,7 m² területű vasércbányája; Zimmermann A. és Zöllner J. gölnicbányai tulajdonosoknak Georg-Kirchgründel nevű, 1 hossz mérték, 10756 m² területű arany-ezüstércbányája; s Zöllner J. gölnicbányai tulajdonosnak Dioníziusz-Kirchgründel nevű, 1 hossz mérték, 19201 m² területű vasércbányája.

Gölnicbánya város területén összesen 31 bányamű; és pedig: a Dreifaltigkeit gölnicbányai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Dreifaltigkeit és Szent-István gölnicbányai bányatársaságoknak 1 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; a Fleischerstollen gölnicbányai bányatársaságnak 1 síktelek, 51,478,9 m² területű arany-ezüstércbányája; a Franciszci gölnicbányai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465,6 m² területű arany-ezüstércbányája; a Franciszci-Konkordia gölnicbányai bányatársaságnak 1 síktelek, 90,232,8 m² területű arany-ezüstércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 29 síktelek, 4,398,739,8 m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 6 hossz mérték, 26,900 m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; Gürtler M. gölnicbányai tulajdonosnak Anna-Scheiben nevű, 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 4 síktelek, 671,561,975 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 12 hossz mérték, 72,091,4 m² területű vasércbányája; a Hilfgottes gölnicbányai bányatársaságnak 8 hossz mérték, 43,040 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassa-hámori tulajdonosnak 1 síktelek, 90,232,8 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassa-hámori tulajdonosnak 2 hossz mérték, 11,515,1 m² területű vasércbányája; a Jászói-prépostság jászói tulajdonosnak Gregori nevű, 1 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; a Johanni és Zipriani-Spielern gölnicbányai bányatársaságoknak Kreuzschlag nevű, 1 hossz mérték, 45,116,4 m² területű vasércbányája; a Konkordia gölnicbányai bányatársaságnak 5 síktelek, 265,868 m² területű arany-ezüstércbányája; a Máriä-Empfängnisz gölnicbányai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,260 m² területű vasércbányája; a Neu-Johanni gölnicbányai bányatársaságnak 1 síktelek,

180,465,6 m² területű vasércbányája; a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 15 síktelek, 2,662,292,804 m² területű vasércbányája; a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 4 hossz mérték, 21,520 m² területű vasércbányája; Schneider J. és ifj. Streck M. gölnicbányai tulajdonosnak Jozefi-Thurzó nevű, 1 hossz mérték, 26,900 m² területű vasércbányája; Tiller K., Weidinger H. és Wentzler M. gölnicbányai tulajdonosoknak Pál-bánya nevű, 2 kül mérték, 1,488 m² területű vasércbányája; Valkó Viktor gölnicbányai tulajdonosnak Berta-bánya nevű, 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Vereinigte Königs-und Laurahütte-Actien-Gesellschaft sziléziai laurahüttei tulajdonosnak 2 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; a Vereinigte Königs-und Laurahütte-Actien-Gesellschaft sziléziai laurahüttei tulajdonosnak Roberti-bánya nevű, 2 hossz mérték, 16,140 m² területű vasércbányája; Weidinger A. és Zöllner J. gölnicbányai tulajdonosnak Mária-Terézia nevű, 1 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; a Wittkovitzer Gruben-und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak 6 síktelek, 1,122,725,975 m² területű vasércbányája; a Wittkovitzer Gruben-und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak 2 hossz mérték, 24,804,6 m² területű vasércbányája; Zöllner J. gölnicbányai tulajdonosnak Gregori nevű, 1 kül mérték, 5,095,5 m² területű vasércbányája; s a Zuversicht és Gabegottes gölnicbányai bányatársaságoknak 2 síktelek, 315,814 m² területű higanyércbányája.

Igló város területén összesen 25 bányamű; és pedig: az Andreas-Glönzen iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; a Filipp-Jakob-Morgenfeld iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 3 hossz mérték, 16,140 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 4 hossz mérték és 1 határköz, összesen 26,370 m² területű arany-ezüstércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 4 hossz mérték, 21,520 m² területű vasércbányája; Harmatta Mátyás rosztokai tulajdonosnak Mátyás nevű, 1 kül mérték, 780 m² területű vasércbányája; az Ida iglói bányatársaságnak 1 kül mérték, 2604 m² területű vasércbányája; az Irma-Johanni-Szuchivrch iglói bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; a Jonas-Glönzen

iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája; a Jozefi-Grätel iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; Koburg herceg bécsi tulajdonosnak 15 síktelek, 2,391,169.2 m² területű vasércbányája; Koburg herceg bécsi tulajdonosnak 5 hossz mérték, 26,900 m² területű vasércbányája; Koburg herceg bécsi tulajdonosnak 1 kül mérték, 5826 m² területű vasércbányája; Kovács Sámuel dobsinai tulajdonosnak Sámuel nevű, 1 kül mérték, 1560, m² területű vasércbányája; a Martin-Stangenberg iglói bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája; a Michael-Jozef-Altgelobtland iglói bányatársaság 1 síktelek, 180,465.6 m² arany-ezüstércbányája; a Napoleon iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs-Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 42 síktelek, 6,072,699.6 m² területű vasércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 18 hossz mérték, 96,840 m² területű vasércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 1 síktelek, 90,232.8 m² területű vasércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; Schreter Gy. és Horváth S. rozsnyói tulajdonosoknak 3 kül mérték, 13,044 m² területű vasércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 1 síktelek, 180 465.6 m² területű arany-ezüstércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 18 hossz mérték és 2 határköz, összesen 102,039 m² területű arany-ezüstércbányája; s Valkó János és társa gölnicbányai tulajdonosnak Liboria nevű, 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája.

Jekelfalva község területén összesen 2 bányamű; és pedig: Piller K. kassai tulajdonosnak Hedvig nevű, 1 síktelek, 90,232.8 m² területű vasércbányája; s Weidinger József gölnicbányai tulajdonosnak Gizella nevű, 1 síktelek 180,465.6 m² területű vasércbányája.

Kis- és Nagy-Folkmár községek területén összesen 4 bányamű; és pedig: Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak 2 síktelek, 248,140.2 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytár-

saság budapesti tulajdonosnak 11 síktelek, 1,782,097·8 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak Klára nevű, 1 síktelek, 90,232 m² területű vasércbányája; s a Vereinigte Königs- und Laurahütte-Actien-Gesellschaft sziléziai laurahüttei tulajdonosnak 2 síktelek, 360,931 m² területű vasércbányája.

Klukno község területén összesen 2 bányamű; és pedig: Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak Ferdinánd nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; s Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak 4 síktelek, 586,513·2 m² területű vasércbányája.

Kojsó község területén összesen 6 bányamű; és pedig: Csáky László gróf vasgyára. prakfalvi tulajdonosnak Palmarum nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak Katarina nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak Klement nevű, 1 síktelek, 45,116·4 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak Hilmár nevű, 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; Schlesinger S. E. bécsi tulajdonosnak 5 kül mérték, 5761·8 m² területű górcban vassalakbányája; s Zimmermann A. gölnicbányai tulajdonosnak Glück-auf nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája.

Krompach város területén összesen 4 bányamű; és pedig: a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 9 síktelek, 1,565,898·3 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak 7 síktelek, 1,037,677·2 m² vasércbányája; s Piller S., Weidinger J. és Winkler P. gölnicbányai tulajdonosoknak Szent-István nevű, 7 kül mérték, 3664·77 m² területű vasércbányája.

Lassupatak község területén összesen 1 bányamű; és pedig: a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak Ave-Maria nevű, 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája.

Márkusfalva község területén összesen 1 bányamű; és pedig: a Franciszci-Johanni iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája.

Merény város területén összesen 3 bányamű; és pedig: az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actien-Gesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 13 síktelek, 2,346,052·8 m² területű vasércbányája;

Szlabey Zs. diósgyőri tulajdonosnak Ziska-Semmelsberg nevű, 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; s Valkó Viktorné és társa gölnicbányai tulajdonosoknak 2 síktelek, 315,814·8 m² vasércbányája.

Nagy-Kunchfalva község területén összesen 8 bányamű; és pedig: az Albani-Szvatohanszki-Vrch nagykunchfalvi bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak 4 síktelek, 721,862·4 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 22 hossz mérték, 132,420·3 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahátori tulajdonosnak Daniel nevű, 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; a Szofia nagykunchfalvi bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; a Vereinigte Königs- und Laurahütte-Actien-Gesellschaft sziléziai laurahüttei tulajdonosnak Maria-Gutenrath nevű, 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Wittkovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak 7 síktelek, 1,263,259·2 m² területű vasércbányája; s a Wittkovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak 1 hossz mérték, 7838·7 m² területű vasércbányája.

Opáka község területén összesen 1 bányamű; és pedig: a Kaszpar-Melchior-Balthazar gölnicbányai bányatársaságnak 4 kül mérték, 23,489·7 m² területű vasércbányája.

Óváz község területén összesen 2 bányamű; és pedig: Ercsényi testvérek rozsnyói tulajdonosoknak Elemér nevű, 1 kül mérték, 45,804·6 m² területű vasércbányája; s az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 2 síktelek, 360,931·2 m² területű vasércbányája.

Porács község területén összesen 4 bányamű; és pedig: a Ferdinand porácsi bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; a Karoli-Taifeni-Harb porácsi bányatársaságnak 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; a Szamuel porácsi bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; s a Wittkovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak 20 síktelek, 2,709,825·8 m² területű vasércbányája.

Prakfalva község területén összesen 4 bányamű; és pedig: Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak 4 síktelek, 721,862 m² területű vasércbányája;

Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak 2 hosszmérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Hernád-völgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; s a Hernád-völgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 8 hosszmérték, 43,040 m² területű vasércbányája.

Svedlér város területén összesen 5 bányamű; és pedig: a Novotni-Mlinarcsik svedléri bányatársaságnak 3 külmérték, 5075·4 m² területű vasércbányája; Svedlér bányaváros nagyközség tulajdonosnak 7 hosszmérték és 2 határköz, összesen 38,976 m² területű arany-ezüstércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak Hajnal-Genier nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; a Wittkovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak Jozef-Genier nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű arany-ezüstércbányája; s Zimermann A. gölnicbányai tulajdonosnak Mariahilf-Szuhivrch nevű, 1 síktelek, 90,232·8 m² területű arany-ezüstércbányája.

Szepes-Remete város területén összesen 4 bányamű; és pedig: a Margareta-Spitzenberg szepesremetei bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; Szepes-vármegye lőcsei tulajdonosnak 3 külmérték, 19,240 m² területű vasércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 3 síktelek, 541,396·8 m² területű vasércbányája; s Valkó V. gölnicbányai tulajdonosnak Mariä-Verkündigung nevű, 2 hosszmérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája.

Szomolnok és *Szomolnokhuta* városok területén összesen 23 bányamű; és pedig: a Concordia csetneki bányatársaságnak Paul-Krive nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak Ludmilla nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; a Felsőmagyarországi Bánya- és Kohómű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 1 külmérték, 51,634·2 m² területű vasércbányája; a Felsőmagyarországi Bánya- és Kohómű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 2 hosszmérték és 1 határköz, összesen 13,724 m² területű kénkovandércbányája; a Jászói-prépostság jászói tulajdonosnak 2 síktelek, 360,931·2 m² területű vasércbányája; a Jászói-prépostság jászói tulajdonosnak 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; a Kattovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi kattovitzi tulajdonosnak 1 síktelek, 90,232·8 m²

területű vasércbányája; a Kattovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi kattovitzai tulajdonosnak 2 hosszmérték, 10,760 m² területe vasércbányája; a Kornelia-Johanni szomolnoki bányatársaságnak 2 síktelek, 360,931·2 m² területű vasércbányája; a Ludovika-Bockengrund szomolnoki bányatársaságnak 1 hosszmérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája; a magyar királyi kincstár budapesti tulajdonosnak 16 hosszmérték és 4 határköz, összesen 95,480 m² területű arany-ezüstércbányája; Miller J. M. et Comp. bécsi bejegyzett cég tulajdonosnak 4 síktelek, 721,862·4 m² területű antimonércbányája; Miller J. M. et Comp. bécsi bejegyzett cég tulajdonosnak 3 hosszmérték, 16,140 m² területű antimonércbányája; a Pauline-Zelenyak szomolnoki bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; a Rima-murány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 4 síktelek és 1 határköz, összesen 470,516 m² területű vasércbányája; Schneider Gusztáv rozsnyói tulajdonosnak 2 síktelek, 315,814·8 m² területű mangánércbányája; Schneider Gusztáv rozsnyói tulajdonosnak 3 hosszmérték, 16,140 m² területű vasércbányája; Szájbély Gyula és társai rozsnyói tulajdonosoknak 1 síktelek, 180,465·6 m² területű réz- és vasércbányája; Szájbély Gyula és társai rozsnyói tulajdonosoknak 6 hosszmérték, 32,280 m² területű réz- és vasércbányája; Szájbély Gyula és társai rozsnyói tulajdonosoknak 1 hosszmérték, 5380 m² területű arany-ezüst-antimonércbányája; Szepesvármegye lőcsei tulajdonosnak 4 külmérték, 21,130 m² területű rézsalakbányája; s Tintner és társa rozsnyói tulajdonosoknak Mariahilf nevű, 1 külmérték, 4303 m² területű rézsalakbányája.

Teplicská község területén összesen 4 bányamű; és pedig: az Andreasz-Schufierland teplicskai bányatársaságnak 3 hosszmérték, 16,140 m² területű arany-ezüstércbányája; a Ferdinand-Holicsken teplicskai bányatársaságnak 4 hosszmérték, 21,520 m² területű arany-ezüstércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak Leopold-Schufierland nevű, 1 síktelek, 45,116·4 m² területű vasércbányája; s Valkó Viktor gölnicbányai tulajdonosnak Jakobi-Grätl nevű, 1 hosszmérték, 5380 m² területű vasércbányája.

Zakárfalva község területén összesen 6 bányamű; és pedig: Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak 3 síktelek, 541,396·8 m² területű vasércbányája; a Drei-Könige-Uhliszko zakárfalvi bányatársaságnak 1 síktelek, 120,044·8 m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg

bécsi tulajdonosnak 12 síktelek, 1,661,712⁴ m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahátori tulajdonosnak Antoni nevű 1 síktelek, 51,478⁹ m² területű vasércbányája; a Wittkovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak Terézia nevű 1 síktelek, 180,465⁶ m² területű vasércbányája; s Zimmermann A. gölnicbányai tulajdonosnak Dorothea nevű 1 síktelek, 180,465⁶ m² területű arany-ezüstércbányája.

Zavadka község területén összesen 13 bányamű; és pedig: a Bonaventura-Bindt zavadkai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465⁶ m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 9 síktelek, 1,263,259² m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 4 hossz mérték és 1 határköz, összesen 26,524 m² területű vasércbányája; a Karoli-Bindt zavadkai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465⁶ m² területű vasércbányája; a Michael-Schulerland zavadkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 1 síktelek, 51,479 m² területű vasércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Terézia-Friedenstollen zavadkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 1 síktelek, 51,479 m² területű vasércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; az Unverzagt-Bindt zavadkai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465⁶ m² területű vasércbányája; Weidinger József és Zöllner János gölnicbányai tulajdonosnak 8 hossz mérték, 43,040 m² területű arany-ezüstércbányája; s Weidinger József és Zöllner János gölnicbányai tulajdonosoknak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája.

Íme, a szepesi bányavidéknek 32 városa és községe közül 25 ben összesen csak 171 kisebb-nagyobb bányamű volt az 1903-adi évben. De sajnos, ezeknek túlnyomó többsége csak a hivatalos nyilvántartásban szerepelt, tulajdonosaik jogainak megőrzése végett. Rendes művelésben csak néhány részesült, a melyeknek nemzetgazdasági és nemzeti értékéről jövőre számolok be.

EGYESÜLETI ÜGYEK.

A Szilágyi-émlék ünnepélyes leleplezése.

L. M.-tól.

A hálás utókornak szent minden hant, melyet nagy, a nemzet vagy az emberiség emlékében tovább élő férfiak lába érintett, minden hely, ahová a gondviselés kiválasztottainak ittlétte elhatott. Idő jártán ezek búcsújáró-helyekké válnak; fölkeresik azokat és magasztos megilletettséggel járulnak hozzájuk mindazok, akiknek szíve és kedélye a nagy, nemes és szép iránt fogékony. Oly érzelmek vesznek itt erőt rajtunk, amiket nehéz szavakban kiváltani, s ha ez mégis megtörténik, ritkán fejezzük ki azt, ami keblünket megindítja; oly érzelmek lesznek urainkká, melyekről magunk is alig tudunk számot adni, s amelyek csaknem öntudatlanul ama fényes magaslatokra emelnek bennünket, ahol a valóban nagyot és fonségest mi is át tudjuk érezni. Ezért minden nemzet, mely multjának méltatásában jövődjé biztosításának zálogát látja, az ilyfélye színhelyeket a tisztelet dicsfényével övezi, s az érző, lelkesedni tudó ifjuság nevelőintézményeivé, az emberiség szentélyeivé avatja.

Az évszázadokon át vad és pusztító harcok által körülzajlott, belső és külső ellenségek által fenyegetett magyar nemzet föntartása nem kis mértékben a nagyok emléke kegyeletes megőrzésének köszönhető. Abban a szeretetben és tiszteletben, melylyel a nemzet a tudomány hőroszainak s ama férfiaknak adózott, akik a maguk részét lángoló lelkesedésük-, állambölcsességük- és áldozatkészségükkel az ezer éves állam fölépítésénél és megszilárdításánál kivették, ama kegyelet folytán, melylyel az ő nyomdokaik által megszentelt helyeket övezte, megifjodott s újra meg újra föltalálta azt az ellenállóképeséget, mely lehetővé tette, hogy ellenségeinek támadásával dacoljon s az idők viszontagságaival szembe szálljon.

A nemzet nagyjaihoz Szilágyi Dezső, egykori egyetemi tanár, igazságügyminiszter és képviselőházi elnök is tartozott. Hogy mi volt ő hazájának, nemzetének,

hogy mit köszönhet Magyarország s annak lakossága korunk e nagy fia szellemének, állambölcséségének és izzó hazaszeretetének, eltörülhetetlen betűkkel van Magyarország legujabb történetének lapjaira fölírva.

Nagyon áthágnók azt a keretet, melyen belül mozognunk szabad, amikor a Magyarországi Kárpát-egyesület által állított emlék ünnepélyes leleplezéséről kívánunk megemlékezni, ha az ő élete, alkotásai és tettei beható méltatásába bocsátkoznánk. Csupán arra kelle szorítkoznunk, hogy e férfiu jelentőségét néhány általános irányú mondattal kiemeljük s így a közte, a tudós és államférfiu között s a Magyarországi Kárpát-egyesület között fönnállott viszonyt, mely végső következményeiben az emlék föllállításához vezetett, megvilágítsuk.

Mint Antaeus a föld érintésében, úgy keresett Szilágyi Dezső a természeti szépségekben és bájokban dús Magas-Tátra évenkénti fölkeresése által új erőt új munkához, szellemi és testi üdülést. Évek hosszú sora óta minden nyár látta őt hegységünkben, ahol ő, a lelkes természetbarát, a vadregényes természet, az alakulásokban gazdag hegyek, a zúgva tovarohanó vadpatakok s a szemlélődő nyugalomban elterülő tengerszemek nézésében gyönyörködött, órákig hegyen-völgyön át tartó vándorlásokkal edzette a pihenés nélküli munka elcsigázta élet-erejét, s lelkét különösen ama fönséges kilátás élvezése által frissíté föl, melyet a Tarajka nyujt.

Hogy ő, aki a hegyvilág szépségei iránt éles szemmel volt megáldva, a Magyarországi Kárpát-egyesületnek e szépségek föltárása és hozzáférhetővé tétele körüli működésével szemben nem maradt közömbös, sőt hogy ezt méltatta és tanácscsal, tettel támogatta, közismertű tény.

Tehát egyfelől a hála-adó lerovásának kötelessége volt az, ami a M. Kárpát-egyesületet arra indította, hogy Szilágyi szellemének emléket állítson, másfelől pedig ezáltal olyan oltárt kívánt emelni, amelyhez a nemzet zarándokolva s a kitüntettetnek domború képével díszített emlékre föltekintve hasonló gondolkozáshoz, hasonló érzéshez, hasonló törekvésekhez serkentést nyerjen.

Ott, ahol ő oly sokszor üdítette föl lelkét és szívét a fönséges természet szemlélésével; ott, ahol tekintete majd az erdő- és rétborított Szepesi-fönsíkon, majd ismét az eget ostromló hegyóriásokon merengett, ama helyen, melyet összehasonlíthatatlan szép kilátás sűrűn látogatott kiránduló-helylyé emelt, s amelyet ő is kiváló szeretettel

keresett föl, ott kellett fölépülnie a Szilágyi-emléknek is; e magaslatocon, ahol a költő szava szerint: a szabadság trónol, hadd hirdesse az epigonok háláját a szabadság, igazság és egyenlőség előharcosának kőbe vésett neve.

Még minden szívben sajtott a nagy férfiú nem várt, hirtelen elköltözése miatti fájdalom. Alig kezdett hegedni az a seb, melyet az ő halála okozott, máris megpendítették a Magyarországi Kárpát Egyesület kebelében azt az általános lelkesedéssel fogadott eszmét, hogy a M.-Tátra barátjának a Tátrában emléket kellene állítani. Az indítványt az 1902. évi augusztus 4.-én Tátrafüreden tartott közgyűlésen Székely Ferenc egyesületi tag tette, melyet egyhangú lelkesedéssel fogadtak el. Ugy a választmány, mint a közgyűlés haladéktalanul hozzálátott a munkához, hogy a szeretet, kegyelet és tisztelet sugallta gondolatot tetté váltsa. A gyűjtés iránti fölhívás országsszerte élénk visszhangra talált, s — hála Münnich Aurél egyesületi elnök fáradozásainak, aki a képviselőházban s baráti köreiből tekintélyes összeget gyűjtött, hála a magyar kormány részéről engedélyezett hozzájárulásnak, — a szükséges összeg három év leforgása alatt elő volt teremtve.

Már most a kivitelre került a sor. Az emléket egy a Tarajkán emelendő kilátó-toronynak már előbb tervezett föllállításával kapcsolták össze s elhatározták, hogy ezt Majunke Gedeon építész tervei szerint építtetik föl; a domború képmás készítésére pedig Istók János szobrászt szemelték ki. Az építés kivitelével Majunke Gedeont bízták meg, aki tudásával és képességével arra törekedett, hogy a rendelkezésre állott, aránylag csekély eszközökkel olyan művet teremtsen, mely a nagy férfiúhoz méltó legyen, a nagyszerű környék kereteibe beilleszkedjék s alkotójának becsületére váljék. A fölmerülő akadályokat legyőzve, sikerült neki az építést 1904. évi augusztus 7.-éig, az ünnepélyes leleplezésre kitűzött napig befejeznie.

E napon tartotta meg t. i. Tátrafüreden a Magyar Kárpát Egyesület rendes évi közgyűlését. Ennek befejeztével az egész társaság, küztük sokan a három Tátrafüred nyaralóból, a Tarajkára vonult, ahol — a Tátrafüredről a Tarpataki vízésések felé vezető kocsíút kanyarulatánál, a gerinc legmagasabb pontján — az emlékmű emelkedik. Ide gyülekeztek: a kormány képviselőjében Plósz Sándor igazságügyminiszter, gróf Khuen Héderváry Károly, ő felsége a király személye körüli miniszter; a képviselőház nevében Perczel Dezső elnök és báró Feilitzsch Arthur

alelnök; a képviselőház hivatalnokai képviselőjében dr. Lázár Lajos; Szilágyi családja képviselőjében dr. Lukács Sándor osztálytanácsos. Megjelentek továbbá: Darányi Ignác volt földművelésügyi miniszter, gróf Hadik Barkóczy János, gróf Degenfeld Lajos, gróf Csáky Zeno, Kállay Albert, Semsey Andor, Horváth Lajos és Chorin Ferenc főrendiházi tagok, Beksics Gusztáv, Krasznay Ferenc, Kubinyi Géza, Szerb György és Wolfner Tivadar országgyűlési képviselők, Ráth Péter vezérigazgató, Nagy Ödön, a budapesti váltótörvényszék elnöke, Szilassy Aladár közigazgatási bíró, Illés Jenő kúriai bíró, báró Herzog Péter osztálytanácsos, Széchenyi kanonok, Hauszmann Alajos műegyetemi tanár, Rapaics Radó miniszteri tanácsos, dr. Hógyész Endre egyetemi tanár; Pozsony város képviselőjében Brolly Tivadar polgármester; a dunamelléki református egyházkerület, a Magyar Turistaegyesület s más testületek képviselői; a lipótvárosi kaszinó küldöttei: Guttmann Vilmos, Fürst László, Egger Gyula, Kramer Leo és Szilágyi sok más tisztelője, kikhez gyönyörű hölgykoszorú: Csáky-Eszterházy Zeno grófné, Münnich Auréliné, Chorin Ferencné s mások csatlakoztak.

Forrón süttött a nap az emlék köré gyűlt ünneplőkre, a büszkén égnek meredő hegyeket megaranyozva, amikor a díszes társaság Márton Károly vezetése alatt elénekelte a Hymnus-t. Amint ennek végső hangjai elzendültek, előlépett dr. Münnich Aurél, a Magy. Kárpát-egyesület elnöke, s a következő beszédet tartotta:

»Tisztelt hölgyeim és Uraim!«

Egy szellemóriás emléke vezetett bennünket ide, — Szilágyi Dezső, a nagy jogász, a bölcs államférfiú, az igaz magyar hazafi és mindezek mellett a lelkes Tátra- és turistabarát kegyeletes emléke.

Lehetetlen, hogy történetünk utolsó évtizedének lapjait forgatva, tisztelettel ne álljon meg minden magyar ember a kiváló férfiú alakjánál. Minden tettét, minden nyilatkozatát a mély tudományosság és igaz hazafiság jellemezte, lángelméje besugározta környezetét és fényt, dicsőséget terjesztett. A természet megáldotta herculeusi erővel, szellemi fölénnyel, kortársai felett biztosította részére azon nagy tekintélyt, melyet élvezett. Kérlelhetetlen logica, következetesség tetteiben, ragyogó szónoki képesség, de mindazok felett bölcsesége képezték jellemvonását, ezek szerezték meg részére az említettem nagy tekintélyt, mely a mai korban ritka halandónak jut osztályrészül.

Szerettük, tiszteltük gyakran rideg, többször kiméletlen vélemény-nyilvánítása közepette is, mert meg voltunk győződve, hogy nyilatkozatai mindenkor kristálytisza kútforrásból fakadnak.

De bármennyire is kedvező volna az alkalom, hogy bővebben foglalkozzam e nagy államférfi munkálkodásával, — mert hisz ebbeli működése szoros összefüggésben van egész lényével, — mégis a jelen pillanatban, itt az isteni természet ölében lelki szemeim előtt az a Szilágyi Dezső áll, aki évről-évre ide visszatérvén, gyönyörködött a Magas-Tátra szépségeiben, élvezte annak csodálatos alakzatait.

Jellemző, hogy bármennyire halad az emberi elme a tudományok elsajátításában, bármennyire foglalják el a komoly gondok a termékenyítő szellemi munka eredményeinek szolgálatában, a természet szépségei iránti fogékonyság annál nagyobb.

Nagy, erőfeszítő szellemi munka után a fenséges természetbe vágyódunk, ott megnyugvást, új erőt találunk küzdelmeinkben. Ezt tette Szilágyi Dezső is; rajongott a természetért, élvezte annak magasztosságát, annak szépségeit. Naponta láthattuk itt-tartózkodása alatt, mint árad nyílt, férfias arcán a meglegedettség épen ezen a helyen; ahol most összegyülekeztünk, naponta tette meg testedző sétáit, és minden séta új lelkedéssel töltötte el. Igaz barátunk, igazi jóakarónk volt nekünk, kik a turisztika szolgálatában állunk.

Nem lehet ezúttal feladatomban mindazon célokat, feladatokat felsorolni, melyek elérése egyesületünk, valamint az országban létező társegyesületek törekvéseit képezik, de mégis rövid szavakkal reá kell mutatnom arra, hogy Szilágyi Dezső ezeket ismerte s elérésüket bölcs tanácsával előmozdította. A Tátra természeti szépségét, feltárni, megismerni és megismertetni, azokat könnyen hozzáférhetővé tenni embertársainknak, ez egyik főcélunk; és ő ezt méltányolta; maga legjobb példával haladt előttünk, mert nemes keblét élvezettel töltötte el egy-egy ujabbi, előtte még ismeretlen természeti táj szemlélése. Nemesen gondolkozó elméje ilyenkor az elismerés, a buzdítás szavaival nem fukarkodott és szeretetre méltóan adott tanácsot a jövő munkálkodásunkat illetőleg.

A szabad természet barátja volt ő, edzett testtel és lélekkel. Ugy látom ma is, amint nagy államférfiúi gondjai közepette ide jött üdülni, a természetet csodálni.

De jött a halál, a kérlelhetetlen, és elragadta.

Szerencsés voltam közvetlenül a halála előtt hosszabb ideig vele napota érintkezni, lestem szózatát, lestem a mester ajkáról oly szépen hangzó terveket a jövőt illetőleg, megállapodott, bölcs nézeteit az ország jövő fejlődésének biztosításáról, és bekövetkezett gyászos elhúnyta előtt alig 24 órával is rajongva említette Tátránkat, a természet e gyöngyét, hová egész egyénisége vonzotta; lelkesedéssel említette, hogy oda vágyik, oda indul, azon helyekre, melyek lelkét mindenkor gyönyörrel töltötték el.

El is indult, de útjában megállította a rideg halál, csak ennek hírért kaptuk; három évvel ezelőtt ő maga többé nem jött.

A fájdalom, a keserűség szállta meg szíveinket, hogy elvesztettük őt, kit oly igazán tiszteltünk és szerettünk; ismét egygyel kevesebb lett azon igaz barátainknak a száma, kik céljainkat előmozdították, kik velünk éreznek; pedig ily barátokra nagy szüksége van a hazai turisztikának.

Közgyűlésünk megilletődve vette a gyász hírt és nyomban elhatározta, hogy Szilágyi Dezső, a természetkedvelő, a turisztika barátja és támogatója emlékét megörökíti.

Az ige íme testté lőn, közadakozásból a magyar kormány segítségével létesült e mű, melynek leleplezése végett gyűltünk itt össze.

Hirdesse ez hálánkat, tiszteletünket Szilágyi Dezső, hazánk nagy fiának, a hazai turisztika lelkes barátjának emléke iránt. Az Isten szabad természetében tekintsünk fel, a mindenség urához fohászkodva, hogy céljaink elérését tegye lehetővé azáltal, hogy sok ily férfiut adjon az országnak, — mert reá vagyunk szorulva, — kik Szilágyi Dezső nagytudományú államférfiúi bölcsesége mellett a természet iránti szeretettől áthatva, lelkesen támogassanak.

Az emléket a Magyarországi Kárpátgyesület nevében a telektulajdonos községek beleegyezésével átveszem; igérjük, hogy gondozni, ápolni fogjuk, hogy késő utódaink is kegyelettel tekinthessenek e műre, és hogy Szilágyi Dezső emléke akkor is, midőn mi mindannyian régen porladozni fogunk, — a késő jövőig éljen a hálás utókor szívében, és a késői nemzedék tanuljon az emlék létrejöttének történetéből, miként becsültük mi meg azok emlékét, kik hazájuknak igaz szolgálatokat teljesítettek.

Hazájának rendületlenül híve volt, s e nagy világon csak a magyar volt otthona. Isten, magyarok Istene áldd meg emlékét!«

Alig mondotta el a szónok az első mondatokat, derült égből erős zápor ömlött az emlék köré gyülekezettekre; ám ezek is, úgy mint a szónok, derekasan helyt állottak, s dacoltak az időjárás kellemetlenkedésével: a beszéd végeztével programmszerűen lehullott a jól eltalált mellképet rejtő lepel. A képmás fölött a Magy. Kárpát-egyesület, Pózsony városa és a lipótvárosi kaszinó koszorúi lengtek. A Szózat éléneklésével a szép, minden jelenvoltra nézve feledhetetlen ünnepély méltó véget ért.

Az emlékmű ciklopszfalból áll, mely fölött vasszerkezetű, hatszögletű csonka gúla emelkedik. A tartókul szolgáló, fölfelé egymáshoz közeledő oszlopokon toronykoronázta, boltozatos tető nyugszik. A kocsit felé néző oldalába van az ércebe öntött domborművű képmás illesztve. Istók János, a mellkép készítője, azt a föladatát, hogy az arckép-hűség mellet a Szilágyi Dezső egyéniségében nyilvánult erélyt is kifejezésre juttassa, szerencsésen oldotta meg. A dombormű a következő föliratot viseli: »A Magyarországi Kárpát-egyesület Szilágyi Dezső emlékének.«

Az emlék ünnepélyes leleplezését Tátrafüreden díszlakoma követte, melyen az említett előkelőségeken kívül számos vendég és egyesületi tag vett részt. Az első pohárköszöntőt Darányi Ignác, volt földművelésügyi miniszter mondotta.

»Három éve mult július 26.-án, hogy utoljára látam Szilágyi Dezsőt Karlsbadban. Fölkerestük őt többen barátai, akiknek tiszteletére ebédet adott. Akkor hívatásom volt őt felköszönteni. Érthetetlen elfogódás vett erőt rajtam, bár semmi jel sem mutatta korai végét. Három nap mulva mindent megértettem. A hatalmas, terebélyes tölgy ketté törött. A halál nem szemben támadta meg; — mintha félt volna a küzdelemtől, orozva terítette le Felköszöntőim tárgya az volt: Mit jelent Szilágyi Dezső élete Magyarországnak? s a felelet az volt rá: Szilágyi maga egy egész hadsereget jelent a politikai, szellemi és erkölcsi világban. Szilágyi csodálatos vonzódással viseltetett a Tátra iránt, bár az ő bölcsőjét a Körös partján ringatták. Szellemi ruganyosságát testedzéssel akarta visszanyerni. Kereste a küzdelmet, kereste az akadályokat nemcsak a szellemi világban, hanem a fizikai téren is. Legkedvesebb társasága ezek a bérczek és fenyvesek voltak, legkedvesebb zenéje a patak csörgése volt.

A bérczen felfelé törve és haladva, azokkal együtt nőtt. Ott szötte nagy gondolatai fonálát. Nem egyszer mondta turistatársának egy-egy sziklánál: ezt a reformot, ezt a tervet itt gondoltam ki.

E bérceken fe tette ki magának a nagy Magyarország jövődő képét. Olykor-olykor komoly kétség, komoly aggodalmak tépdesték az ő nagy lelkét. Ezek a tünődések tesznek tanúságot az ő érző szívéről. Hómezők alatt is szokott zöld vetés tenyészni, és sokszor épen a hó az, ami a zöld vetést a fagytól óvja. Nem lehetett kis szív az, melyben annyi hazaszeretet tudott elférni. Nem lehetett kis szív az, amely a magyar népet annyira szerette. Hiszen még hattyuadalában is, a július 26-iki emlékezetes napon a magyar nép nagy rétegeit és azok érdekeit szívünkre kötötte. Szerény kezdeményezésemre az ország ellenkező déli határán egy új telepítvény, a leg szebb magyar falu az ő nevét viseli immár és egyszers mind hirdeti az ő nagy érdeklődését a szegény magyar ember sorsa iránt.

Akiknek lassan fogynak el napjai, azoknak a gondviselés megadja azt a kegyet, hogy elvonuljon előttük éltök folyásának egész képe és feltűnjenek mindazon alakok, akiket valaha szerettek. Ezen kegyet Szilágyinak nem adta meg a gondviselés, de megadta azt, hogy szeretett Tátrája legyen utolsó terve, utolsó vágyódása, utolsó gondolata, és a hazafias Kárpát Egyesület legyen az első, amely a Tátra nevében nyújtja feléje a megemlékezés koszorúját. Ha már Szilágyi nem láthatta viszont a Tátrát, ha már nem láthatta azt a lendületet, amely itt most az egész vonalon mutatkozik, hadd lássa a Tátra őt, és ismerje meg a Tátra minden látogatója az ő nemes vonásait. Ezen emlék itt a határszélen nekünk egy órállomást jelent. Jelenti azt, hogy minden honfitársunk itt kétszer érezze azt, hogy magyar, az idegen pedig mindenből és mindenről lássa, hogy itt már Szent István birodalma kezdődik. Ezen emlék eszünkbe juttatja Eötvös József szavait: »Az ég egy kincset ad minden hazának, és a nemzet híven őrizze birtokát«. Ezen emlék utal bennünket arra is, hogy dicső elődeink a Tátrát azért vették be az ország címerébe, hogy a nemzet soha arról meg ne feledkezzék, és hogy ne csak a kormányok és törvényhozások, hanem az egymást követő nemzedékek is egy irányban és következetesen a Tátra fejlesztésén dolgozzanak. De jelent ez emlék nekünk egyebet is. A modern magyar állam jogi rendjét az 1848-iki nagy törvényhozás alapította meg és pedig a polgári jogegyenlőség, gondolat- és lelkiismereti szabadság alapján. Szilágyi e szellemben építette tovább az állam épületét. Az ő emlékének is tartozunk azzal, hogy e szellemhez és irányhoz rendületlenül ragasz-

kodjunk. A hazát pedig ne csak szeressük, hanem szolgáljuk is és pedig oly híven és oly puritán önzetlenséggel, mint azt Szilágyi szolgálta mindvégig.

Az arab, mikor halálát érzi s rendelkezik mindenről, ami neki kedves volt, örökösének meghagyja, hogy ha hazáját veszély fenyegetné, jöjjön ki sirjához és keltse fel őt, mert ő felkoti kardját, hogy hazája védelmére siessen. Szilágyi nem tett ily rendelkezést. De mi nem vagyunk államférfiakban oly gazdagok, sem lélekben oly szegények, hogy nehéz napokban Szilágyi szellemét nélkülözni tudnók, de ez a szellem segítségünkre úgy jöhet, ha mi előbb elébe megyünk. Ha »időzünk azokkal, akik máskor voltak«, ha emlékét szeretettel ápoljuk, lelkünkben megújítjuk és föllevenítjük.

Hogy ez így lesz, annak biztosítéka a mai fényes társaság. Nem hivatalos ünnepség ez, és mégis itt vannak kormány, törvényhozás, testületek és egyesek, sokan, kik Szilágyi szívéhez közel állottak. Az ország minden részéből sereglettünk ide, nem hoztunk magunkkal egyebet, mint egy igaz könnyet, mely páraként az égbe száll, hogy hírt vigyen neki. Vigye hírül, hogy mi nem fogjuk őt elfelejteni, és fülünkben csengenek a költő szavai:

Csak törpe nép felelthet ős nagyságot,
Csak elfajult kor hős elődöket,
A lelkes eljár ősi sírlakához,
S gyujt régi fényből uj szövétneket.

Hogy ez a szövétnek világítson és melegítsen, soha kí ne aludjék, soha el ne fogjjon, Szilágyi emlékére írtem poharamat.«

E nagy lelkesedéssel fogadott beszéd végeztével a jelenlevők fölemelkedtek, s állva énekelték el a Szózatot.

Mikor Fischer Miklós, a Magyarországi Kárpátgyesület ügyvivő alelnöke pohárköszöntőjével, a kormány tagjait ünnepelte, fölállott gróf Khuen-Héderváry, a király személye körüli miniszter. A kormány nevében köszönetet mondott a Kárpátgyesületnek azért, hogy ily szép emiékét állított Szilágyi Dezsőnek, aki oly jól érezte magát a Tátrában, ahol mindig megtalálta a lelki egyensúlyt, s ahol nagy lelkében megfogamzottak amaz eszmék és nagy tervek, melyekkel azután az egész nemzetet meglepte. Poharát Szilágyi Dezsőnek soha el nem halványuló, nagy emlékére ürité. Plósz Sándor igazságügy-miniszter poharát a Kárpátgyesület fejlődésére emeli; ő

akit benső barátság fűzött Szilágyihoz, hivatva érzi magát arra, hogy köszönetet mondjon azért, amiért ez az egyesület elsőül örökíté meg Szilágyi emlékét.

Nikházy Frigyes, a Magy. Kárpát-egyesület titkára Perczel Dezső képviselőházi elnököt és báró Feilitzsch alelnököt éltette. E pohárköszöntőért Perczel Dezső mondott köszönetet, mire gróf Hadik János fölköszöntőjében ama körülményekre mutatott rá, hogy a fővárosi temetőben Szilágyi Dezső utolsó nyugvóhelyét ma is, elhúnyta után három évre, csak korhadó kereszt jelöli. Szilágyi ama nagy férfiak egyike volt, akik összes fényes tehetségeiket kizáróan a közjó szolgálatába állították. Egész életét s minden törekvését a hazának szentelte. Úgy látszik, mintha gyorséletű korunk gyorsan tudna feledni is. Azonban Szilágyi Dezső sírját méltó emlékművel kell földíszítenünk, mely a jövő nemzedékeknek hirdesse e férfiú nagyságát, s azt arra emlékeztesse, hogy a zseniális férfiakat is csak az örökké szilárd jellem képesítheti messze ható, a nemzet jövőjére áldásos alkotásokra. Szóló azt hiszi, hogy helyesen cselekedett, ha azoknak a kívánságát, akik Szilágyi Dezsőnek a nemzet közadakozásából óhajtanak síremléket állítani, azok körében tolmácsolja, akik elsőek voltak a kegyelet adójának lerovásában; reméli, hogy szavai országszerte visszhangra találnak. Az eszme általános helyesléssel találkozott. s a jelenlevők nyomban tekintélyes összeget írtak alá. Gróf Tisza István táviratban közölte, hogy 500 koronával járul a gyűjtéshez.

Róth Márton alelnök a küldöttségekre s a vendégek egészségére üritett poharat, Kubinyi Géza országgyűlési képviselő gróf Csáky Zenó főispán hitvestársát éltette, mire még báró Feilitzsch szép beszédben méltatta Darányi érdemeit.

A »Szilágyi Dezső-emlék«-re adakoztak:

Darányi Ignác, m. kir. földművelésügyi miniszter 2000 K. Pozsony sz. kir. város törvényhatósága, gróf Hadik János 200—200 K. Széll Kálmán, Darányi Ignác, Cheh Ervin, Szemere Miklós, báró Harkányi János, Semsey László, gróf Andrássy Tivadar, gróf Károlyi Sándor, gróf Karátsonyi Jenő 50—50 K. Hegedűs Sándor, Kabos Ferenc, Keczer Miklós, Szacelláry György, gróf Battyányi Tivadar 40—40 K. »Legyen szerencsénk« asztaltársaság 36 K. Lukács László, Plósz Sándor dr., Weisz Berthold, Pap Géza, Sándor Pál, Kiss Pál 30—30 K. Loisch Ede, Gelsei Guttmann Vilmos 25—25 K. Dr. Münnich Aurél,

dr. Wlassics Gyula, gróf Apponyi Albert, Falk Miksa, báró Solymossy Ödön, Erdélyi Sándor, Grännenstein Béla, báró Kemény, Wörös László, Láng Lajos, ifj. Zichy János gróf, Csávossy Béla, Osztroluczky Miklós, Mayer Károly, báró Bánhidy Antal, Farbaký István, Székely, Rosenberg Gyula, dr. Berzeviczy Albert, dr. Schmidt József, Szerb György, gróf Csáky Albin, Wolfner Tivadar, Szent-Iványi Árpád, Osztroluczky Géza, báró Szentkereszty György, Szily Gratian, Herczog Péter, gróf Tisza István, Megyeri Krausz Lajos, Háromy László, ifj. Salamon Géza, Singer Zsigmond, gróf Battyányi Lajos, gróf Vass Béla, gróf Apponyi Gyula, Justh Gyula, Perczel Dezső, gróf Zichy Jenő, gróf Serényi, Ponori Tewrewk Emil, dr. Weisz Miksa, Székely Ferenc, Maróthi Fürst J., Surányi Béla, Weisz Fülöp, dr. Topscher Gusztáv, dr. Hőgyes Endre, N. N. 20—20 K. Sággy Gyula, Egyedi Arthur, Dániel Gábor, Bamberger Béla, Miklós Ödön, gróf Forgách, ifj. Justh György, Bartal Aurél, Molecz Dani, Csörgheő Gyula, Horánszky Nándor, Olay Lajos, Vészi József, Daróczy Aladár, Nyegre László, Pekár Gyula, Barta Ödön, Hammersberg László, Jakabffy Imre, Sárközy Aurél, Grünbaum Miksa, Deutsch Sámuel, Telegdi József, Leidenfrost László, ifj. Vojnits Sándor, dr. Hertelendy László, dr. Vázsonyi Vilmos, Szulyovszky Dezső, Horánszky Lajos, dr. Óváry Ferenc, Bíró Lajos, Révai Mór, dr. László Mihály, Dobiécky Sándor, Scitovszky János, Kammerer Ernő, dr. Fischer Sándor, Dókus Ernő, Miksa Imre, dr. Neumann Ármín, báró Podmaniczky Frigyes, dr. Nagy Ferenc, Beöthy Ákos, Hodossy Imre, Szmialovszky Valér, dr. Weiss Sándor, Ungár Miklós, gróf Degenfeld Lajos, Wodianer Arthur, özv. Herich Károlyné, gróf Pongrácz Ferenc, Jánossy Gyula, dr. Jármay László, Röser Miklós és neje, dr. Heinrich Gusztáv, Fischer Márk, Jánosi Engel Gyula, Egger Gyula, Feldmann Gyula, ifj. Hagenmacher Henrik, dr. Papp Samu, dr. Wohl Lajos, Seifensieder József, Kitseer Samu, dr. Reich Miklós, Rothausér Ignác, Zala Adolf, Abelesz Zs., Fényes Miklós, Hartenstein Zsigmond, Wahl Béla, Lindenbaum Mór, Beck Miksa, Hecht Adolf, Hutter Tivadar, Wider Mór, dr. Holtzmann D. 10—10 K. Ivánka Oszkár, Kristóffy József, Bauer Antal, Baross János, Ugron János, dr. Werner Gyula, Lányi Bertalan, Laszkáry Gyula, Bujanovits Sándor, dr. Ragályi Lajos, Brezovay László, Imling Konrád, Wolf Sándor, Comp. III., Walder Gyula, Guttentag Gusztáv, dr. Salgó József, Harangi Menyhért, Harangi Vilmos, Neuzer József, Matejka Vince, Adler

Henrik, Radnai József, Stiasny, dr. Baumgarten, Wollak Soma, Ferenczi Mihály, Brust Dávid, Joel Lajos, dr. Allmann Pál, ifj. Gebe Andor, Kriegner Gy., dr. Trajtler István, Nyárasdi János, dr. Vécsey Tamás, Szabó Lajos, Fazekas Sándor, Oppenheim Károly, dr. Zsigmondy Jenő, Schlichter Adolf, Horváth Lajos, Szabó Ágoston, Széchényi Jenő, Rapaics Radó, Nagy Ödön, Nagy Dezső, Kállay Albert, May R. Miksa, Kubinyi Géza, Kilényi Hugó, Herzogh Mór, Király Ferenc, Herzogh Péter, Perczel Dezsőné, Milch Lajos, Mandello Gyula, Fazekas Ágost, dr. Szivák Imre, Nagy Ferenc, dr. Fái Miklós, gróf Török József, Uechtritz Zsigmond, gróf Degenfeld, dr. Szontágh Félix, özv. Szontágh Miklósné, Basch Gyula, dr. Szontágh Ábrisné, Nagy Ervin 5—5 K. Dr. Adler Zsigmond, dr. Pichler Győző, Döllér Antal, Zsigó Endre 4—4 K. Dr. Lorber Béla, Ernő Miklós, dr. Schwartz Gyula 3—3 K. Magyar A., Burián R., Rottenberg Dávid, dr. Fenyves Lajos, Jánószky Gyula, R. A., Oláh Gyula, Urai Sándor, Muldini József, Varga, K. S., Bernáth, dr. Hummer Lajos, dr. Weil Adolf, dr. Molnár Mór 2—2 K. Összesen 5461 K.

Jegyzőkönyv

felvétel a Magyarországi Kárpátgyesület központi választmányának 1904. évi június hó 26-án Iglón tartott választmányi gyűlésén.

Jelen voltak:

Dr. Mürrnich Aurél elnök, Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Róth Márton másodalelnök, Marcsek Andor pénztáros, Nikházi Frigyes titkár és következő választmányi tagok: dr. Jármay László, dr. Papp Samu, dr. Weisz Miksa, Dénes Ferencz, Péter Kálmán, dr. Wesselényi Mátyás, Topscher György, Karoliny Mihály, Dobó Adolf. Elmaradásukat kimentették Siegmeth Károly és Arányi Antal.

Tárgyak:

Elnök üdvözli a megjelent tagokat és a gyűlést megnyitottnak nyilvánítja.

Fischer Miklós ügyvivő alelnök a választmány nevében meleg szavakban üdvözli az elnököt azon kitüntetés alkalmából, mely őt legújabbán Ő felsége a király részéről érte, mire elnök köszönetet mond a választmánynak a jóleső figyelemért, biztosítván azt, hogy a jövőben is mindeu törekvése oda fog járulni, hogy az egyesület érdekeit legjobb tehetségei szerint szolgálja.

I.

Elnök azután jelenti, hogy az utolsó választmányi gyűlés határozata értelmében egyesületünk átiratilag köszönetet mondott Darányi Ignác volt földművelésügyi miniszter úrnak az egyesületünk iránt tanúsított jóindulatáért; átiratilag üdvözölte Tallián földművelésügyi miniszter urat abból az alkalomból, hogy a földművelésügyi tárca vezetését átvette és felkérte ő Nagyméltóságát, hogy egyesületünk hazafias törekvéseit támogassa; valamint átiratilag üdvözölte Csáky Zenó gróf ő Excellentiáját valóságos belső titkos tanácsossá való kinevezetése alkalmából, a mit ő Excellentiája meglehangú levélben megköszönt.

Elnök jelenti, hogy Hohenlohe herceg ő főméltósága újabb tanujelét adta a hazai turisztika és egyesületünk iránti jóindulatának, a mennyiben egy a m. kir. földművelésügyi miniszter úrhoz intézett átiratában kijelenti,

hogy hajlandó még ez év nyarán érintkezésbe lépni egyesületünkkel, illetve egy egyesületünk által kiküldendő bizottsággal a végből, hogy a birtokain keresztülvezető turistautak és azok iránya végképen megállapíttassék és megengedi, hogy ennek megtörténte után az egyesület az általa kijelölendő meghatalmazottal egyetértőleg az utakat megjelölje, a menedékházakra szükséges helyet kiválassza és a szükséges útjelzéseket s jelzőtáblákat alkalmazza.

Elnök jelenti, hogy a kassa-oderbergi vasút Igazgatósága az egyesület kérelmére a kedvezményes menetérti jegyeket nagyobb körre terjesztette ki, a mennyiben ezentúl a Kassáról vagy Eperjesről Poprádfelkára és Fenyőházára érvényes menettérti jegyek a turista-egyletek tagjai részére, az egylet által kiállított arcképes igazolványok felmutatása ellenében, — a Csorbatóra és Tátralomnicra szólók pedig minden igazolás nélkül is bármely napon szolgáltatnak ki.

Elnök jelenti, hogy a »Westpreussischer Botanisch-Zoologischer Verein« elnöke bejelentette, hogy az egyesület 32 tagja július hó első hetében nagyobb kirándulást tesz a Tátrában és kéri az egyesület támogatását. Kéri Róth Márton alelnököt, valamint dr. Jármay László, dr. Papp Samu és dr. Weisz Miksa választmányi tagokat, hogy a kirándulókat fogadni és kalauzolni szíveskedjenek.

Elnök jelenti, hogy kérvényt intézett egyesületünk nevében a földművelésügyi miniszter úrhoz, melyben subventiót kért a dr. Posewitz Tivadarnak »Szepesség« című uti kalauzának második kiadásához. A miniszter úr a kérésnek megfelelő hitel hiányában helyt nem adott. Kívánatos volna, hogy a kitűnő munka kiadási költségei szerzőnek valamely módon megtéríttessenek, mire nézve kéri a t. választmányi véleményét.

Elnök jelenti, hogy Hieronymi kereskedelemügyi miniszter kilátásba helyezte, hogy a Bialka-híd építési költségeit Szepesvármegyének államsegélyként engedélyezni fogja, mihelyt a Javorina-lyssapolanai útszakasz kiépítetik. Ennek alapján kérvényt intézett úgy a miniszter úrhoz, mint Szepesvármegye közönségéhez, mely előbbiben arra kérte a miniszter urat, hogy a hídépítéssel összefüggő kérdések tekintetében indítsa meg a tárgyalásokat az osztrák hatóságokkal, míg az utóbbiban Szepesvármegyétől a kérdéses útszakasz kiépítésének biztosítását kérte. Egyszermind megkérte Hohenlohe herceget az iránt, hogy engedje meg annak idején a Javorina-lyssa-

polanai útszakasz kiépítésére vonatkozó munkálatok foganatosítását, valamint megkérte arra is, adna kötelező nyilatkozatot oly irányban, hogy a szabad kocsiközlekedést a podspadi-javorinai uton akadályozni nem fogja. A megye alispáni hivatala arról értesíti az egyesületet, hogy a kérdéses útszakasz kiépítésének költségei 38048 K-t tesznek ki és az útvonal fenntartása évenként körülbelül 1200 K-val biztosítandó. Minthogy a törvényhatósági útalap helyzete ezen költség átvételét lehetetlenné teszi Szepesvármegyének, a földművelésügyi miniszter úrhoz fordult azzal a kérelemmel, hogy a szükséges költségeket vegye át tárcája terhére, de ezen kérelmet fedezet hiányában megtagadta. Másrészt felkérte a megye a galíciai országos bizottságot, hogy a Bialkahíd, mint határhíd építési költségeihez járuljon hozzá; a galíciai országos bizottság bizonyos feltételek mellett késznek nyilatkozott a híd kiépítési költségeinek fele részét elvállalni. Ennek folytán a megye új feliratot intézett a kereskedelemügyi miniszter úrhoz oly kérelemmel, hogy a még fedezetlen, — körülbelül 22000 K költséget elvállalni szíveskoddjék, míg a vármegye az egyszer kiépített útnak jó karban tartását elvállalni hajlandó. Ez utóbbi előterjesztése a megyének még nem nyert elintéztést.

Végül jelenti elnök, hogy a földművelésügyi miniszter leiratban arról értesítette, hogy a liptói havasokban tervbe vett utak és menházak a jövőben az e célra rendelkezésére álló hitelösszegek mérvéhez képest több évre elosztva lehetőség szerint kiépíttessenek. Az elnökség erre nézve megállapította az építkezések sorrendjét.

A választmány örvendetes tudomásul veszi az elnöki jelentéseket. Nevezetesen Hohenlohe herceg átiratát köszönettel veszi és a herceg megbízottjával való tárgyalásra kiküld egy bizottságot, melynek tagjai Róth Márton alelnök, Dénes Ferencz és Karoliny Mihály vál. tagok. Egyszersmind felkéri ezt a bizottságot, hogy a javorina-lyssa-polanai út kiépítése tekintetében is tárgyaljon a herceg megbízottjával. Az elnökséget pedig felkéri, hogy úgy ezen út, mint a Bialkahíd ügyét továbbra is figyelemmel kísérje.

A dr. Posewitz »Szepesség« című kalauz-könyve ügyében elhatározza a választmány, hogy kérvényt intéz a Kassa-Oderbergi vasút Igazgatóságához, amelyben kérni fogja, hogy a kalauz kiadási költségeihez 2000 K-val hozzájáruljon; egyszersmind sajnálatát fejezi ki a választmány, hogy az egyesület fedezet hiányában a maga részéről

nem járulhat hozzá a költségekhez, bármennyire is méltányolja azokat az érdemeket, melyeket szerző a mű második, igen sikerült kiadásával magának a Tátra idegenforgalmának előmozdítása körül szerzett.

A választmány továbbá elnöknek azon jelentése kapcsán, hogy Istók János szobrász elkészítette Szilágyi Dezső domborművű mellképét, és hogy Majunke Gedeon műépítész úr kötelező kijelentést tett arra nézve, hogy a kilátó-toronnyal összekötött Szilágyi-emlék július hó folyamán készen lesz, elhatározza, hogy az emléket a f. évi augusztus hó 7-én Tátrafüreden tartandó közgyűlés alkalmával leleplezi, mely célból nagyobb ünnepélyt rendez, melyre meghívja az egyesület a magyar kormány tagjait, a főrendi- és képviselőház elnökségeit, Szepesvármegye, Pozsony és Nagyvárad városok törvényhatóságait, a szepesi rendezett tanácsú városokat, a három Tátrafüred igazgatóságait, a szepesszombati erdőtársaságot, Alsó-Erdőfalva előljáróságát, a megyei püspököt. Az ünnepi beszéd megtartására felkéri a választmány az egyesület elnökét. A részletes program későbbben fog közzététetni. Alsó-Tátrafüred Igazgatóságának a terület átengedéseért köszönetet szavaz a választmány.

II.

A számvizsgáló bizottság jelentését a választmány tudomásul veszi és annak idején a közgyűlés elé fogja terjeszteni.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy a számvizsgáló bizottság kívánsága folytán a múzeumi bizottság elnöksége kötelezvényt állított ki arról a 4000 K kölcsönről, melyet a központ a múzeumnak az 1882-dik évben építkezésre adott át megőrzés végett.

III.

Az osztályok jelentései, 1903. évi zárószámadásai és 1904. évi előirányzatai tudomásul vétetnek.

A Gölniczölgyi osztály kérelmére a választmány elengedi az osztálynak az 1904. évre a 40°/_o-nyi központi illetéket.

A Liptói osztály bemutatja az alapszabályainak módosítására vonatkozó tervezetet, melyet a választmány jóváhagy. Az osztály azon kérelmét, hogy az 1904-ik évre engedje el az osztálynak a 40°/_o-nyi központi illetéket, a választmány nem teljesíti, mivel az osztály évek óta nem

fizetett központi illetéket, és mivel az előző választmányi gyűlés arra az esetre, ha az osztály felépíti a deménfalvi menedékházat, máris 200 K osztálysegélyt szavazott meg.

Pénztáros jelenti, hogy a Sziléziai osztály az 1903. évi központi illetékek beszolgáltatásánál nem járt el az 1903. évi aug. hó 2-án Tátrafüreden tartott választmányi gyűlésen e tekintetben hozott határozat értelmében, a menyyiben az ott említett levonásokat már az 1903. évre eszközölte, holott az említett határozat csakis a jövő évre szólhatott, annál is inkább, mert előzőleg az 1903. évi előirányzat a választmány által már el volt fogadva, ebben pedig még a régi rendszer szerint állapított meg az osztálynak a központtal szemben tartozó kötelezettsége, és mert az 1903. évre az osztály különben is már 600 K osztálysegélyt kapott; a levonások eszközzésénél pedig szintén nem az említett határozat értelmében járt el, amennyiben a tagok száma után kiszámította a központnak járó 40⁰/₀ illetéket és ebből kivonta az összes ügykezelési költségeket, holott a határozat értelmében »az osztály régi tagjainak megtartására és új tagok szerzésére szükséges ügykezelési és postaköltségek levonása után fennmaradó tiszta bevételnek 40⁰/₀-át köteles beszolgáltatni.«

A választmány elhatározza, hogy felszólítja az osztály elnökségét, hogy az 1903. évi központi illetékeket a 600 K osztálysegély levonásával a régi rendszer szerint szolgáltatassa be, és hogy a jövőre nézve a költségek levonását a határozat értelmében eszközölje, vagyis a költségeket az összes tagsági díjakból vonja le, és az így fennmaradt tiszta bevételnek 40⁰/₀-át szolgáltatassa be.

IV.

A múzeumi bizottság jelentését, 1903. évi zárásadamasát és 1904. évi előirányzatát a választmány tudomásul vette.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a múzeum épületének kibővítésére megszavazott 15000 K államsegélynek az 1903. évre eső első 5000 K-ás részletét kiutalványozta, és azt pénztáros a helybeli adóhivatalnál át is vette. A választmány megbízza az ügyvivő alelnököt és az építő bizottságot, hogy ha akad vállalkozó, a ki a többi részletekre azoknak kiutalványozásáig vár, tegye meg az építkezésre vonatkozó előkészületeket.

V.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy a kalauzok kiképeztetése végett tartott téli tanfolyamon 22 kalauz vett részt; a tanfolyamot Ambrózy Albert vál. tag vezette. A vizsga május 1-én ejtetett meg az elnökség és több vál. tag jelenlétében. Junius hó 26-án négy napig tartó gyakorlati kirándulásra vezetett Ambrózy Albert és dr. Róth Róbert 20 kalauzt a lipitói és galíciai havasokba. A kalauzok felszereléseit kiegészítették és mindegyik kalauznak törzskönyve elkészült.

A választmány tudomásul veszi a jelentést és Ambrózy Albertnek, valamint dr. Róth Róbertnek köszönetet szavaz fáradtságukért.

VI.

Róth Márton alelnök, mint az építő bizottság elnöke jelentést tesz a bizottság által megállapított munkaprogramról, valamint azokról a munkálatokról, melyek ez évben részben már elkészültek, részben folyamatban vannak. E jelentés szerint 1. a Fehérvíz-völgyben a Zsázsa-forrásnál menedékkunyhó épült. 2. A Frigyes-menedékház kiigazítása folyamatban van. 3. A Kőpataki-tónál kisebb, gazdasággal ellátott menedékház volna építendő. 4. Hohenlohe herceg felkérendő, hogy a maga területén minden nagyobb völgyben menedékkunyhót építtessen. 5. Elkészült a turista-úttól a Menguszfalvi-völgybe a Poprádi-tóhoz vezető ösvény. 6. A Tarpataki-, a Felkai- és a Fehérvíz-völgyekben vezető utak kijavítottak. 7. A Poprádi-tótól a Tengerszem-csúcsra vezető útból 2 km elkészült, a munka tovább foly; a vállalkozó 7500 K-ért hajlandó az egész utat kiépíteni, de az egyesületnek erre az útra csak 4000 K áll rendelkezésre. 8. A Zöld-tó körül a Papirus-völgyben 520 K költség erejéig láncok és vas-kampók fognak alkalmaztatni. 9. Ösvény készül a Fehértótól a Nyereg. 10. A Tátra-Lomnictól a Tarpatákba vezető gyalogút felső része újra traszíroztatik és építtetik. 11. A Zsázsa-forrástól a Weidaura új ösvény készül. 12. A Tátra keleti részében ez évben is útkaparó alkalmaztatott; a nyugati Tátrában alkalmas egyén erre az állásra nem akadt. 13. Útjelzések történek: Tarpaták—Matlárháza, Buchberg—Kőpataki-tó között, a Kis-Tarpatak-völgyben, a Menguszfalvi-völgyben, a Kriván vidékén. Hohenlohe herceg felkérendő, hogy a Tátra éjszaki oldalán közegei által végeztesse az útjelzést, még pedig a tervezet szerint: Javorina—Halas-tó (fehér), Javorina—Nyereg (veres), Javo-

rina—Siroka (sárga), Poduplaszki-völgy—Lengyel-Nyereg (veres), Javorina—Varangyos-tó (kék). 14. Az utak és ösvények új jelzőtáblákkal fognak elláttatni. E végből Bruchstein Jakab, budapesti gyáros több száz öntött vasbetűkkel ellátott táblákat ajándékozott az egyesületnek mintegy 1600 K értékben. A táblák elkészültek és elhelyeztetésük folyamatban van.

A választmány örvendetes tudomásul veszi a jelentést, Késmárk városának a Zsázsa-forrásnál épült menedékházhoz szükséges anyag ingyenes átengedéseért, Beck Ede vál. tagnak az építésnél gyakorolt felügyeletért hálás köszönetet szavaz a választmány.

A Kőpataki-tónál emelendő kisebb menedékház építéséhez a választmány elvben hozzájárul, de felkéri az építő bizottságot, hogy a részletes terveket készítse el és terjessze a jövő választmányi gyűlés elé. Egyben hangsúlyozza a választmány, hogy a Tengersizem-csúcs alatti és a Batizfalvi-tónál emelendő menedékházak felépítését előbbre valónak tartja.

A Tengersizem-csúcsra vezető gyalogút építését illetőleg felhatalmazza a választmány az építő-bizottságot, hogy ez évben a már rendelkezésre álló 4000 K összeget beépíthesse.

Bruchsteiner Jakab gyáros úrnak a jelzőtáblák nagylelkű adományozásáért addig is, míg erre nézve a közgyűlésnek javaslatot tesz, hálás köszönetet szavaz a választmány.

Szintügy köszönetet szavaz dr. Weisz Miksa vál. tag úrnak, a ki jelenti, hogy az általa létesített és a Nagy-Szalóki-csúcsra vezető út 1800 méter magasságig elkészült.

Az útjelzésekkel kapcsolatban a választmány sajnálatát fejezi ki a felett, hogy Müller János, a Sziléziai osztály elnöke az útjelzés ügyében indirekt úton és oly barátságatlan módon támadta meg az építő-bizottságot és annak elnökét, holott módjában van esetleges észrevételeit illetékes helyen megtenni, a hol azok, ha jogosnak találtattak volna, bizonyára orvosoltattak volna. A választmánynak közvetlenül van alkalma meggyőződni arról, hogy az építő-bizottság és kivált annak elnöke nagy önfeláldozással és önzetlen lelkesedéssel végzi ügyis nehézségét, de az adott viszonyok folytán még súlyosított feladatát, a miért nem gáncs, hanem hála és köszönet illeti mindenki részéről, a ki az egyesület érdekeit szem előtt tartja s ezért a választmány teljes bizalmáról biztosítja az építő-bizottság elnökét, kérve őt, hogy az ügy

érdekében ne engedje magát hasonló támadások által elkedvteleníttetni, hanem folytassa évtizedekre terjedő üdvös munkáját.

Weszter Pál vál. tag, Széplak birtokosa kijelenti, hogy a Felkai-völgybe vezető kocsi-útnak az ő területén átvonuló alsó részét hajlandó kijavíttatni, ha annak felső részét a m. kir. kincstár helyreállíttatja. A választmány megbízza az elnökséget, hogy e tekintetben járjon közbe a kincstárnál.

VII.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy néhai Feigenbaum József, volt iglói lakos 600 K készpénzt és két zöldtavi menedékházi részjegyet hagyományozott végrendeletileg az egyesületnek. A választmány az elhunyt hagyományozó iránti kegyelettel veszi tudomásul a jelentést és elhatározza, hogy a 600 K-t az alaptökéhez csatolja.

Bemutatja dr. Posewitz Tivadar és dr. Otto kalauz-könyveinek új kiadásait, valamint az utóbbi által kiadott új Tátra-térképet. Örvendetes tudomásul szolgál.

Jelenti, hogy dr. Erményi József az egyesületi múzeumnak ajándékozta Petzwal József, híres és tudós hazánfiának, volt bécsi egyetemi tanárnak: »Theorie der Störungen der Stützlinien« című művét kéziratban és nyomtatásban, valamint »Dr. Petzwal's Leben und Verdienste« c. művét. A választmány köszönettel fogadja az ajándékot és a múzeumnak adja át megőrzés végett.

A »Verein Deutscher Naturforscher und Ärzte« meghívja az egyesületet a f. évi szept. hó 18—24-ig Breslauban tartandó gyűlésére. A választmány felkéri Müller Jánost, a Sziléziai osztály elnökét, hogy az egyesületet a gyűlésen képviselje.

A »Verein Deutscher Touristen« elnöksége kéri az egyesületet, hogy nevezett egyesület tagjainak menedékházaiban kedvezményeket nyújtson. A választmány a kérelmet nem teljesíti.

Ezzel a gyűlés az elnök éltetésével véget ért.

Dr. Münnich Aurél, s. k.
elnök.

Nikházi Frigyes, s. k.
titkár.

Jegyzőkönyv

felvétel a Magyarországi Kárpátegyesületnek 1904. évi aug. hó 7-én Tátrafüreden tartott XXXI. évi közgyűlésén.

Jelen voltak:

Dr. Münnich Aurél elnök, Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Róth Márton másodalelnök, Marcsek Andor pénztáros, Nikházi Frigyes titkár s következő vendégek és egyleti tagok: dr. Plósz Sándor m. kir. igazságügyi miniszter, gróf Khuen-Héderváry Károly, Ő felsége személye körüli miniszter, Perczel Dezső képviselőházi elnök, báró Feilitzsch Arthur képviselőházi alelnök, gróf Hadik János, gróf Degenfeld Lajos, Darányi Ignác, Szerb György, Wolfner Tivadar, Kubinyi Géza, Gyöngyössy János, Ráth Péter, Chorin Ferencz, gróf Csáky Zeno, Lukács Sándor, Silassy Aladár, Illek Vincze, Elek Pál, ifj. Draskóczy Lajos, báró Herzog Péter, Münnich Aurélné, Münnich Kálmánné, Chorin Ferenczné, Majunke Gedeon, Mandello Hugó, Münnich Kálmán, Raisz Aladár, Brolly Tivadar, dr. Weisz Miksa, Lővy Mór, Bartsch Gusztáv, Dobó Adolf, dr. Hőgyes Endre, Jaulusz Ferenczné, Zoltán Herman, dr. Jármay László, Zoltán Hermanné, Oppenheim Aladár, dr. Jékely László, Cservenyák György, Berkó István, Oltványi Pál, Bruchsteiner Jakab, Czibur Bertalan, Forberger László, dr. Fái Mátyás Miklós, Genersich Tivadar, Sztrelko Gusztáv, Hoepfner Guido, Hauszmann Alajos, Putsch Tóbiás, Kövi Imre, dr. Gallé Tamás, Oláh Gyula, dr. Koller Imréné, dr. Koller Imre, dr. Steiner Antal, Városy János, Winter Samu, Förster Gusztáv, Förster Gyuláné, Förster Gyula, Horti Valér, dr. Hrabéczy István, dr. Szócs Ferenc, dr. Otto, dr. Guhr Mihály, Marton Károly, Szentistványi Dani, Fleischhacker Lajos, Ulbrich Ede, Ulbrich Sándor, Gosztonyi, Compton, Lukács Lajos, Geller Ferenc, Gyárfás Antal, dr. Krausz Lajos, Engel Regina, Neumann György és neje, Boldog Oszkár, Jánosy Engel Gyula, dr. Reich Miklós, Kátai Lajos, dr. Weisz Sándor, dr. Csutorás László, Szkunzevics Kornél, Wallerstein Sándor és neje, dr. Schwarz Arthur, Fülöp Jakab, Neubauer Jenő, Frank Zoltán, dr. Pressler Ármin, dr. Schwarcz Sándor és neje, Loysch Andor, Gresch Ágost, Forberger Béla, Szivák János, Kovács Kálmán, Kramer Leó, ifj. Szilassy Aladár, dr. Mérő Samu, dr. Papp Samu, Zsoldos János, dr. Spányi Leo, Kerekes Aladár,

Fábry Gusztáv, Porcsalmy Lajos, dr. Gréb Bruno, Ludwigh Gyula, ifj. Münnich Aurél, Münnich Aladár, dr. Neubauer Lajos, Nádas Béla, dr. Beer Mór, dr. Erményi Lajos, Fazekas Sándor, Kaczander Ernő, Lehner Arthur, Brunauer Endre, Reichart Dezsőné, Dobó Adolfné, Torkos Mariska, Horvay Ede és neje, Gréb János, Reichart Dezső, Belóczy Sándor, Koromzay Frigyes, id. Koromzay György, dr. Pártos Henrik, Mátray Arnold, Kálai Sándor, Karoliny Mihály és mások.

Tárgyak:

Dr. Münnich Aurél elnök megnyitván a rendkívül látogatott gyűlést, örömeinek ad kifejezést a fölött, hogy a vendégek és tagok sorában üdvözölheti dr. Plósz Sándor és gróf Khuen-Héderváry Károly minisztereket, mint a magyar kormány képviselőit, Perczel Dezső képviselőházi elnököt és báró Feilitzsch Arthur képviselőházi alelnököt, gróf Csáky Zenó szepesmegyei főispánt, Szepesvármegye, Pozsony és Nagyvárad városok törvényhatóságainak, Lőcse, Igló, Szepes-Béla városoknak, a dunántúli ref. egyházkerületnek küldöttségeit, a Magyar Turista-Egyesületnek és Tátra osztályának képviselőit, valamint az összes megjelent tagokat és vendégeket, a kiknek tömött sorai azt a reményt keltik benne, hogy azt a hideg közönyt, melyet eddigelé a magyar társadalom a turistaság iránt tanusított, nemsokára a meleg érdeklődés fogja felváltani.

Jelenti továbbá a közgyűlésnek, hogy kötelességének ismerte a Tátrában időző Frigyes főherceg ő fenségénél, mint az egyesület legmagasabb védnökénél az egyesület üdvözlétét tolmácsolni; jelenti, hogy a főherceg, ő királyi fönsege üdvözlétét küldi a közgyűlésnek és tudomására hozza a közgyűlésnek, hogy Frigyes főherceg megengedte, hogy a közel jövőben megindítandó taggyűjtés az ő nevében is történhessék.

A közgyűlés nagy örömmel fogadja az elnök jelentését és nagy lelkesedéssel elhatározza, hogy Frigyes főherceget a közgyűlésből kifolyólag hódolatteljes tisztelettel üdvözli és hálás köszönetet mond ő fenségének a taggyűjtésre vonatkozó kegyes elhatározásáért. Szintúgy táviratilag üdvözli a közgyűlés gróf Csáky Albint, mint az egyesület örökös tiszteletbeli elnökét.

Elnök jelenti, hogy Tisza István miniszterelnök, Berzeviczy Albert, Nyiri Sándor, Lukács László, Hieronymi Károly, Tallián Béla miniszterek és Csáky Albin gróf,

főrendiházi elnök átiratilag mentették ki elmaradásukat; szintúgy Párvy Sándor szepesi püspök. Táviratilag küldték el üdvözlőket az egyesület Keleti-Kárpátok osztálya, a Siebenbürgischer Karpathenverein és a Magyar Turista-Egyesület. Utóbbi nevében és képviselőjében id. Szilassy Aladár élőszóval is üdvözlö az egyesületet, kívánva, hogy hazafias működése minél nagyobb mértékben éreztesse hatását.

Miután elnök köszönetet mondott az üdvözlő szavakért, áttér a gyűlés a napirendre.

I.

Titkár felolvassa az elnöki jelentést, a mely hű képét nyújtja úgy a központ, mint az egyes osztályok múlt évi működésének, melyet azok gyakorlái, kulturális és társadalmi téren kifejtettek; kegyeletes szavakkal emlékszik meg néhai Szilágyi Dezsőről, a Tátrának egykoron lelkes barátjáról, a kinek a Tarajkán emelt emlékét az egyesület a közgyűlés után fogja ünnepélyesen leleplezni és végül lelkes felhívást intéz a magyar társadalomhoz, hogy az egyesületet minél hathatósabb és minél szélesebb körű támogatásban részesítse.

A közgyűlés örvendetes tudomásul veszi az elnöki jelentést és az elnökségnek, valamint a központi választmánynak kifejtett buzgalmaért köszönetet mond.

Hálás köszönetet mond továbbá a közgyűlés Bruchsteiner Jakab budapesti gyáros úrnak az egyesületnek ajándékozott mintegy 1500 jelző-tábláért; Abrózy Albert, dr. Guhr Mihály és dr. Róth Róbert uraknak a kalauzok kiképeztetése körül tanúsított fáradságukért és mindazoknak a választmányi tagoknak és uraknak, a kik az út- és menedékház építkezés, valamint az útjelzés körül az építőbizottság segítségére voltak.

Az elnöki jelentés kapcsán Majunke Gedeon egyesületi tag indítványozza, hogy az egyesület a Bialka-híd és a lyssapolanai út kiépítését sürgető kérvényt intézzen a magyar kormányhoz. Elnök felvilágosító szavai után a közgyűlés az indítványt elfogadja.

II.

Felolvastatnak az 1903. évi zárszámadások, a melyek 48210'86 K bevételt és 13404'25 K kiadást tüntettek fel; a pénztári maradék 34806'61 K; az összes alapítványok 21142'99 K-t tesznek ki.

A közgyűlés tudomásul veszi a zárószámadásokat, valamint a számvizsgáló bizottság jelentését és úgy pénztárosnak a felmentvény megadása mellett a számadások lelkiismeretes és pontos vezetéseért, mint a számvizsgáló bizottság tagjainak fáradságukért köszönetet szavaz.

III.

A közgyűlés elfogadja az 1905. évi előirányzatot, a mely 35593 K bevételben és 32610 K kiadásban állapított meg; a kiadások közül 20200 K kulturális célokra, 9500 építkezésekre fordítatik.

Ezzel kapcsolatban ügyvivő alelnök előterjeszti az 1905. évi munkaprogramot. E szerint az egyesület által menedékházak volnának építendőek: 1. a Tengersizem-csúcs alatt, 2. a Kőpataki-tónál; továbbá menedékkunyhók: 1. a Menguszfalvi-völgy alsó részében az út elágazásánál 500 K, 2. a Hintztkő-tónál 800 K, 3. a Batizfalvi-tónál 1000 K és 4. a Nagytarpataki-völgyben a Zimsblössén 1000 K költségen. Az első két menedékházra a jövő évre 2000—2000 K; azonkívül a zöldségi menedékházra 1000 K, a régi utak fentartására 700 K és útjelzésre 500 K irányoztatott elő. Hohenlohe herceg felkérte, hogy a Tátra északi oldalán a közösen megállapított irányban a jelzést saját embereivel végeztesse, még pedig: a Javorina—Nyereg-hágó, Javorina—Javorinka-völgy, a Javorina—Siroka-völgy, a Javorina—Poduplaszki-völgy—Lengyel-Nyereg és a Javorina—Halas-tó utakon. Azonkívül felkérte, hogy a Fagyostónál és a Varangyos-tónál menedékkunyhókat építtessen.

A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi.

IV.

A közgyűlés örvendetes tudomásul veszi az Egri Bükk, — a Gölniczölgyi, — az Iglói, — a Keleti-Kárpátok, — a Liptói, — Lőcsei, — a Sziléziai és a Zólyommegyei osztályok évi jelentéseit, 1903. évi zárószámadásait és 1904. évi előirányzatait és az osztályok elnökségeinek buzgó működésökért elismerést és köszönetet szavaz.

V.

A közgyűlés tudomásul veszi a múzeumi bizottság évi jelentését, 1903. évi zárószámadását, a mely 98297 K bevételt és 71409 K kiadást tüntet fel és 1904. évi előirányzatát, s a múzeumi bizottságnak kifejtett buzgalmaért köszönetet szavaz.

Ezzel kapcsolatban elnök fájdalommal emlékszik meg Danhauser Rezső, volt múzeumi őrnek f. évi július hóban történt gyászos elhúnytáról. A megboldogult éveken

át gondozta a múzeumot és szakismereteivel, praeparatu-
maival nagy mértékben gyarapította annak természetrajzi
gyűjteményeit. Elnök indítványára a közgyűlés jegyző-
könyvben ad kifejezést részvétének a megboldogult gyá-
szos elhunytá felett és jegyzőkönyvileg örökíti meg a
múzeum fejlesztése körül szerzett elévülhetetlen érdemeit.
Megüresedett helyére, mint múzeumi őrt a közgyűlés a
múzeumi bizottság ajánlatára Husz János, nyugalmazott
tanítót, választmányi tagnak pedig dr. Guhr Mihályt
választja meg.

VI.

Kisorsoltatott húsz darab »Frigyes főherceg mene-
dékházi részjegy«. A beváltandó részjegyek számai a
következők: 288, 72, 148, 279, 281, 195, 15, 12, 113, 290,
261, 140, 159, 167, 50, 241, 63, 104, 83 és 9.

VII.

Elnök jelenti, hogy a közgyűlés után ünnepélyesen
le fog lepleztetni a Szilágyi Dezsőnek az egyesület által
a Tarajkán felállított emlék, kéri a közgyűlés tagjait, hogy
az ünnepségen minél nagyobb számban résztvenni szíves-
kedjenek.

Miután elnök megköszöni a tagok szíves türelmét
és Tátrafüred igazgatóságának a tanácskozó terem szíves
átengedéseért köszönetet mond, a gyűlést berekeszti.

Dr. Münnich Aurél, s. k.
elnök.

Nikházi Frigyes, s. k.
titkár.

Elnöki jelentés az 1903-ik évről.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

A folyó évvel lépett egyesületünk áldásos működé-
sének negyedik évtizedébe. Oly mozzanat ez, a mely erősen
csábít arra, hogy visszapillantsak egyesületünk három-
évtizedes múltjára, hogy megemlékezzem azokról a küz-
delmekről, melyeket egyesületünknek meg kellett vívnia,
hogy nemes céljait, a tevékenységének támogatására és
istápolására hívatott kormányzati, közigazgatási és társa-
dalmi tényezők nehézségével, a közgazdasági és kultu-
rális viszonyok mostohaságával s a magyar társadalom
és a nagyközönség hideg közönyével szemben is érvényre
juttassa; megemlékezzem azokról az eredményekről, melye-
ket mindezek dacára lankadatlan életerejével és szívós

kitartásával elérnie sikerült és összehasonlításokat tegyek a harminc év előtti és a mostani állapotok között, melyeket hazánk és különösen a Tátra turisztikája terén találunk.

De nem fárasztom ezzel a mélyen tisztelt közgyűlés figyelmét. Évkönyveink lapjai bő felvilágosítást nyújtanak erről az érdeklődőnek; a létesített és a közel jövőben létesítendő alkotások hangos hirdetői azoknak a megváltozott viszonyoknak és felfogásoknak, melyek nemcsak a nagyközönség kebelében, hanem a kormányzati, közigazgatási és társadalmi körökben is egyesületünk feladatainak kedvező irányban érvényesülni kezdenek és egy szebb, biztatóbb jövő zálogát hordják méhökben.

S azért áttérek azoknak a jelenségeknek vázolására, a melyek a lefolyt évben egyesületünk beléletében felszínre vetődtek.

Első sorban jelentem a mélyen tisztelt közgyűlésnek, hogy Darányi Ignác volt földművelésügyi miniszter úr meleg hangon tartott búcsúzó iratot intézett az egyesülethez, melyben köszönetet mond azért a hazafias támogatásért, melylyel a földművelésügyi érdekek előmozdítására irányuló törekvéseiben az egyesület részéről találkozott s hogy Tallián Béla földművelésügyi miniszter úr beköszöntő levelet intézett az egyesülethez, melyben kilátásba helyezi, hogy az egyesület közhasznú működését a rendelkezésére álló eszközökkel mindenkor előmozdítani fogja. Egyesületünk válaszmánya csak kötelességet teljesített, midőn Darányi Ignác, volt m. kir. földművelésügyi miniszter úrnak köszönetet mondott az egyesületünk iránt tanúsított jóindulatáért és Tallián Béla m. kir. földművelésügyi miniszter urat feliratilag üdvözölte abból az alkalomból, hogy a földművelésügyi tárcát átvette. Ép úgy kötelességet vélt teljesíteni egyesületünk válaszmánya, midőn gróf Csáky Zeno, szepesmegyei főispán urat, egyesületünk dísztagját, a ki egyesületünk törekvéseit mindenkor a legnagyobb jóindulattal támogatja, átiratilag üdvözölte v. b. t. tanácsossá történt kineveztetése alkalmából, a mit ő Excellentiája meleghangú levélben megköszönt.

Egyesületünknek, nevezetesen a központnak kiváló feladata a Magas-Tátra teljes feltárása lévén, annak érdekében igyekeztünk a felfolyt évben is részint oly tényezőket működési körünkbe vonni, a kik hivatva vannak és kiknek módjukban van, céljainkat hathatósan előbbre vinni és feladatainkat lényegesen megkönnyíteni, részint pedig a rendelkezésünkre álló anyagi erőnkhez képest igyekeztünk megvalósítani annak a munkapro-

gramnak egyes részleteit, a melyet évekkel azelőtt a Magas-Tátra teljes feltárása tekintetében kidolgoztunk.

S itt örömmel jelentem, hogy Hohenlohe herceg ő főméltósága újabb tanujelét adta a hazai turisztika és egyesületünk iránti jóindulatának, a mennyiben egy a m. kir. földművelésügyi miniszter úrhoz intézett átiratában kijelenti, hogy hajlandó még ez év nyarán érintkezésbe lépni egyesületünkkel, illetve egy egyesületünk által kijelölendő bizottsággal a végből, hogy a birtokain keresztül vezető turistautak és azok iránya végképen megálapíttassék és megengedi, hogy ennek megtörténte után az egyesület az általa kijelölendő meghatalmazottal egyet-értőleg az utakat megjelölje, a menedékházakra alkalmas helyeket kiválassza és a szükséges útjelzéseket és jelző-táblákat alkalmazza. Az egyesület által kiküldött bizottság a múlt napokban tárgyalt a herceg úr megbízottjával; a munkálat eredményéről lesz szíves az építő bizottság elnöke jelentést tenni.

Az egyesületnek régi törekvése, hogy a turista- és idegenforgalom emelése érdekében a csorbató—barlangligeti turista-út, a melynek folytatása a barlangliget—javorinai-út, összeköttetésbe hozassék úgy a keleti, mint a nyugati oldalon az immár teljesen kiépített zakopane—halastvi lengyel turistaúttal. Örömmel jelentem, hogy mindkét oldalon egy-egy lépést tettünk előre felé.

A Bialka-harárhíd és a Javorina—lyssapolanai útszakasz kiépítése tárgyában ugyanis az egyesület ismételt előterjesztésére, melyet Szepesvármegye törvényhatósága is hathatósan támogatott, Hieronymi Károly m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr értesítette az egyesületet, hogy a Bialkahíd építési költségeit hajlandó Szepesvármegyének államsegélyként engedélyezni, ha ez a Javorina-lyssapolanai útszakaszt kiépíti; időközben a galíciai országos bizottság is késznek nyilatkozott, bizonyos feltételek mellett a Bialkahíd, mint határhíd építési költségeinek fele részét magára vállalni; de a hiányzó útszakasz tekintetében Szepesvármegye még most is tárgyalásokat folytat a kereskedelemügyi miniszter úrral, a melynek kedvező kimenetelétől függ, hogy az annyira fontos összeköttetés ezen az oldalon minél előbb létesíttessék.

A másik oldalon az összeköttetést oly módon óhajtja az egyesület létesíteni, hogy a Liptói-havasokban a Koprova- és Tycha-völgyekben utakat, ösvényeket és menedékházakat épít. E tekintetben is évek óta folytak a tárgyalások a m. kir. földművelésügyi miniszterium és az

egyesület között, míg végre a kitartó utánjárás eredményhez vezetett, a mennyiben a m. kir. földművelésügyi miniszter arról értesítette az egyesületet, hogy tekintve a megállapított munkaprogramm turisztikai és idegenforgalmi fontosságát, hajlandó a költségelőirányzatban megállapított összegeket tárcája terhére elvállalni és a szükséges út- és menedék-házépítést fontosság és sürgősség szerinti sorrendben több évre felosztva foganatosíttatni. Az egyesület elnöksége erre nézve megállapította az építkezések sorrendjét és közölte a lipató-ujvári m. kir. fő-erdőhivatallal, a mely hivatva lesz ezeket a munkálatokat az e célra rendelkezésre álló hitelösszegek mérvéhez képest fokozatosan végrehajtani.

A gyakorlati építkezések terén az egyesület részint elvégezte a tavalyról munkáshiány és más közbejött akadályok miatt elmaradt munkálatokat, részint új alkotásokhoz fogott.

Jelentem a mélyen tisztelt közgyűlésnek, hogy elkészült a Szilágyi Dezső-emlék, a melyet Majunke Gedeon műépítész úr épített fel 5600 K költségen, a melyhez még hozzájárul az Istók János szobrászművész által készített domborművű mellkép költsége, a mely 1600 K-t tesz ki. Az építési költségek részint a rendelkezésre állott tarjakai kilátótorony-alapból, részint közadakozás útján gyűltek össze. Szíves tudomására hozom a mélyen tisztelt közgyűlésnek, hogy utólagosan Darányi Ignác, volt földművelésügyi miniszter úr Ó Nagyméltósága 2000 K-t utalványozott ki az emlékre, mely nagylelkű adományáért fogadja Ó Nagyméltósága e helyről is az egyesület hálás köszönetét, valamint köszönetet mondok mindazoknak, a kik oly szívesek voltak adományaikkal az emlék költségeihez hozzájárulni. Ez emlék felállítással egyesületünk egy hazafias erényekben kimagasló férfiú emléke előtt hajtotta meg zászlaját, a ki itt, hegyeink balzsamos levegőjében keresett és talált új életerőt országra szóló munkájához, mert azok közé a férfiak közé tartozott az emlékből megörökített, a kiket Isten egy egész népnek adott ajándéknak, hogy mint a gazdag forrás, nemcsak azt a helyet, ahonnan eredt, de hosszú futásában az egész vidéket, a melyen habjai átvonulnak, virulással töltse be. Legyen az emelt emlék állandó kegyeletünk jele! Világító példája hazafias érzésünknek, a mely meg tudja becsülni hazánk nagyjait, »szívünkben hordozva annak emlékét, a ki a hazát szívében hordozza.« Az emléket a közgyűlés után fogjuk ünnepé-

lyesen leleplezni és felkérem a mélyen tisztelt közgyűlés tagjait, hogy nagy hazánkfia emlékének kegyelettel adózva, az ünnepségen minél számosabban részt vegni szíveskedjenek.

A praktikus építkezések tekintetében jelentem, hogy az építő bizottság a Zsázsa-forrásnál, a Fehérvíz-völgyben egy menedékkunyhót épített és a zöldtavi menedékházban több szükségesnek bizonyult átalakítást végeztetett. Az útépités tekintetében elkészült a Poprádi-tótól — a Tengerszem-csúcsra vezető út első részlete, a Békás-favakig; továbbá elkészült a turista-út nagy kanyarulatától a Menguszfalvi-völgyben fel a Poprádi-tóhoz vezető gyalogösvény. Ujra trasziroztatott és kiépített a Tátra-Lomnicról — a Tarpataki középső vízesésig vezető gyalogút felső része, a mely most szintén kényelmesen járható; továbbá kiépített a Zsázsa-forrástól — a Weidaura és a Fehértótól — a Kopa-nyeregre vezető ösvény. A tarpataki völgyben az Óriási-vízesés alatt vashíd épül és a Zöld-tó melletti Papirus-völgyben nagyszámú láncok és vas-kampók alkalmaztattak. A tavaly megkezdett útjelzéseket ez idén is folytatta az építő bizottság. Ujra jeleztettek a Tarpatak—Matlárháza, Buchberg -Kőpataki-tó, Felső-Hági—Batizfalvi-tó, Felső-Hági—Oszterva közti ösvények, továbbá jelzések történtek a Kistarpataki-völgyben, a Menguszfalvi-völgyben a bélai mézhavasokban és a Kriván környékén. Az utak és ösvények új jelzőtáblákkal láttatnak el. Az öntött vasbetűkkel ellátott, díszes jelzőtáblákat Bruchsteiner Jakab budapesti gyáros úr ajándékozta az egyesületnek, a miért is el nem mulaszthatom, hogy az 1560 jelzőtábláért a nagylelkű adományozónak az egyesület nevében e helyről is hálás köszönetet mondjak. Köszönetet mondok dr. Weisz Miksa vál. tagnak is, a ki a Nagy-Szalóki-csúcs felé vezető utat 1800 m magasságig saját költségén kiépítette, valamint mindazoknak a választmányi tagoknak, a kik az építkezésnél és útjelzésnél az építőbizottság segítségére voltak.

A kalauzügy fejlesztésével a lefolyt évben is foglalkozott a központi választmány. A télen 6 heti tanfolyamot tartott, a melyet 22 kalauz szorgalmasan látogatott; a vizsga május 1-én ejtetett meg az elnökség és több választmányi tag jelenlétében. Junius hó végén négy napig tartó gyakorlati kirándulást tett 20 kalauz Ambrózy Albert tanító úr és dr. Róth Róbert tanár úr vezetése mellett a líptói és galíciai Tátrába. Azonkívül dr. Guhr Mihály az első segély nyújtására oktatta ki a kalauzokat. Fogadja

úgy Ambrózy Albert tanító úr szakértelemmel és kitartó buzgósággal végzett munkájért, mint dr. Guhr Mihály és dr. Róth Róbert szíves fáradságukért egyesületünk hálás köszönetét.

A mi egyesületünk kulturális törekvéseit illeti, úgy röviden felemlítem, hogy Évkönyvünk ez idén 2600 magyar és 1600 német példányban, 10 ívnyi terjedelemben és 3 műmelléklettel jelent meg. Az Évkönyv 6 nagyobb értekezést, több apró közleményt, a Tátra idegen forgalmát és a hegymászások történetét feltüntető adatokat foglalja magában, valamint feltünteti úgy a központ, mint az egyes osztályok múlt évi működésének fontosabb mozzanatait.

Az egyesületi Kárpát-múzeum fejlesztése a lefolyt évben is foglalkoztatta úgy az elnökséget, mint a központi választmányt és múzeumi bizottságot. A múzeum telke cserevétel útján 600 □⁰-al kivívított és minthogy a m. kir. vallás- és közokt. miniszter úr a múzeum épületének kibővítésére megszavazott 15000 K államsegélynek az 1903. évre eső első 5000 K részletét már kiutalványozta, megbízta a választmányt az építő bizottságot, hogy tegye meg az építkezésekre vonatkozó előkészületeket. A múzeum gyűjteményei a lefolyt évben is szépen szaporodtak; szintűgy gazdagodott a könyvtára a bel- és külföldi turisztikai és tudományos egyesületek cserepéldányai és adományok útján.

Miután még felemlítem, hogy az egyesület elnöksége a Magas-Tátra szebb pontjairól fénykép-felvételeket készített és azokat Ginever Arthurné szül. Györy Ilona úrnőnek bocsátotta rendelkezésére, a ki Angliában felolvasások útján ismertette a Magas-Tátrát és hogy egyesületünk múzeumi tárgyakkal résztvett a Kassán rendezett Rákóczy-kiállításon: áttérek az osztályok működésének ismertetésére.

Örömmel jelentem a m. t. közgyűlésnek, hogy osztályaink a központtal versenyezve igyekeznek kitűzött feladataikat teljesíteni. Fontosabb alkotásaik az Évkönyvben bőven vannak ismertetve és azért röviden csak a következők felemlítésére szorítkozom:

Az »Egri Bükk« osztály úthálózatát fejlesztette, több kirándulást rendezett, az Eged-hegy tetején emelendő kilátótorony munkálatait előkészítette és az osztály megerősítésén fáradozott.

A »Gölnicvölgyi« osztály kibővítette a Trohanka-hegyvidék úthálózatát.

Az »Iglói« osztály menedékházait helyreállította, néhány ösvényt javított, több utat újra jelzett, két turisztikai kiállítást és számos kirándulást rendezett, többnyire a tanuló ifjúsággal részint a szepes-gömöri hegyekbe, részint a Tátrába.

A »Keleti-Kárpátok« osztálya az aggteleki barlangot gondozta, beszerzett egy skioptikont, minek segítségével buzgó ügyvivő alelnöke, Siegmeth Károly úr, vetített képekben és felolvasások kíséretében ismertette hegyvidékünket úgy itthon, mint a külföldön.

A »Liptói« osztály a deménfalvi jég- és cseppkő-barlangban új részleteket tárt fel és helyreállította az ahhoz vezető utat. Azonkívül útjelzéseket végzett a Kriván tájékán, a Koprova- és Tycha-völgyekben, valamint az Alacsony-Tátrában.

A »Lőcsei« osztály utakat javított, egy kilátó toronyra tőkét gyűjt és tömeges kirándulást rendezett.

A »Sziléziai« osztály 8 havi ülést tartott, a melyeken felolvasások tartattak; egy második tájékoztató irodát nyitott és a Batizfalvi-tóhoz vezető utat javította.

A »Zólyommegyei« osztály az Urpinra és a Vartovkára utakat épített és turisztikai tájékoztatót adott ki.

S ezzel befejezem ^{*} ^{*} jelentésemet, s midőn a mélyen tisztelt közgyűlést arra kérem, hogy ezt szíves tudomásul venni kegyeskedjék, magamat és tisztársaimat a mélyen tisztelt közgyűlés jóindulatába ajánlva, tisztelettel felkérem úgy a központi választmány tagjait és az egyesület képviselőit, valamint annak minden egyes tagját és barátját, hogy hazafias törekvésünkben továbbra is becses közreműködésökkel, vállvetett munkával támogatni szíveskedjenek, hogy igyekezzenek kiki tehetsége és működési köre szerint, egyesületünk ügyének hazánk művelt közönösége körében, a magyar társadalom nagy zömében minél több hívet szerezni és annak hazafias, nemes céljait minél szélesebb körökben ismertetni, mert csak minél szélesebb körű s minél tömegesebb pártolás teszi lehetővé, hogy egyesületünk úgy nemzetgazdasági, mint kulturális és népi-velései szempontból egyaránt fontos, hazafias működését szélesebb mederben, fokozottabb intenzitással és nagyobb eredménnyel folytathassa.

Dr. Münnich Aurél, s. k.
a Magyarországi Kárpátgyesület
elnöke.

Jegyzőkönyv

felvételett a Magyarországi Kárpát Egyesület központi választmányának 1904. évi december hó 4-én Iglón tartott ülésén.

Jelen voltak:

Dr. Münnich Aurél elnök, Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Róth Márton alelnök, Marcsék Andor pénztáros, Nikházi Frigyes titkár és következő választmányi tagok: Arányi Antal, Ambrózy Albert, Weber Samu, Gresch Ágost, Páter Kálmán, dr. Greisiger Mihály, Majunke Gedeon, Putsch Tóbiás, Kövi Imre, Karoliny Mihály, Lóvy Mór, Topscher György; továbbá Dobó Adolf, dr. Róth Róbert, Münnich Kálmán, Nádas Béla, Hajts Béla egyleti tagok.

Tárgysorozat:

Elnök szívélyes szavakkal üdvözli a megjelent tagokat és az ülést megnyitottnak nyilvánítja.

Fischer Miklós ügyvivő alelnök a választmány nevében őszinte örömeinek ad kifejezést a felett, hogy az egyesület szeretett és nagyrabecsült elnöke, a ki eddig is elévülhetetlen érdemeket szerzett az egyesület felvirágoztatása körül, azokért az igazságtalan támadásokért, a melyeknek éppen az egyesület érdekeinek megvédése körül kifejtett önzetlen és közérdekű tevékenysége miatt a parlamentben ki volt téve, az összeférhetlenségi bizottságnak egyhangúlag hozott felmentő ítéletében fényes elégtételt nyert; egyszersmind biztosítja őt a választmány változhatatlan ragaszkodásáról és teljes bizalmáról. Elnök köszönetet mond a választmánynak a nem várt óvációért, a mely arra fogja ösztönözni, hogy úgy mint eddig, ezentúl is önzetlenül és még áldozatok árán is szolgálja annak az egyesületnek ügyét, mely szívéhez van növe és melynek működéséhez fontos közgazdasági és kulturális érdekek s hazafias törekvések fűződnek.

Ezek után jelenik elnök, hogy azokat a nehézségeket, melyek a Darányi Ignác volt m. kir. földművelésügyi miniszter úr által a Szilágyi Dezső-emlékre engedélyezett 2000 K hozzájárulási összeg kiutalványozása körül felmerültek, sikerült elhárítania, a mennyiben a jelenlegi m. kir. földművelésügyi miniszter nevezett összeget már is kiutalványozta; az összeget az elnök felvette és egyesületi pénztárosunkhoz juttatta.

Jelenti elnök, hogy a Bialka-híd és a Javorina-lyssapolanai útszakasz kiépítése tekintetében Szepesvármegye törvényhatósága elhatározta, hogy nevezett útszakaszt a törvényhatósági utak hálózatába felveszi s ezt, valamint a Bialka-hidat a m. kir. kereskedelmügyi minisztertől nyert 30,000 K államsegélyvel és a galicziai országos bizottság hozzájárulásával kiépíti. A hivatalos közigazgatási bejárás már megtörtént és az építkezéseket a jövő tavasszal megkezdik.

Elnök jelenti, hogy a Westpreussischer Botanisch-Zoologischer-Verein, a melynek tagjait a nyáron a Magas-Tátrába tett kirándulása alkalmával egyesületünk fogadta és kalauzolta, a tapasztalt szívélyes fogadtatásért elnöksége útján átiratilag köszönetet mondott.

Elnök jelenti, hogy a Keleti-Kárpátok O. ügybuzgó alelnöke, Siegmeth Károly úr Budapesten, Ruttkán és Breslauban a Magas-Tátrát és az Aggteleki-barlangot, valamint a Keleti-Kárpátokat ismertető felolvasásokat tartott, a miért is indítványozza, hogy Siegmeth Károly úrnak fáradságot nem ismerő, eredménydús munkásságáért a választmány hálás köszönetet és elismerést szavazzon.

Elnök jelenti, hogy a délmagyarországi turisták azon kérelemmel fordulnak az egyesülethez, hogy hasson oda, hogy a m. kir. államvasutak igazgatósága a Tátrába való utazhatást vagy a menetrendnek megfelelő megváltoztatásával, vagy kedvezményes menettérti jegyeknek kiadásával tegye könnyebbé. Indítványozza, hogy egyesületünk ily értelemben kérvényt intézzon a m. kir. államvasutak igazgatóságához.

Elnök jelenti, hogy a néhai Feigenbaum József volt iglói lakos által az egyesületnek hagyományozott 600 K-t az egyesület pénztárosa felvette és az alaptőkéhez csatolta.

Végül jelenti elnök, hogy Frigyes főherceg, az egyesület védnöke aláírta a taggyűjtés végett kibocsátandó felhívást és egyben 200 K-t adományozott az egyesület céljaira, a miért is indítványozza, hogy ő fenégségének kegyességeért köszönet szavazzassék.

A választmány az elnöki előterjesztéseket örvendetes tudomásul veszi, indítványait elfogadja és azok fogantatásával az elnökséget bízza meg.

I.

Szönyegre kerül a muzeumi épület kibővítésének kérdése. Ügyvivő alelnök előadja, hogy a muzeumi épület kiépítésére a kormány 17,000 K-t adományozott. A muzeumok

és könyvtárak országos felügyelőségének szakmérnöke felülvizsgálván a terveket és a költségelőirányzatot, olyirányú véleményt adott, hogy a tervezett építkezések legalább is 22,000 K-ba fognak kerülni s így a még hiányzó 5000 K előteremtéséről kell gondoskodni.

Majunke Gedeon választmányi tag szintén felülvizsgálta a terveket és költségvetést; azonkívül vizsgálat alá vette a muzeumi épület jelenlegi állapotát és arra a meggyőződésre jutott, hogy a fentemlített 22.000 K-n kívül, a mely összeg az új építkezésekhez szerinte is szükséges, legalább még 2—3000 K szükséges, hogy az épület meglévő és nagyon megrongált állapotú részén a legsürgősebb javítások végeztesse. Ezzel kapcsolatban felveti azt az eszmét, hogy a poprádi Kárpátmuzeum és a felkai Tátramuzeum lehetőleg egyesíttessenek, a Kárpátmuzeum épülete értékesíttessék és az egyesített muzeumok számára közel a vasuti állomáshoz, a turistáknak könnyen hozzáférhető helyen új épület emeltessek.

Több tag hozzászólása után a választmány a következőkben állapodik meg:

a) a választmány a két muzeum egyesítéséhez elvileg hozzájárul és az egyesítés lehetőségének, a poprádi muzeum alapító okiratainak megvizsgálására, valamint a Tátramuzeum vezetőségével való tárgyalásra kiküld egy az elnökségből, Majunke Gedeon és Münnich Kálmán vál. tagokból álló bizottságot,

b) utasítja a muzeumi bizottságot, hogy a legszükségesebb javításokat az épületen még a tél beállta előtt haladéktalanul foganatosíttassa,

c) kérvényt intéz a muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségéhez, hogy az új építkezések keresztülvitelére még 5000 K segélyt utalványozzon ki,

d) a meglévő és felülbírált tervek és költségvetés alapján pályázatot ír ki.

II.

Ügyvivő alelnök előterjeszti Majunke Gedeon műépítésznek a Szilágyi Dezső-emlékre és az Óriási-vízesés felett emelt vashídra vonatkozó zárszámadásait, a melyek összesen 1054 K kiadási többletet mutatnak fel az előirányzattal szemben.

A választmány a többletkiadásokat indokoltaknak látja, azoknak kiutalványozását és a vármegyei alaphól való fedezését megszavazta és Majunke Gedeon műépítész

úrnak fáradságáért és az építkezés körül tanusított áldozatkészségeért hálás köszönetet mond.

Egyszersmind megbízza a választmány az elnökséget, hogy a kilátó-torony vasszerkezetének szállítása körül felmerült 251 K költségtöbblet elengedését, illetve visszatérítését a kassa-oderbergi vasutak igazgatóságánál kérvényezze.

III.

A Magyar Tanítók Turista-egyesülete átiratilag azzal a kéréssel fordul az egyesülethez, hogy engedné át a Batizfalvi-tó mellett emelendő menedékház felépítését a tanítók turistaegyesületének, mely célra 1000 K-t kíván áldozni; egyben kéri az arra vonatkozó tervet és költségvetést.

A választmány örömmel engedi át az építést, utasítja az építő-bizottságot, hogy küldje át az erre vonatkozó tervet és költségvetést, de megjegyzi már most is, hogy az erre az építkezésre szánt 1000 K összeg nem lesz elegendő, a mint hogy a Magy. Kárpát-egyesület is erre a célra az 1905 évre 1000 K-t mint az összes költségek első részletét vette az előirányzatba.

IV.

Az építő-bizottság elnöke jelentést tesz a lefolyt évben a Magas-Tátrában végzett építkezésekről és útjelzésekről.

Eszerint kiépített: 1. a Szilágyi-emlék, 2. vashíd az Óriási-vízesés felett, 3. 5 km hosszú ösvény a Tengerszem-csúcsra 530 kőlépcsővel, 130 kanyarulattal, 13 hidlás- és 100 átereszzsel, 4. ösvény a Podsztrjednától a Poprádi-tóig, 5. gyalogút felső része Tátra-Lomnic-tól a Tarpatakba, 6. a Papirus-völgyben 132 m vasláncot erősítették meg a sziklákban, 7. a Zsázsa-forrásnál a Fehérvíz-völgyben kisebb menedékgunyhó épült, 8. a zöldtavi menedékház alaposan kijavított.

Azonkívül következő utak és ösvények jeleztettek újra: 1. Tarpatak—Matlárháza, 2. Tátra-Lomnic—Kőpataki-tó, 3. Matlárháza—Kőpataki-tó, 4. Poprádi-tó—Jeges-tó, 5. Poprádi-tó—Hincói-tó, 6. Felső-Hági—Batizfalvi-tó, 7. Podsztrredna—liptói határ és Poprádi-tó, 8. Mlinica-völgy alsó része.

A választmány a jelentést tudomásul veszi és mindazoknak, a kik az építkezésnél és útjelzésnél segédkezett nyújtottak, köszönetet szavaz.

Szintügy elfogadja a választmány az építő-bizottság elnökének azon indítványát, a mely szerint a jövő nyár

folyamán kiépítendő a Tengerszem-csúcsra vezető ösvény még hátralevő része, kezdve a Hunfalvi-horhostól fel a csúcsig; a Poprádi-tótól a Hincói-tóhoz és onnan a Koprova-hágóig gyalogösvény készítenő; kisebb menedékkunyhók volnának építendőek a Menguszfalvi-völgy alsó részében a nagy útkanyarulatnál, a Hincói-tónál és a Nagytarpataki-völgyben a Zimsblössén. Továbbá elhatározza a választmány, hogy az útjelzést folytatja és kiterjeszti azt az átjárókra és a könnyebben megmászható csúcsokra.

Poprád város hatósága felkérendő, hogy a Virágos-völgyben a Várhegyen lévő kilátótornyot jókarba helyezze és gondozza.

Az építő-bizottság megbízatása lejárván, a választmány az építő-bizottság tagjaivá a következő három évre a következőket választja meg: Róth Márton elnök, Dénes Ferenc, Weber Samu, id. Koromzay György, Majunke Gedeon, Beck Ede, Putsch Tóbiás, Horti Valér, Weszter Pál, Hensch Ede, Förster Gyula, dr. Jármay László, dr. Weisz Miksa, dr. Posewitz Tivadar és Karoliny Mihály.

V.

A szerkesztő bizottság elnökének jelentése alapján a választmány elhatározza, hogy a jövő évi évkönyvet tekintettel a megindítandó taggyűjtésre 2500 magyar és 1600 német példányban nyomatja ki.

A szerkesztő bizottság tagjaivá a választmány megválasztja: Arányi Antal, Dénes Ferenc, Róth Márton, Kövi Imre, Weber Samu, Hajts Béla és Kintzler Árpád tagokat. Ezeken kívül tagjai a bizottságnak az osztályok képviselői.

VI.

A választmány tudomásul veszi a muzeumi bizottság évi jelentését és költségeinek fedezésére 200 K segílyt szavaz meg. Hajts Bélának, az iglói faiskola igazgatójának a muzeumi kert számára átengedett néhány száz facsemetéért köszönetet szavaz.

A muzeumi bizottság tagjaivá a következő 3 évre megválasztja a választmány a következő tagokat: könyvtárosnak: Brenner Mihály tanító Poprád és Lővy Mór Igló. Szakvezetők: a) az állattani osztályban; Husz János és dr. Greisiger Mihály; b) a növénytaniban: Förster Gyula, Weber Samu és dr. Róth Róbert; c) az ásványtaniban:

Róth Márton és Szelényi Károly. Rendes tagok: Emericzy Ödön, Folgens Kornél, dr. Hankó Arthur, Kulman János, Kövi Imre, dr. Posewitz Tivadar, Siegmeth Károly, Karoliny Mihály, Dénes Ferenc, Hajts Béla és az osztályok képviselői.

VII.

A kalauzügyi bizottság elnökének jelentése alapján a választmány elhatározza, hogy ezidén a tél folyamán nem tart a kalauzokkal elméleti tanfolyamot, hanem a helyett a jövő évben is gyakorlati kirándulásokat fog a kalauzokkal rendezni.

A kalauzügyi bizottság tagjaivá a következő három évre megválasztatnak: Róth Márton elnök, dr. Jármay László, Dénes Ferenc, Ambrózy Albert, dr. Posewitz Tivadar, dr. Guhr Mihály és dr. Róth Róbert.

VIII.

A Sziléziai osztály elnökségének kérelmére a választmány az osztály 1903. évi zárszámadásait úgy, a hogy benyújtotta volt, helybenhagyja és utasítja az osztályt, hogy a jövőben a zárszámadásokat a történt megállapodásokhoz képest készítse el.

Ezzel a gyűlés véget ért.

Nikházi Frigyes, s. k.
titkár

Dr. Münnich Aurél, s. k.
elnök.

A M. K. E. védnöke:

Frigyes cs. és kir. főherceg ő fensége.

Tiszteletbeli elnök:

Gróf Csáky Albin ő nagyméltósága.

Tiszteletbeli tagok:

Döller Antal, Róth Márton, Siegmeth Károly, Münnich Kálmán, Benedicty I., Weber Samu, gr. Bethlen András f., Christian Kraft zu Hohenlohe-Oehringen herceg, dr. Darányi Ignác, gróf Csáky Zeno.

A M. K. E. tisztviselői:

Elnök: *dr. Münnich Aurél* országgyűlési képviselő.
Ügyvivő alelnök: *Fischer Miklós*, főgimn. igazgató, Igló.

Másodalelnök: *Róth Márton*, tanár, Igló.

Titkár: *Nikházy Frigyes*, tanár, Igló.

Pénztáros: *Marcsek Andor*, tanár, Igló.

Szerkesztők: *Lövy Mór*, népisk. igazgató, Igló és *Karoliny Mihály*, tanítókép. tanár, Igló.

Számvizsgálók: *Tópscher György*, egyházfelügyelő, Igló, *Szell Ödön*, bankigazgató, Igló, *dr. Wesselényi Mátyás*, kir. közjegyző, Igló.

Választmányi tagok:

A központi választmány tagjai: Ambrózy Albert, Nagyszalók; Arányi Antal, Igló; Bartsch Gusztáv, Hadusfalu; Beck Éde, Késmárk; dr. Chyzer Kornél, Budapest; gróf Csáky Zeno főispán Lőcse; dr. Csáky Károly, Podolin;

Cibur Bertalan, N.-Mihály; Dárday Sándor, Budapest; Dénes Ferenc, Lőcse; dr. Fáy Mátyás, Uj-Tátrafüred; Förster Gyula, Szepesszombat; dr. Greisiger Mihály, Szepesbéla; Genersich Tivadar, Késmárk; Gresch Ágost, Szepesbéla; dr. Guhr Mihály, Széplak; Hensch Ede, Szepesszombat; Hoff A. mérnök, Kattowitz; Horti Valér, Késmárk; dr. Jármay László, Tátrafüred; Kéler Pál, Késmárk; Kertscher Sándor, Késmárk; Kulman János, Poprád; Kürthy Lajos, Besztercebánya; Koromzay György, Szepesbéla; Kompanyik Coelestin, Lőcse; Kövi Imre, Igló; dr. Lox Sándor, Lőcse; Majunke Gedeon, Szepesszombat; Münster Tódor, Kassa; Oltványi Pál, Szeged; dr. Papp Samu, Alsó-Tátrafüred; Páter Kálmán, Lőcse; Ponorí Tewrewk Emil, Budapest; dr. Posevitz Tivadar, Budapest; Putsch Tóbiás, Igló; Ráth Péter, Budapest; dr. Raisz Gedeon, Budapest; Reichart Dezső, Tátrafüred; Sóltz Gyula, Budapest; Szentiványi József, Szentiván; dr. Szivák Imre, Budapest; dr. Szmrecsányi Pál, püspök, Nagyvárád; dr. Szőnyi Dezső, Budapest; Terray István, Rimaszombat; dr. Vécsey Tamás, Budapest; Weszter Pál, Nagyszalók; Weber Rudolf, Budapest; Weber Samu, Szepesbéla; dr. Weisz Miksa, Budapest.

Póttagok: Szulyovszky István, Kraszna-Horka-Vár-alja; dr. K. A. Ritter von English, Krakau; Ludvigh Gyula, Szepesbéla; Dobó Adolf, Igló.

Az egyesületi muzeum bizottsága:

Elnök: *Wünschendorfer Károly*, Poprád.

Őr: *Husz János*, Poprád.

Pénztáros: *Cristman Tivadar*, Poprád.

Könyvtárosok: *Brenner Mihály* tanító, Poprád és *Lővy Mór*, Igló.

Szakvezetők: a) az állattani részben: dr. *Greisiger Mihály*, *Szepesbéla* és *Husz János*, Poprád.

b) a növénytaniban: *Förster Gyula*, Szepesszombat; *Weber Samu*, Szepesbéla és dr. *Róth Róbert*, Igló.

c) az ásványtaniban: *Róth Márton*, Igló; *Szelényi Károly*, Késmárk.

Rendes tagok: Dénes Ferenc, Lőcse; Emericy Ödön, Felka; Folgens Kornél, Igló; Hajts Béla, Igló; dr. Hankó Arthur, Poprád; Karoliny Mihály, Igló; Kulman János, Poprád; Kövi Imre, Igló; dr. Posewitz Tivadar, Budapest; Siegmeth Károly, Debrecen és az osztályok képviselői.

A M. K. E. képviselői:

- Arad:* Kneffel Lajos, kereskedő.
Baja: Kálmán Kolos, főgimn. tanár.
Breznóbánya: Faykiss Nándor, gyógyszerész.
Budapest: dr. Szönyey Dezső, ügyvéd.
Debrecen: Szojka Gyula, keresk. akad. tanár.
Dobsina: Klein Samu, polg. isk. igazgató.
Eperjes: Szutorisz Frigyes, coll. tanár.
Felka: Emericy Ödön, tanító.
Hunfalva: Gretzmacher Gyula, körjegyző.
Jolsva: dr. Hensch Géza, városi főorvos.
Kecskemét: Hanusz István, reálisk. igazgató.
Késmárk: Horti Valér, bankigazgató és Kertscher Sándor, igazgató.
Kolozsvár: dr. Genersich Gusztáv, orvostudor.
Krakó: dr. Englisch Károly lovag.
Krompach: Scherffel Nándor, ev. lelkész.
Losonc: György Lajos, főgimn. tanár.
Magyaróvár: dr. Kossutány Tamás, akad. tanár.
Matheóc: Hönz Adolf, ev. lelkész.
Nyíregyháza: Kubassy Gusztáv, tkpénztári főpénztáros.
Pécs: Notter Jenő.
Podolin: dr. Csáky Károly, orvos.
Poprád: Wünschendorfer Károly, ev. lelkész.
Pozsony: Stromszky Emil, nyomdatulajdonos.
Rimaszombat: dr. Szabó Károly, városi orvos.
Sopron: Bader Gusztáv, szappangyáros.
Szeged: dr. Gaál Endre, városi tanácsnok.
Székesfehérvár: Bottka Zoltán, tkptári pénztáros.
Szepesbéla: Weber Samu, ev. lelkész.
Szepesolaszi: Majunke Géza.
Szepesszombat: Hensch Ede, kereskedő.
Szepesváralja: Kirchmayer Ágost, postamester.
-

A Magyarországi BEVÉTEL. 1904. évi bevételeinek és

	kor.	fill.	kor.	fill.
I. Tagsági díjak.				
1. Központi tagok díjai:				
7 tag után az 1903. évre	28	60		
915 » » » 1904. »	3682	88		
2 » » » 1905. »	8	—		
2. Osztályok 40%-os járuléakai:				
Egri Bükk osztály 49 tag után 1902-re	78	40		
» » » 49 » » 1903-ra	78	40		
Gölnicvölgyi » 27 » » 1904-re	43	20		
Iglói » 79 » » »	126	40		
Keleti-Kárpátok » 305 » » »	488	—		
Lőcsei » 100 » » »	160	—		
Sziléziai » 880 » » »	1504	65		
Zólyom megyei » 129 » » »	206	40		
3. Alapító tagsági díjak:	1056	—	7460	93
II. Kiadványok és hirdetések.				
1. Kiadványok eladása	41	60		
2. Jelvények »	110	65		
3. Tagokmányok »	22	—		
4. Hirdetések	196	—	370	25
III. Adományok és kamatok.				
1. Frigyes főherceg adománya	200	—		
2. Vallás- és közokt. miniszterium adománya muzeum kiépítésére	10000	—		
3. Vallás- és közokt. miniszterium adománya muzeumi tárgyak beszerzésére	500	—		
4. Földmívelésügyi miniszterium adománya Szilágyi emlékére	2000	—		
5. Feigenbaum József hagyománya	600	—		
6. Alapító tőke kamatja	270	—		
7. Vármegyei segély kamatja	824	30		
8. Szilágyi emlékére gyűjtött tőke kamatja .	234	26	14628	56
IV. Különféle bevételek.				
1. Frigyes-menedékház bérösszege	440	—		
2. Lóbarcák után	44	—		
3. Tarajkai kilátótorony tőkéje és kamatja .	288	45		
4. Különféle kisebb bevételek	61	10	833	55
Pénztári maradék 1903-ból			34806	61
Összes bevétel 1904-ben			58099	90

Megvizsgáltuk és minden tételében

Iglón, 1905. évi ápril hó 20.-án.

Szell Ödön, s. k.

a számv. bizotts. tagja.

Topscher György, s. k.

a számv. bizotts. elnöke.

Kárpát-egyesület

kiadásainak kimutatása.

KIADÁS.

	kor.	fill.	kor.	fill.
I. Kezelési költségek.				
1. Tiszteletdíjak	1000	—		
2. Irodai költségek:				
a) Iroda lakbére, kiszolgálát stb.	363	70		
b) Irnokok	30	28		
c) Nyomtatványok	198	10		
d) Okmány- és levélbélyegek	226	62		
e) Sürgönyök és szállítás	24	56		
	843	26		
3. Utazási költségek	112	70		
4. Tagsági díjak beszédése	22	95	1978	91
II. Kulturális kiadások.				
1. Évkönyv:				
a) Számla 1903-ból	2443	47		
b) 1904. évi évkönyvre	2000	—		
c) Műmellékletek	90	57		
d) Szerkesztői tiszteletdíj	200	—		
e) Évkönyv szétküldési költsége	146	46		
	4880	50		
2. Muzeumnak	700	—	5580	50
III. Építési és turisztikai kiadások.				
1. Kisorsolt Frigyes-menedékházi részjegyek beváltása	380	—		
2. Menedékházakra	1031	36		
3. Új utak építése	6000	—		
4. Régi utak javítása és fentartása	526	04		
5. Óriási-vizesés feletti híd	1758	27		
6. Útjelzés	439	59		
7. Szilágyi Dezső emlékére	6575	29		
8. Buchholtz emlékének befalazása	6	41		
9. Osztalységely	423	20		
10. Kalauzok tagsági díja az orsz. segélypénztárba	77	22		
11. Elméleti és gyakorlati kalauztanfolyam	386	40	17603	78
IV. Különféle kiadások.				
1. Alapító tőkék elhelyezése	1056	—		
2. Alapító tőke kamatjának elhelyezése	270	—		
3. Vallás- és közokt. miniszterium adományának elhelyezése	10000	—		
4. Feigenbaum J. hagyományának elhelyezése	600	—	11926	—
Összes kiadás 1904-ben			37089	19
Pénztári maradék 1905-re egyenlegül			21010	71
			58099	90

helyesnek találtuk.

Marcsek Andor, s. k.

közp. pénztáros.

Dr. Wesselényi Mátvás, s. k.

a számv. bizotts. tagja.

A Magyarországi Kárpát Egyesület alapítványainak kimutatása 1904. dec. 31.-én.

<i>I. Alapító tőke:</i>	Korona
Kárpáti Múzeum tartozása	4000.—
Volt Tátraosztály » 1903. dec. 31.-én	1484'56
Közgyűlési határozat értelmében 1904. évi kamatok leírása	476'90
Maradt 1904. dec. 31.-én	1007'66
Keleti-Kárpátok osztályának tartozása	2000.—
Központ tartozása a mill. kiállítás alkalmából	3600.—
Frigyes-menedékházi részjegyekben 1903. dec. 31.-én	1360.—
6 drb. kisorsolt részjegy visszafizetése	120.—
Marad 1904. dec. 31.-én	1240.—
Szepesi hitelbank, Lőcse, 7201. sz. betét- könyv (alapító tőke) 1903. dec. 31.-én	832'02
1904. évi kamatok hozzá	33'60
1904. dec. 31.-én	865'62
Szepesi hitelbank, Lőcse, 7992. sz. betét- könyv (kalauz-tőke) 1903. dec. 31.-én	677'70
1904. évi kamatok hozzá	27'36
1904. dec. 31.-én	705'06
Szepesiglói hitelintézet 6720. sz. betét- könyv (alapító tőke) 1903. dec. 31.	4592'30
1904. évi kamatok hozzá	173'30
Alapító tőkék 1904. évi kamatai	270.—
1904. évi alapítványok elhelyezése	1056.—
Feigenbaum hagyományának elhe- lyezése	600.—
Kisorsolt Frigyes-menedékházi részjegyek értékének elhelyezése	120.—
1904. dec. 31.-én	6811'60
Összes alapító tőke 1904. dec. 31.-én	20229'94

II. Ordódy István K. alapítványa.

Szepesi hitelbank, Lőcse, 7305. sz. betét- könyv szerint 1903. dec. 31.-én	420'62
1904. évi kamatok fele hozzá	8'49
1904. dec. 31.-én	429'11
Átvitel	20659'05

Áthozat

20659'05

III. Múzeum építési alapja.

Szepesiglói hitelintézet 8531. sz. betét- könyv szerint 1903. dec. 31.-én 1828'76	
Vallás- és közokt. miniszteriumtól kétszer à 5000 K	10000'—
1904. évi kamatok hozzá	263'68
1904. dec. 31.-én	12092'44

IV. Millenniumi emlékkő-alap.

Szepesiglói hitelintézet 8835. sz. betét- könyv szerint 1903. dec. 31.-én	67'18
1904. évi kamatok hozzá	2'36
1904. dec. 31.-én	69'54

V. Tarajkai kilátótorony alapja.

Szepesiglói hitelintézet 7625. sz. betét- könyv szerint 1903. dec. 31.-én	279'85
1904. nov. 16.-ig járó kamat hozzá	8'60
1904. nov. 16.-án	288'45
Felhasználtatott a kilátótorony építésére	288'45
Marad 1904. dec. 31.-én	—
Összes alapítványok 1904. dec. 31.-én	<u>32821'03</u>

Marcsek Andor, s. k.
pénztáros.

Megvizsgáltuk és minden tételében helyesnek találtuk.

Iglón, 1905. évi április hó 20.-án.

Dr. Wesselényi Mátyás, s. k.
a számv. bizotts. tagja.

Topscher György, s. k.
a számv. bizotts. elnöke.

Szell Ödön, s. k.
a számv. bizotts. tagja.

A M. K. E. 1095. évi

BEVÉTEL.

	kor.	fill.	kor.	fill.
I. Tagsági díjak.				
900 központi tag után 1905-re	3600	—		
Egri Bükk osztály 1905-re	90	—		
Gölnicvölgyi »	40	—		
Iglói »	125	—		
Kel.-Kárpátok »	508	—		
Liptói »	160	—		
Lőcsei »	210	—		
Sziléziai »	1330	—		
Zólyomgyeji »	200	—	6263	—
II. Kiadványok és hirdetések.				
Kiadványok eladása	70	—		
Jelvények »	40	—		
Tagokmányok »	10	—		
Hirdetések	200	—	320	—
III. Adományok és kamatok.				
Adományok	100	—		
Alapító tőke kamatja	270	—		
Vármegyei segély kamatja	200	—	570	—
IV. Különféle bevételek.				
Frigyes-menedékház bérlete	440	—		
Vallás- és közokt. miniszteriumtól muzeum kibővítésére	5000	—		
Muzeum építési alapjából	11000	—		
Pénztári maradvány 1904-ből	12000	—	28440	—
Összes bevétel 1904-ben:			35593	—

költségelőirányzata.

KIADÁS.

	kor.	fill.	kor.	fill.
I. Kezelési költségek.				
Tiszteletdíjak	1000	—		
Iroda lakbére, kiszolgálás stb.	360	—		
Irnokok	20	—		
Nyomatványok	300	—		
Okmány- és levélbélyegek	200	—		
Sürgönyök és szállítás	100	—		
Utazási költségek	200	—		
Tagsági díjak beszédese	60	—	2240	—
II. kulturális kiadások.				
Évkönyv nyomtatása	2400	—		
Műmellékletek	400	—		
Szerkesztői tiszteletdíj	200	—		
Évkönyv szétküldési költsége	200	—		
Muzeumi épület kibővítése	17000	—	20200	—
III. Építési és turisztikai kiadások.				
Kisorsolt Frigyes-menedékházi részjegyekre	400	—		
Menedékházakra: Tengerszem-csúcs alatt 2000 K				
Kópataki-tónál . . . 2000 »				
Zöld-tó melletti . . . 1000 »				
	5000	—		
Menedékkunyhókra	2300	—		
Régi utak javítása és fenntartása	700	—		
Utjelzés	500	—		
Osztályok segélyezése	500	—		
Kalauzok tagsági díjai az orsz. segélypénztárba	100	—	9500	—
IV. Különféle kiadások.				
Kamatok elhelyezése	470	—		
Előre nem látott kiadások	200	—	670	—
Összes kiadások 1905-ben:			32610	—
Pénztári maradék 1906-ra egyenlegül:			2983	—
			35593	—

Marcsek Andor, s. k.
pénztáros.

A M. K. E. muzeum-bizottságának 1904. évi jelentése.

Muzeumunk a múlt esztendőben is haladást mutatott fel, amennyiben a muzeumok és könyvtárak főfelügyelőségétől könyvtárunk részére sok érdekes könyvet és azonkívül egyes adakozóktól több tárgyat kaptunk.

A muzeumi park is bővítettett és kerítéssel láttatott el.

A múlt évben a látogatások is kielégítőek voltak, és mindazok, kik muzeumunkat meglátogatták, dicsérőleg nyilatkoztak szép gyűjteményeinkről. Felemlítendő az is, hogy a szász trónörökös, Frigyes Ágost, muzeumunkat becses látogatásával tisztelte meg és teljes meglegedését fejezte ki.

Miután Danhauser halála következtében a muzeumi őr állása üresedésbe jutott, helyébe Husz János nyugalmazott tanító választatott meg, ki szakavatottsága- és kitartó szorgalmánál fogva a muzeumban a legjobb eredménnyel működik. Könyvtárosnak Brenner Mihály poprádi tanító választatott meg. Remélhető, hogy e két úr vezetése alatt muzeumunk fejlődni fog.

Örömmel felemlítjük egyszersmind azt, hogy az orsz. muzeumok és könyvtárak főfelügyelőségétől 500 K-t kaptunk a természetrajzi tárgyak szaporítására, miáltal muzeumunk tetemesen gyarapodott.

Muzeumunkat továbbra is az igen tisztelt közönség jóindulatába ajánlom.

Poprád, 1905. április 5.-én.

Wünschendorfer Károly, s. k.
muzeumi elnök.

A M. K. E. muzeumának 1904. évi zárószámadása.

Bevételek:

Az 1903. évi pénztári készlet	268 K 88 f.
Muzeumi adományok	162 » 02 »
Eladott egyleti tárgyakért	12 » 00 »
Kamatok a Huszféle hagyaték után 5%-kal	203 » 59 »
A központi pénztárból	200 » 00 »
Különfélék	38 » 00 »
Összesen:	884 K 49 f.

Kiadások:

Kereskedők számlája	133 K 83 f.
Kézművesek számlája	230 » 98 »
Nyomatványok	10 » 00 »
Munkásdíjak	97 » 70 »
Adó és egyenleg	22 » 29 »
Tiszteletdíj	140 » 00 »
Postaköltség	14 » 12 »
Biztosítás	54 » 20 »
Bér	4 » 00 »
85% eladott egyleti tárgyakért	10 » 20 »
Különfélék	57 » 20 »
Összesen:	774 K 52 f.
Maradt pénztár-készlet:	109 » 97 »
	884 K 49 f.

Poprád, 1904. dec. hó 31.-én.

Christmann Tivadar, s. k.
pénztáros.

Megvizsgáltatott, a mellékletekkel összehasonlított és helyesnek találtatott.

Poprád, 1905. évi február hó 13.-án.

Husz János, s. k.
muzeumi őr.

Wünschendorfer Károly, s. k.
elnök.

Krompecher Gyula, s. k.
bizottsági tag.

A M. K. E. muzeumának 1905. évi előirányzata.

Bevételek:

Pénztári készlet	109 K 97 f.
Tagsági díjak	40 » 00 »
Muzeumi adományok	150 » 00 »
Tőkekamat	200 » 00 »
Különféle	30 » 00 »
Összesen:	529 K 97 f.

Kiadások:

Biztosítás	54 K 20 f.
A muzeumi park	100 » 00 »
Munkásdíjak	150 » 00 »
Tiszteletdíj	200 » 00 »
Összesen:	504 K 20 f.
Marad pénztári készlet:	25 » 77 »
	529 K 97 f.

Poprád, 1905. évi február hó 13.-án.

Husz János, s. k.
muzeumi őr.

Wünschendorfer Károly, s. k.
elnök.

Az osztályoknak 1904-re vonatkozó jelentései.

„Gölnicvölgyi“ osztály.

Elnök: Mattvasovszky Gábor.

Ügyvivő alelnök: Apáthi Vilmos.

Titkár: Sztankay F. Béla.

Jegyző: Fabrici Samu.

Pénztáros: Weidinger József.

Alapító tagok: 1. Gölnicbánya város, 2. Szepesi VII. bányavárosi takarékpénztár, 3. báró Jakobs Ottokár, 4. dr. Dirner Gusztáv, orvos, 5. dr. Lonnici Vilmos †.

A tagok száma: 27. — Az 1904. évi számadás és a pénztári állapot megvizsgálására kiküldött bizottság a pénzkezelést teljesen rendben találta; a pénzkészlet 1904. évi december végén 82 K 60 f volt. Az osztály közgyűlése a pénztárosnak köszönet mellett megadta a fölmentést.

Gölnicbánya, 1905. évi február 12.-én.

Mattvasovszky Gábor, s. k.
elnök.

1905. évi költségelőirányzat.

Bevétel:

Multi évi számadási maradvány	82 K 66 f.
Tagsági díjakból 27 tag után à 6 K	162 » 00 »
Összesen:	244 K 66 f.

Kiadás:

Gábor-menedékház és trohankai 3 kunyhó tűzbiztosítása	18 K 00 f.
Egyesületi szolga évi átalánya	6 » 00 »
Postadíjakra	2 » 00 »
Gábormenedékházi víztárna javítása	20 » 00 »
Farkasszemi fehér jelzésű út javítása	40 » 00 »
5 drb. pihenőpad újjakészítése	10 » 00 »
Trohankán a Stefanova alatt új kunyhó építése	148 » 66 »
Összesen:	244 K 66 f.

Gölnicbánya, 1905. febr. 12.

Fabrici Samu, s. k.
jegyző.

Mattvasovszky Gábor, s. k.
elnök.

„Iglói“ osztály.

1. *Építkezések.* A Márkus-forrás melletti menedék-kunyhó helyreállítatott és a Taubnitz-völgyben három hídlás kiváltatott.

2. *Útjelzés.* Következő jelzéseket kiegészítettünk, illetve felújítottunk: *a)* Rittenberg—Márkus-forrás, *b)* Bolondkő—Iglófüred, *c)* Ördögárok—Gerava—Glatz—Róth Márton-gugyor.

3. *Kirándulások.* 1. Tanulókkal: *a)* Polgári leányiskola (poprádi muzeumunk és felkai Táttra-muzeum 100 leány.) *b)* Polgári fiúiskola (Szepesvár 130 tanuló és Hernádáttörés 136 t.) *c)* Tanítóképző (Poprád és Virágos-völgy 71 t., Katschelagon át Görgő 18 t., Táttra-Lomnic—Tarpatak—Öt-tó—Széplak—Lengyel-nyereg—Kis-Viszoka, illetve Batizfalvi-tó 104 t. és Csütörtökhely—Késmárk 105 tanuló). *d)* Gimnázium (Bolondkő 70 t., Murány 103 t. és Hernádáttörés 23 t.) — 2. Egyéb kirándulások: Hernádáttörés (3 személy, március 24), tamásfavi Vaskapu (24 sz.), Lapis-refugii (8 sz.), Kőpataki-tó (3 sz.), Fátyol-vízesés (34 sz.), Táttra-Lomnic—Matlárháza—Barlangliget (3 sz.), Zöld-tó (9 sz.), Lapis-refugii (28 sz.), Javorina-Poduplaszkivölgy (3 sz.), Fátyol-vízesés (3 sz.), Poprádi-tó (8 sz.), Halas-tó—Zakopane (6 sz.), Róth Márton-gugyor (11 sz.), Várhegy (7 sz.), Ferenc József-csúcs (3 sz.), Letánfalvi-malom (28 sz.), Hunfali-horhos (7, illetve 3 sz.), Knoll (4 sz.) és Matka-Bozsa (4 személy, nov. 6.). Összesen 29 kirándulás.

4. *Kiállításokat* ismételten rendeztünk.

Igló, 1905. január havában.

Róth Márton, s. k.
elnök.

1904. évi zárószámadás.

Bevétel:

Pénztári maradék 1903-ról	507 K 19 f.
Tagsági díjak 1904-ben	396 » 00 »
Összesen:	903 K 19 f.

Kiadás:

A központi pénztárba	126 K 40 f.
Útjavítás	33 » 40 »
Menedékkunyhó javítása	123 » 40 »
Útjelzés	100 » 00 »
Tűzbiztosítás	21 » 48 »
Különfélék	30 » 10 »
Készpénz mint egyenleg	468 » 41 »
Összesen:	903 K 19 f.

1905. évi előirányzat.

Bevétel:

Áthozat 1904-ről	468 K 41 f.
Tagsági díjak	396 » 00 »
Összesen:	864 K 41 f.

Kiadás:

A központi pénztárba	126 K 40 f.
Útjavítás	200 » 00 »
Menedékkunyhó javítása	80 » 00 »
Útjelzés	100 » 00 »
Tűzbiztosítás	21 » 48 »
Padok helyreállítása és források foglalása	70 » 00 »
Különfélék	50 » 00 »
Egyenleg mint készpénz	216 » 53 »
Összesen:	864 K 41 f.

„Keleti-Kárpátok“ osztálya.

Az 1904. évben 315 tag fizette a tagsági díját. A bevétel volt 4500 K 96 f, a kiadás 1395 K 84 f, úgy hogy az 1905. évben a pénztármaradvány 3105 K 12 f-t tesz ki.

A Felsőbányán tartott közgyűlésen számos idegen, de különösen galíciai vendég vett részt.

Az elmúlt évben alulirott skioptikonunk használása mellett 14 felolvasást tartott vetítő képek bemutatásával és pedig: hármat Budapesten, 2—2-t Miskolc, Nyiregyháza, Debrecen, Munkács és Boroszlóban, egyet Ruttkán.

Aachenben dr. Jansen úr tartott felolvasást, melyhez a mi diapositiváink lettek odaküldve és felhasználva.

A múlt évben 1069 turista látogatta meg az aggteleki barlangot.

A Keleti-Kárpátok felsőbbányai, olcsó és hivatalnoki családoknak különösen alkalmas nyaraló-telepe, mely már eddig szép fejlődésnek indult, ez évben már vasuti összeköttetést is nyert Nagybányától Felsőbányáig és a nyáron már több vonattal az összeköttetés még kényelmesebb lesz. Az elmúlt évben Felsőbánya vízvezetékét is kapott, mely a város minden részét a legjobb, kristálytisza, hegyi forrásvízzel látja el.

Ezen nyaraló-telepről esetleges bővebb tájékoztatással Farkas Jenő ur, Felsőbánya kir. bányaváros polgármestere szívesen szolgál.

Debrecen, 1905, február havában.

Siegmetth Károty, s. k.
ügyvivő alelnök.

1904. évi osztálytisztviselők névjegyzéke.

Osztályválasztmány. Elnök: gróf Majláth József, ügyvivő alelnök: Siegmetth Károly, II. alelnök: Gedeon Jenő, titkárok: Burger Izsó, Dobrovay Lajos, pénztáros: Mildner Ferenc.

Kassa-Abauy-Torna-vidéki választmány. Elnök: K. Polinszky Emil, I. alelnök: Koós József, II. alelnök: Gedeon Aladár, titkár: Dobrovay Lajos, pénztáros: Mildner Ferenc.

Beszkid-vidéki választmány. Elnök: gróf Török József, I. alelnök: Ungvári Rónay Antal, II. Kende Péter, titkár: Lankó Sándor, pénztáros: Cornides György.

Máramaros-vidéki választmány. Elnök: Lator Sándor, I. alelnök: Tomcsányi Gusztáv, II. alelnök: Benda Bertalan, titkár: dr. Korányi Gyula, pénztáros: Wilhelm Samu.

Guttin-vidéki választmány. Elnök: Szabó Adolf, I. alelnök: Farkas Jenő, II. alelnök: Bencsik János, titkár: Papp Márton, muzeumi őr: Münnich Sándor, pénztáros: Háder Ferenc.

Aggteleki-barlang-bizottság. Elnök: Gedeon Jenő, alelnök: Kaczvinszky Géza, tagok: Dobranszky Lajos, Gedeon Aladár, Koós József, Thuróczy Lajos.

Pénztárvizsgálók. Benczur Géza, Maurer Rezső, ifj. Novelly Sándor.

Az 1904. évben ujonnan belépett tagok névsora.

1. Bertók Béla, Bereg-Surány, 2. Braunfeld Samu, 3. Jakab Géza, 4. Koczányi Béla, 5. Oelschläger Lajos, 6. Rozman Andor Kassa, 7. Section Csernahora, 8. Gasiorowsky Henrik Kolomea, 9. dr. Óváry Pál, Torna.

1904. évi mérleg.

Bevétel:

Egyenleg-átvétel 1903. évből készpénzben	2408 K — f.
Baksay Dániel úrtól	18 » 18 »
Tagdíj à K 4 ⁶⁰	1527 » 20 »
» 4 ⁵⁸	4 » 58 »
» 4 ³³	4 » 33 »
A Huszti várrom állvány-anyagáért	15 » 08 »
Az aggteleki barlang bevételének fölöslege	400 » — »
A kirándulásból fölmaradt többlet	6 » 20 »
Wawra-füzetekért	4 » — »
Kamat	113 » 39 »
	<hr/>
	4500 K 96 f.

Kiadás:

Diapositivák- és fényképekért	157 K 04 f.
Nyomtatványok	91 » 02 »
Posta- és sürgönydíjak	128 » 42 »
Utjelzés Kapnikbányán	18 » 40 »
Az aggteleki barlang munkálataira	100 » 20 »
Felsőbányai útjavítás	150 » — »
Tűzbiztosítás	27 » 38 »
Díjak beszédeseért	36 » — »
A vetítógép kezelőjének	50 » — »
Különféle kiadások	59 » 38 »
Tagilletmény a központnak	488 » — »
Kamat 2000 K kölcsön után	90 » — »
Baksay Dániel úrnak	18 » 18 »
Egyenleg készpénzben	3086 » 94 »
	<hr/>
Összesen:	4500 K 96 f.
Egyenleg készpénzben	3086 » 94 »
Baksay Dániel úrnál	18 » 18 »
	<hr/>
	3105 K 12 f.

Kassa, 1905. február 15.-én.

Siegmeth Károly, s. k.
ügyvivő alelnök.

Mildner Ferenc, s. k.
pénztáros.

Vagyon-kimutatás 1904 végén.

	Korona
a) 26·16 Aggteleki-barlang birtokrész	2749·09
b) 2·5 kat. hold földterület a barlang uj bejáratánál	26·68
c) <i>Menedékházak.</i>	
Turistaház az aggteleki b. régi bejárata előtt	2000·—
Károly-menedékház a Cibles alatt	200·—
Popp Iván-menedékház	1000·—
Menedékház az aggteleki b. uj bejárata felől	500·—
Kocsiszín az aggteleki b. régi bejárata előtt	100·—
Hoverla-menedékház	1000·—
Laképület az aggteleki b. uj be- járátánál	1100·—
Siegmeth-menedékház Feketehegyen	800·—
	6700·—
d) <i>Skióptikon</i> 2 rheostat stb.	713·12
Vászonernyő kerettel $\frac{4}{4}$ mtr	40·—
715 diapositiva	858·—
8 kazetta	16·—
	1627·12
e) <i>Aggteleki leltár.</i>	
Bútorok	242·76
Evőeszközök	97·27
Poharak	21·40
1 magnéziumlámpa	64·80
20 kézilámpa	87·60
	513·83
Összesen:	11616·72

1905. évi költségelőirányzat.

Bevétel:

1904. évi állandék	3105 K 12 f.
Tagdíjakból beszedendő	1518 » — »
Aggteleki-barlangból	300 » — »
Kamatok	100 » — »
Összesen:	5023 K 12 f.

Kiadás:

Aggteleki barlang részére	1500 K — f.
Menedékház- és utépítés, fenntartás	700 » — »
Tűzbiztosítás	40 » — »
Tagilletmény a központnak	528 » — »
Átvitel	2768 K — f.

	Áthozat	2768 K — f.
Kamatok a központnak		90 » — »
Nyomtatványokért		150 » — »
Posta- és sürgönydíj		140 » — »
Szádellői őr		15 » — »
Vetítőképekért		200 » — »
Aggteleki-barlang-alap		1500 » — »
Különféle		160 » 12 »
	Összesen :	5023 K 12 f.

Debrecen, 1905, március 10.-én.

Siegmeth Károly, s. k.
ügyvivő alelnök.

„Liptói“ osztály.

Elnök: *Kubinyi Gyula.*

Alelnök: *Joób Marcel.*

Titkár: *Orbán Nándor.*

Pénztáros: *Pereszlényi Zoltán.*

Osztályunk az 1904. év tavaszára befejezte a deménfalvi jég- és cseppkő-barlangban a 2 év óta folyamatban levő munkálatokat. Ma már minden veszedelem nélkül bejárható minden része. A barlangóránál az egész ideny alatt kapható belépőjegy (ára: 1 korona) s annak fejében gondos kalauzolás. Ugyancsak a barlangőr szolgál jutányos áron világító eszközt: gyertyát és magnezium-sodronyt.

Örömmel jelentjük, hogy Kormos Tivadar geologus, a Szentiványi-völgyből elágazó Sztaniszavai-völgyben, a Szmrekovica-hegy oldalában levő Sztaniszavai-cseppkő-barlangot az idei nyár folyamán tanulmány tárgyává tette, s a »Földrajzi Közlemények« XXXII. kötetének 8. füzetében megfigyeléseinek eredményét közre adta. A barlang bejárata a szmrecsányi közbirtokosság erdejében van. »Hosszúsága hozzávetőleges becslés szerint 2000—2500 méter. A folyosók helyenkint tekintélyes magasságot és szélességet érnek el s bennök igen szép hullámos stalagmit és függő stalagtit képződések láthatók. Legszebb két pontja a barlangnak a »Kristálypalota« s a »Borsótelep.« Az érdemes geologus a következő nyáron kutatásait folytatni fogja. Nagybecsű munkásságával méltán rászolgált osztályunk elismerésére, azért fogadja e helyütt is hálás köszönetünket!

Felsőmatyasóc határában, a Suchy-patak völgyének torkolatánál a Dubnica-barlang méltán sorakozik Liptóvármegye földalatti látványosságainak sorába. E barlang egyetlen, nagy boltozat alkotta csarnok. Nincs benne semmi cseppkő-képződmény, vagy jég, de méreteinek nagyságánál s szabályos formájánál fogva fenséges hatást gyakorol. A Kazán-szorosban levő Veterán-barlang mása a Dubnica-barlang. Kupolaszerű mennyezete 25—30 méter magas, Földszintje 70—80 méter átmérőjű körlap. Az embermagasságú bejáratnál szemben az oldalfal tövében van a barlang legmélyebb pontja. E helyen iszapos fenekű sziklarés nyílik, mely szűk folyosóvá alakulva, kétfelé ágazó kamarába vezet. Balra a térség torlaszban végződik. Jobbra valamivel tágasab az úr s a vége kápolnaszerű alakulással fejeződik be.

A választmány elvégezte a folyó ügyeket. Életbe léptette a központ által jóváhagyott módosított alapszabályokat. Folyamodványt nyújtott be a m. kir. kereskedelmi miniszteriumhoz a Deménfalvi-barlanghoz vezető közút jókarba hozatalának ügyében. Sajnos, eredmény nélkül. A május 17.-én tartott közgyűlés határozatából megkereste a deménfalvi közbirtokosságot, hogy osztályunk a Deménfalvi-jég- és cseppkőbarlangot, az ehhez vezető utakat turisztikai célokra szabadon használhassa, továbbá, hogy az erre vonatkozó szolgálmi jog telekkönyvileg bekebeleztesse osztályunk javára. Az osztály kérését a közbirtokosság nem teljesítette. Mindössze azt engedélyezte, hogy az 1903. évtől számított 5 évre lemond a barlang látogatásából származó és őt megillető belépődíjakról s ezeket az osztály rendelkezésére bocsátja azon kikötéssel, hogy a menedékházhoz vezető utat, hidat a barlanghoz vezető utat és a barlangban levő műtárgyakat jókarban tartsa. Kijelenti egyúttal, hogy ezek mind a közbirtokosság tulajdonát képezik, és — ha az osztály feloszolnák, vagy nem működnek, — természetesen a közbirtokosságra visszaszállnak.

Kirándulásaink ez évben már örvendetes pártolásban részesültek. Teljes mértékben sikerült június 19.-én a Deménfalvi-barlang felavatása alkalmából rendezett kirándulás, melyen részt vett a megye összes előkelősége. A liptószentmiklósi áll. polg. iskola III. és IV. osztályának növendékei megmászták a Chocsot; a IV. osztály tanulói pedig 2 napos kiránduláson bejárták Németlipcse, Zselerno-fürdő és Magurka-aranybánya nevezetességeit.

Tagjaink száma 1904. évi december hó végével 103.
Kilépett 20 tag; meghalt 4 tag.

Liptószentmiklós, 1905. évi március hóban.

Kubinyi Gyula, s. k.
elnök.

Orbán Nándor, s. k.
titkár.

„Lőcsei“ osztály.

Tisztviselők:

Díszelnök: *Hermann Lajos*.

Elnök: *Kaynár Gyula*.

Ügyvivő alelnök: *Szentistványi Dániel*.

Pénztáros: *Hornung Lajos*.

Jegyző: *Fedor Miklós*.

Az osztály ezidén is, mint a mult években derekasan működött s a felállítandó kilátó-toronyhoz a Mária-völgyből (Röhrgrund) a Várhegy (Burg) legmagasabb pontjáig egy széles, kényelmes séta-ösvényt létesített. Ezen ösvényt az elnök emlékére »Gyula-ösvénynek« nevezték el s ünnepélyesen fel is avatták. — Daniháza javítására és az ezt összekötő szerpentinákra ezidén nagyobb költség lett előirányozva; a padok és asztalok pedig újra helyre vannak állítva.

Perzselyek több helyen lettek kiállítva s itt hálával meg kell emlékeznünk a régi »Trapper-asztaltársaságról«, mely ugyancsak buzgólkodik az osztály érdekében.

A tagok száma 131; új tagnak belépett Burián Lajos, műszaki tanácsos és az áll. felsőbb leányiskola. Sajnos, több tagot veszítettünk elhalálozás és áthelyezés folytán.

Végül megemlítjük, hogy a kilátó-torony kiépítéséhez azonnal fogunk, mihelyt a meglevő pénzösszeg 4000 koronára kiegészítődik.

Lőcse, 1905. febr. havában.

Szentistványi Dániel, s. k.
ügyvivő alelnök.

1904. évi zárószámadás.

A zárószámadás megejtetvén, Hornung Lajos pénztáros a következő mérleget jelenti be:

<i>Bevétel:</i>	3191 K 53 f.
<i>Kiadás:</i>	468 » 35 »
	<hr/>
	Marad: 2723 K 18 f.

1905. évi költségvetés.

Bevétel:

130 tag után	520 K — f.
Perzselyek	100 » — »
	<hr/>
Összesen:	620 K — f.

Kiadás:

A központnak 40 ^o / _v	208 K — f.
Útépités és javítások	300 » — »
	<hr/>
Összesen:	508 K — f.
Mult évről maradt	2723 » 18 »
	<hr/>
1905. » »	112 » — »
	<hr/>
Marad összesen:	2835 K 18 f.

„Sziléziai“ osztály.

Tagok száma 1904. évi július hóban 886.

Az 1904. év folyamán is megtartottuk a »Palast-Restaurant«-ban a mindig jól látogatott havi összejöveteleinket.

Előadást tartottak; 1904. jan. 22.-én Jeltsch Hugó »Tiroli hegymászások«-ról, febr. 19.-én dr. Pax egyet. tanár »Vándornövények«-ról, márc. 21.-én dr. Limpricht a »Virágóra«-ról; okt. 21.-én Siegmeth Károly, magyar államvasúti főfelügyelő s a Keleti-Kárpátok osztályának ügyv. alelnöke (Debrecen), aki már ápr. 25.-én akart Breslauban előadást tartani, de a magyarországi vasúti sztrajk miatt akkor meg nem jelenhetett, »A szilicei és tornai fősík Aggteleki-barlangjáról s a Tisza felső vidékéről«, miközben nagyon sok kitűnő vetített képet

mutatott be; nov. 18.-án cand. phil. Maywald Frigyes »A Jablunkai-szorostól Selmezbányáig« tett útjáról; dec. 13.-án Szabó Zoltán (Budapest) »Kaukázusi vándorképek«-ről, vetített képek bemutatása mellett.

A havi összejövetelekben az előadásokon kívül a tagok még az elnökség tevékenységéről is nyertek értesülést, mely 1904-ben 7 ülést tartott, s a központi elnökség működéséről is; továbbá a társ-egyesületek, u. m. az erdélyi Kárpát-egyesület (Siebenbürgischer Karpatenverein) s a Beszkidegyesület munkálkodásáról is kaptak előadások és képek után tudósítást. Különösen azonban azon volt az elnökség, hogy a tátrai bajok iránti panaszokat megvizsgálja és azok orvoslását kijárja.

A jun. 21.-én megtartott nagy, nyilvános összejövetelben nemtagok is részt vehettek s ez arra volt szánva, hogy tágasabb köröket is tájékoztasson a Tátra-utazások iránt. A nagyszámú közönség előtt Müller János oktató-előadást tartott a M.-Tátráról, mire az elnökség jelen volt tagjai a közönség fölvetett kérdéseire válaszoltak. Egyúttal gazdag kép-, térkép-, terv- és könyvkiállítást is rendeztünk akkor.

Az elnökség egy tanulónak pénzsegélyt engedélyezett, hogy ez a Kárpát-szorosok felőli tanulmányát befejezhesse. E dolgozatra az osztály tagjai a novemberi összejövetelen nyertek betekintést

A szepesi szegények részére az elnökség 150 K-t engedélyezett s utalványozott ki szétosztás végett Csáky grófné kezeihez.

A Sziléziai-ház bérszerződése ez évben Greisiger János régi bérlőnkkel szemben lejárt. Weszter Pál élt bérletjogi elsőbbségével s 3 évre átvette a menedékházat, de az ellátást az eddig jól bevált kezekben meghagyta. Greisiger 10 évi körültekintő kiszolgálásával nagy mértékben érdemelte ki az osztály háláját, s minden turista bizonyára örömmel üdvözli, hogy ezen túl is a szeretetre méltó s mindenkor segítésre kész Greisiger Róza asszony gazdálkodik a házban.

Két ügy, mely a Sziléziai-ház bérbeadásával összefügg, több köz- és választmányi ülésben foglalkoztatta az elnökséget, nevezetesen a Széplakról a Sziléziai-házhoz vezető kocsút kiépítése és fönntartása s felkai-völgyi földbirtokunk kitágítása.

Az elnök 1904. évi július hóban meglátogatta gróf Csáky Zeno szepes-vármegyei főispánt annak velbachi kastélyában s fejtegette előtte az osztály óhajátait és

reményeit. Augusztushan az elnökség az illetékes hatóságtól azt az örvendetes hírt kapta, hogy a vármegye az említett út kiépítését és állandó fönntartását átveszi, miáltal oly célt értünk el, mely felé az elnökség évek óta törekszik. Kívánságaink támogatásáért hálával tartozunk gróf Csákynek. Ezáltal előbbre jutottak a felkai-völgyi földbirtokunk kiterjesztése iránt éveken át tartó tárgyalásaink is, mert Weszter, a birtokos, a részünkről tervezett újépítésekhez szükséges földterület átengedését ahhoz kötötte, hogy a vármegye az út fönntartását átvegye. Már most alapos reményünk van, hogy ezt a tárgyalást szerencsésen befejezhessük.

Febr. 24.-én Lex Frigyes (Gleiwitz) főügynök, a hegyi sport dolgában nagy érdemű tagjának elhunytá folytán veszteséget szenvedett az osztály. 48 éves volt, s csak a mult évben került az egyesület középponti választmányába. Elnökünk a márciusi összejövetelben melegen emlékezett meg az elköltözöttről, akit 3 hegyi egyesület, az Alpes-egyesület, a Kárpátegyesület s a Beszkid-egyesület mélyen gyászol.

Az elnökség tagjai: Müller János, dr. Menzel lelkész, Jeltsch Hugó, dr. Habel Pál, dr. Pax egyet. tanár, Körner bírósági tanácsos, Artl Maurin, Ausner Pál, Baumeier Rikárd, dr. Glowalla városi tanácsos (Königshütte); Dittrich (Nicolai) az év leteltével lemondott tisztségéről, s a Berlinbe távozó Ahrens Otto helyébe Neumann H. lépett az elnökség tagjai sorába.

Breslau, 1905. évi március hóban.

Dr. Habel Pál, s. k.
jegyző.

Müller János, s. k.
elnök.

1904. évi zárószámadás.

Bevétel:

Pénzkészlet 1904. évi január 1.-én	M.	602'86
Tagsági díjakból	»	3134'64
Egyesületi jelvényekből	»	30'10
A Sziléziai-ház bére	»	680'00
Tőke-kamat	»	168'75
	M.	4616'35

Kiadás:

Osztály-kiadások	M.	883'09
Sziléziai-ház	»	55'78
Segélyezések	»	235'00
Uj egyesületi jelvények készíttetése	»	176'40
Központi illetmény	»	958'25
A tartalékalapra: M. 1500 Poseni záloglevelek »		1488'65
Pénzkészlet-átvitel 1905-re	»	819'18
	M.	4616'35

Megvizsgálták Breslauban 1905. évi január 14. én
Artl Maurin és Neumann Vilmos.

1905. évi költségvetés.

Bevétel:

Pénzkészlet	M.	800'00
Tagsági díjak	»	2400'00
A Sziléziai-ház bére	»	1020'00
Tőke-kamat	»	180'00
	M.	4400'00

Kiadás:

Osztálykiadások	M.	1000'00
A Sziléziai-ház adója, biztosítása stb.	»	300'00
A középpontnak	»	650'00
A tartalékalapra	»	1500'00
Kulturális kiadások	»	950'00
	M.	4400'00

Jeltsch Hugó, s. k.
pénztáros.

„Zólyomi“ osztály.

1904. évi zárószámadás.

Bevétel:

Tagdíj-számlán:

129 tag 1904. évi díjára à 4 K 516'—

Korona

Kamat-számlán:

betét kamatai 16'77

A »Pansky-Dielen« emelendő menedékház alapja: hozzájárulási összeg közgyűlési határozat sz. . . . 600'— K

az alap 1904. évi kamatai . . . 18'45 » 618'45 1151'22

Egyenleg 1903. évről osztályi célokra 1034'47

2185'69

Kiadás:

Korona

Központi illetmény-számlán:

40°/_o illetmény 129 tag után 1904. évre 206.40

Ügyviteli-számlán:

postabérek, nyomtatványok és ügyviteli

kiadások 39.45

Építkezési-számlán:

hozzájárulási összeg a »Pansky-Dielen«

emelendő menedékház költségeihez 600 K

telekberlet és biztosítékára 3181 631.81 877.66

Vagyon mint egyenleg:

a »Pansky-Dielen« emelendő menedék-

ház alapja 936.10

Betét osztályi célokra 371.93 1308.03

2185.69

Besztercebánya, 1905. február hó 12.-én.

Medveczky Kornél, s. k.
egyesületi pénztáros.

Ezen számlát tételenként megvizsgálván, bevételi és kiadási mellékleteivel összehasonlítván, mindenben megegyezőnek és helyesnek találtuk.

Besztercebánya, 1905. évi február hó 15.-én.

Puschmann Ignác, s. k.
számvizsg. bizottsági tag.

Szilassy Kelemen, s. k.
számvizsg. bizottsági tag.

A „Liptói“ osztály útjelzései:

1. Deménfalvi jég- és cseppkőbarlang: piros. 2. Gyömber: piros. 3. Pludnica: kék. 4. Zselernó: kék. 5. Lucski: fehér. 6. Chocs: fehér. 7. Prószéki-völgy: vörös. 8. Kvacsáni-völgy: sárga. 9. Nagy-hegy: fehér. 10. Podbanszkó: fehér. 11. Terianakó-tavak: kék. 12. Szmrecsini-

tavak: vörös. 13. Tycha-hágó: vörös. 14. Tycha-völgy: sárga. 15. Tomanova-hágó: kék. 16. Kriván: fehér.

Jegyzet: Az 1., 2., 3., 9. jelzés Liptószentmiklósról, a 4. Németlipcséről, a 6. Lucski-fürdőből, a 11., 12., 13., 14., 15., 16. pedig Podbanszkóról indul ki.

Liptószentmiklós, 1905. április hó 27.-én.

Orbán Nándor, s. k.
titkár.

Apró Közlések.

A Magas-Tátra 1904. évi idegenforgalma.

Irta: dr. Posewitz Tivadar.

1. A Tátra-fürdők látogatottsága 1904-ben.

(A fürdők adatai szerint.)

	Allandó vendég.			Ideiglenes vendég.			
	Bel- földi	Kül- földi	Ösz- szesen	Bel- földi	Kül- földi	Ösz- szesen	Ösz- szesen
Csorbai-tó	146	213	359	1287	2111	3398	3757
Felső-Hági	68	141	209	—	—	55	264
Széplak	416	157	573	373	696	1069	1642
Ó-Tátrafüred	992	322	1314	1087	887	1974	3288
Új-Tátrafüred	520	305	825	1200	321	1521	2346
Alsó-Tátrafüred	593	19	612	216	48	264	876
Tarpatak-füred	55	147	202	82	198	280	482
Tátra-Lomnic	592	130	722	865	172	1037	1759
Matlárháza	148	45	193	880	372	1252	1445
Barlangliget	994	294	1288	770	460	1230	2518
Lucsivna	113	3	116	—	—	—	116
Tátraháza	135	—	135	—	—	—	135
Felkai turistalak	372	245	617	218	462	680	1297
Összesen	4144	2021	7165	6978	5727	12706	19925

A fenti adatok szerint a vendégek száma 20,000-re becsülhető, hozzáadván még a nagyszalóki Wester-park, valamint a Husz-park approximativ látogatottságát is, mely két helyről az adatok hiányzanak.

A vendégek közül több mint azok fele (58%) belföldi volt; a külföldiek 42%-ot tettek ki. Ezek között volt lakóvendég (kik 8 napnál tovább laktak egy helyen) 30% és 70% turista (8 napon alól tartózkodók). A lakóvendégek között volt 68% magyar, 32% külföldi, a turisták között volt 58% magyar, 42% külföldi.

Sajnos, hogy a fenti adatok alapján a külföldi vendégeket részletezni nem lehet, pedig nagyon érdekes volna az utóbbiakat is olyan részletesen kitüntetni, mint az pl. a barlangoknál van kimutatva.

2. A Kassa-Oderbergi-Vasút forgalmi kimutatása az 1903. és 1904. évről.

(A furdőidény tartama alatt.)

Állomás	Poprád-Felka		Csorba		Tátra-Lomnic		
	felszállott	leszállott	felszállott	leszállott	felszállott	leszállott	
Június	1903	6880	8269	885	422	274	254
	1904		2878	6899	1332	677	1690
Július	1903	14,062	10,980	1417	555	2348	1745
	1904		14,685	16,471	3819	861	2692
Augusztus	1903	10,171	12,788	1870	699	1697	1553
	1904		16,605	16,980	2507	2218	2996
Szeptember	1903	9213	6410	1221	220	184	125
	1904		11,307	8666	900	213	1685
Összesen	1903	40,326	38,447	5393	1896	4503	3677
	1904		51,886	49,016	8558	3969	9063

A fürdőidény alatt az idegenforgalom a poprádi állomáson 1903-ban 21,800 személy volt; Csorba-állomáson 777; összesen 22,600, 1904-ben Poprádon 20,000, Csorbán 9700, összesen 30,000.* A Tatra-Lomnicon volt vasúti utasok átlagos száma 1903-ban 4090; 1904-ben pedig 5668. A csorbaitavi vasúton utazott 1903-ban 14,684 személy, 1904-ben pedig 15,580.

3. Barlangjaink látogatottsága 1904-ben.

Látogatók	Bélai cseppkőbarlang		Dobsinai jégbarlang		Aggteleki cseppkőbarlang	
	1894	1904	1894	1904	1894	1904
Magyar	716 = 62%	936 = 54%	1948 = 68%	2940 = 68%	686 = 97%	1035 = 97%
Osztrák	128	397	526	430	7	21
Német	242	285	242	857	3	8
Külföldi	78	92	86	88	8	3
Összesen	1164	1710	3413	4315	704	1067

Ha összehasonlítjuk barlangjaink múlt évi látogatottságát a tíz év előtti látogatottsággal, akkor kiténik, hogy mind a három barlangban a látogatók száma jelentékenyen növekedett. A belföldi és külföldi vendégek viszonya azonban egyforma marad. és csakis a bélai cseppkőbarlangnál, hol túlnyomó volt a belföldiek száma, az utóbbi csökkent, úgy hogy már majdnem a barlanglátogatók fele külföldi volt. Jelentékenyen szaporodott a dobsinai jégbarlangnál a német vendégek száma, kik tehát mind jobban felkeresik ezen csodaszép barlangot. Vajmi csekély még mindig az aggteleki barlang látogatása a külföld részéről, aminek oka abban keresendő, hogy e barlang nehezebben hozzá férhető. Tíz évvel ezelőtt a látogatók 60%-a vándorolta át az egész barlangot, múlt évben pedig 66%.

* A fenti számokat úgy kaptuk, hogy a havi átlagos forgalmat (az egész éven át számítva), mely 1903-ban 4405-öt, 1904-ben pedig 7264-et tett ki, a nyári hónapok forgalmából levontuk. Ez adatok magasabb számot adnak, ami az idegenforgalmat illeti, mint a fürdők adatai.

4. 1904. évi magas hegyi túrok a Tátrában.

a) Csúcsmászások.

Csúcsok					Jegyzet	
	Magyarország	Ausztria	Németország	Egyéb külföld		
Tengerszem-csúcs	42	42	260	4	348*	* $\frac{1}{4}$ részük innen a Halas-tóhoz ment le.
Lomnici	31	11	36	—	78	
Ferenc József-csúcs	30	20	23	—	73	
Jégvölgyi	20	6	28	—	54	
Szalóki	18	5	26	—	49	
Tátra	13	1	18	—	32	
Zöldtavi	7	—	10	—	17	
Kriván	2	2	8	—	12	
Bibircs	6	2	5	—	13	
Grajuár	2	—	5	—	7	
Tupa	—	—	6	—	6	
Pátia	—	2	3	—	5	
Ganek	1	—	3	—	4	
Koprova-csúcs	—	—	4	—	4	
Kis-Viszoka	10	5	90	—	105	
Nagy-Menguszfalvi-csúcs	3	—	—	—	3	
Széles-torony	—	—	3	—	3	
Közép-orom	3	—	—	—	3	
Koncsisza	—	—	2	—	2	
Királyorr	—	—	2	—	2	
Sátán	—	—	1	—	1	
Markazit-torony	6	—	2	—	8	
Összeg	194	96	535	4	829	

b) Átjárók.

Hágók					Jegyzet	
	Magyarország	Ausztria	Németország	Egyéb külföld		
Leugyel-nyereg	26	24	60	3	113	A magas hegyi turisták legnagyobb része: $62\frac{1}{2}\%$ -a Németországból, $23\frac{1}{2}\%$ -a Magyarországból, 13% -a Ausztriából, $1\frac{1}{2}\%$ -a a többi külföldről került ki.
Nyereg	10	5	20	—	35	
Rovátka	10	5	17	—	32	
Vadorzó-hágó	—	3	18	—	21	
Vörös-pad	1	4	3	—	8	
Zöldtavi-horhos	7	—	1	—	8	
Luka-horhos	—	—	2	—	2	
Koprova-nyereg	—	—	1	—	1	
Kis-nyereg-horhos	—	—	1	—	1	
Összeg	54	41	123	3	221	
Magas hegyi túrok összege	268	117	658	7	1050	

Gyakorló kalauzkirándulás.

— 1904. évi június hó 25—28. —

Az elnökség intenciójának megfelelően, hogy t. i. a M.-Tátra nyugati részében is nagyobb lendületet adjon a turistaforgalomnak, tervezte *Ambrózy Albert*, választmányunk buzgó tagja, e kirándulást, amelyen a központ megbízásából még e sorok írója, valamint 17 kalauz* és 2 kalauzgyakornok** vett részt.

Poprádról vonaton elindulva, első nap eljutottunk *Vychodna* vas. állomásig s onnét jó 3 órai gyaloglás után *Pod-Banszkoig*, ahol éjjelre megszálltunk.

Másnap reggel 3 órakor szívesen megváltunk nyirkos, dohos szénaszállításunktól s a *Tycha*-völgy mentén haladva, majd ettől nyugatra eltérve, 9 óra tájban fölkapaszkodtunk a *Tomanova*-hágóra (1689 m); innét pedig beható helyszíni szemle után belefogtunk a fölötte változatos vándorlásba: a Vörös-hegyek (*Czerwone-Wierchy*) gerincének bejárásába. Még pedig a főgerincen végig a *Krzesanica*- (2125 m), *Malolacsniak*- (2101 m), *Kondracka*- (2004 m) csúcsokon át a *Kondracka*-hágóra, amelyen egy kis kunyhó áll; továbbá a kettős *Goryckova*-hágón, valamint a *Beszkid*-hegyen át az *I. Lilijowehágóra* (1752 m), ahonnét leereszkedve d. u. 4 órakor a vadregényes *Gasiénica*-tavak völgyébe értünk és másfél órával ezután napi utunk végcéljához: a nagyszerű »*Czarny-staw-Gasiénicowy*«-tóhoz (Fekete-tó, 1620 m). Bár e 22·87 ha-nyi területű s helyenként 47 m mély tó, amely katlanszerű fekvésénél és sötétzöld színű vizénél fogva némileg emlékeztet a mi »Zöld-tavunk«-ra, csak 2 órányira fekszik *Zakapané*-től s így különösen nyáron élénk turistaforgalomnak örvend, a menedékháza mégis olyan kezdetleges állapotban van, hogy a »menedék« szó különösen esős időben merőben illuzóriussá válik, — amit, sajnos, aznap éjjel nekünk is tapasztalnunk kellett.

Harmadnap reggel 4 órakor elindulva, csaknem 2½ órai nehéz kapaszkodás után feljutottunk a *Zawrat*-hágóra (2158 m), amelytől ilyen tájban nem hiába idegenkednek maguk a kalauzok is. Ez éjszaki lejtő ugyanis ilyenkor

*Breuer János, Csizsák Pál, Franz János, ifj. Franz János, Horvai János, Schmögner János, Schulek Pál, Spitzkopf Jakab, Spitzkopf Pál, Strompf János, Szuranovszki Jakab, Weszter Pál, Zaborszki Pál I. rendű; Kirner János, Pocsuvasi Jakab, ifj. Spitzkopf Pál, Spitzkopf Pál Urbán II. rendű.

**Schmidt Pál és Spitzkopf János.

még iszonyúan meg van rakva hóval, amelytől helyenként az út annyira meredek, hogy nemcsak a jégcsákányt, de a kötelet is alaposan kellett használatba vennünk. A fagyos-nyirkos levegő pedig egyenesen kellemetlenné tette fárasztó hótúrásunkat. — Annál könnyebben esett azután túl a hágón, a *Svinnica*-csúcs (2306 m) megmászsása és a *Zadni-staw*-hoz (Hátulsó-tó) valamint a *Czarny-staw* (Fekete-tó — egyike a »Lengyel-öt-tavaknak.«, 1724 m gerincére való leszállás. S így tovább haladva, a *Wielky-staw* (Nagy-tó; nemcsak a »Lengyel-öt-tó,« hanem az összes tátrai tavak közül a legnagyobb. Területe 3484 ha) mentén, fölkerestük e tó lefolyását: a *Rozloka*-patakot, illetve ennek párját ritkító, 40 m magas *Siklarwa* nevű vízesését — a legimpozánsabbat az egész M.-Tátrában. Majd jókora pihenő után a *Swistowka*-n át iparkodtunk a *Halas-tó* (1393 m) felé, a hová d. u. 4 óra tájban érkezünk. Derült lévén az idő, útközben lépten-nyomon gyönyörködtünk úgy a »Lengyel-öt-tó,« valamint a »Bélaimészhavasok« s a délkeletnek fekvő hegyormok panorámájában.

A »Halas-tónál« kényelmesen megpihenve, másnap reggel ismét 4 órakor neki mentünk a *Vadorzó-hágóra** (2304 m) vezető meredek lejtőnek s 4 órai törtetés után fel is hágtunk a hóval takart hátára. Ez út ilyenkor nemcsak méltó párja a *Zawrat-hágóra* vezető úttalan lejtőnek, hanem helyenként még veszélyesebb is; mert itt is a sok hótól a láncoknak, illetve kapcsoknak nyomát sem láttuk. Ugy, hogy a folytonos lépcsővágás mellett még kettős kötélgyakorlatot is kellett tartanunk. Fönt a hágóról aztán bizonyos áhítattal néztük azt a borzasztóan nagyszerű, 1000 m mély völgykatlant, amelyből oszladozó ködön keresztül kísértetiesen pislogott felénk a *Halas-tó* s a *Tengerszem*. A jól megérdemelt pihenés azonban nem tartott soká, mert a hirtelen keletkezett metsző szél, illetve hóvihar csakhamar arra kényszerített bennünket, hogy minél előbb s gyorsabban iparkodjunk lefelé — a felső *Menguszfalvi-völgybe*.

Ez a *Hincói-tavak* tájáig eléggé könnyen is ment, minthogy addig a Lengyel Turistaegyesület vörös színnel jelezte az ösvényt. Lejebb azonban már bontott sorrendben kellett botorkálnunk, keresve sűrű ködben útirányt, míg nagy sokára leértünk az alsó völgybe s a *Tengerszemre*

*a legmagasabban fekvő hágó a M.-Tátrában.

vivő gyalogösvényre; majd pedig $\frac{1}{2}$ 12 órakor a *Poprádi-tóhoz* — utolsó állomásunkhoz.

Az időjárás általában tűrhető volt s leginkább éjjel esett vagy havazott; a tömördek hó azonban — kiváltképpen az északi és nyugati lejtőkön — több helyütt fásasztóvá tette útunkat. É kirándulás egyébiránt nemcsak nagyon tanulságos, hanem hézagpótló is volt mindazon kalauzokra nézve, akik benne részt vettek; mert gyakorlatilag is elsajátították mindazt, amit az *Ambrózy Albert* úr által tartott téli tanfolyamon elméletileg tanultak.

Gyakorlati értékét hadd igazolja a jövő! Ha különösen a földművelésügyi m. kir. miniszterium által ígért út- és menedékházépítést majd tényleg foganatosítják is.

Dr. Róth.

Téli sport a Tátrában.

A tátrafüredi Nagy-szálló téli üzeme által végre hazánkban is létesült egy téli magaslati gyógyhely, mely a téli sportok kultiválására is épen oly alkalmasnak bizonyult, mint a hasonnemű svájci telepek. A turista és sportember már nem kénytelen többé vagy a külföldre menekülni, vagy pedig a négy fal között maradni, hanem a szabad levegőn űzött testedző sportok minden nemét gyakorolhatja és mindazt megtalálhatja télen Tátrafüreden, amit eddig csak a Svájc tudott produkálni.

Délelőtt 9 órától délután 5 óráig folytonosan a szabadban lehet tartózkodni egyszerű, meleg sportruházatban, és csodálatosképen minus hőmérsékletek mellett nem fázik az ember, hanem kellemesnek érzi a friss, de nem hideg levegőt, ami a ritka és száraz légkörnek és a nap erős insolatiójának köszönhető.

A lefolyt télen a jégsportok közül csakis a korcsolyázást gyakorolták, míg a Curlinget és hockeyt még nem űzték, de alapos a kilátás, hogy a hockeyt már a jövő szezónban bevezetik.

A hósportoknak rendkívül kedvezett az állandó, vastag hólepel, mely hónapokon át takarta az egész tájat. Ski-, tobogán- és bobsleigh-szánkázás valamint szánkirándulások minden időben történtek.

A tobogározás a legkönnyebben elsajátítható hósport; hosszúkás, igen alacsony, egy vagy két üléses szánon történik, melyet gyalog felhúznak az arra alkalmas,

ekézett és hengerelt lejtős úton és azután lebecsátkozni rajta. A főügyesség a biztos kormányzásban és fékezésben rejlik, amit testhajlással és a láb sarkával egész biztosan lehet megtenni. — Mivel ez az ügyesség már néhány kísérlet után rögtön elsajátítható, a hósport ez ága örvend a legnagyobb elterjedésnek. Jó hóviszonyok mellett úgy a Migazzy-úton, mint az országúton egészen az alsótátrafüredi elágazásig 20—30 kilométernyi sebesség könnyen elérhető.

A bobsleigh, melyhez 4—5 tagu társaság kell, nagyobb élvezetet nyújt ugyan, de már nem oly könnyen űzhető. Az igen alacsony, 5 üléses, nehéz vastalpú bob-szánt lóval szokták felhúztatni, egészen a Szilágyi-emplékig, ahol a kormányos elöl, a fékező pedig hátul helyezkedik el, a köztük levő üléseket pedig az utasok foglalják el. Nyílseben siklik aztán le a bobsleigh a Migazzy-úton, Tátrafüreden keresztül az országúton le egészen az erdő széléig, illetőleg egészen a homokbánya alá, 40—60 kilométer sebességgel, ami a kormányos hidegvérűségét és a fékező legpontosabb működését teszi szükségessé.

Természetesen a centrifugális erő ellensúlyozására az utasoknak a kanyarulatoknál lehetőség szerint erősen kell kihajolniuk a fordulat középpontja felé, hogy a »bob« felbillenését elkerüljék.

A turistáskodás és hegymászás télen sokkal nagyobb akadályokkal lévén kénytelen megküzdeni. téli magas túrok eddig a ritkaságok közé tartoznak, mert nagy felszerelést követelnek és a meghálás a lakatlan menedékházakban is sok nehézségbe ütközik. Nagyobb számú téli magas túr csak akkor lesz keresztülvihető, ha valamely alkalmas menedékházban állandóan őr fog tartózkodni, aki kellő tüzelőanyag és conserv-élelmiszerek felett rendelkezik.

Dr. Bartsch Gusztáv.

Télen a Tengerszem-csúcson.

Ha nyaranta száz meg száz, és pedig évről évre mind több ember zárandokol el a Tengerszem-csúcsra: hogyne élne sokak szívében az az óhajtás, hogy téli tündérmezében is csodálhassa a természetnek azt a remek művét, mely eme, a Tatra legfönségesebb kilátását nyújtó oromról körültekintve elének tárul?! Jó magam is

ezek közé tartoztam. Megnehezíti e vágy kielégítését a napok rövidege s a hó, ámde a lábszán (ski) nagy segítség ez akadályok leküzdésében. Elhatároztam, hogy e túrt megteszem; ezt nyomon követte a kivitel.

1905. évi február 17. én reggel $\frac{1}{4}$ 7 órákor id Franz János kalauz kíséretében teljes felszereléssel, lábszánou indultam Tátra-Széplakról Hági felé, ahová néhány perccel $\frac{1}{4}$ 9 óra előtt érkeztem. Innen $\frac{1}{2}$ 9-kor mentünk tovább. A Dolka-kerülőháznál letérve a turistaútról s részben a jégszállítók nyomait követve, a Szmrekovec-magaslatnak tartottunk. Erre fölérve, lábszánjainkon élvezetes siklásban száguldottunk le az Oszterva meredek falai alatt a Poprádi-tóhoz húzódó Krupa-völgybe, s ezen át — a zsilipen keresztül — a tóra érve, annak jegén egyenest a házhoz mentünk. Ez délután $\frac{1}{2}$ 1 órákor történt. Ragyogó verőfény, pompás időjárás kísérte eddigi útunkat, annyira, hogy a kalauz a Szmrekovecen ingujjra vetkőzött a meleg miatt.

A menedékházat valóságos hótorlaszok vették körül; de a jégszállítás alkalmával szerencsénkre ellapátolták volt a havat a bejárat előtt. Így hát bejuthattunk a házba. — Este 8 órákor — 10°C -t mutatott a hőmérő. (Febr. 17. én esti 9 órákor Iglón 7.7°C .) A légtenger csendjét a legkisebb fuvalom sem zavarta. És csak aki legalább nyári időben gyönyörködött a Poprádi-tó mellett a holdfény varázsos tüneményében, csak annak lehet megközelítő fogalma arról a mesés fénypompáról, mely e tájon szerte ömlött, amikor az éj királya megtartotta fölvonulását

Csak a holnapra magunk elé szabott föladat nagysága bírhatott arra, hogy e szemlélet előidézte varázslatból kiragadjam magamat. Éjjeli szállásom csábító ereje ugyan csak képtelen lett volna erre. Mert hát — tálalásztal csupasz deszkája a derékalj, hátszákó a párna, köpenyem a takaró szerepében várt ott reám, mindössze nem épen fényűző berendezés. Mégis kitűnően aludtunk.

Február 18. án elég jókor indultunk, hogy még egy ideig gyönyörködhessünk e holdvilágos tájban: reggel 4 órákor; most is teljes szélcsend uralkodott, a tónál -4°C volt a hőmérséklet. Lábszánon mentünk, jó magasan a Kopa aljának irányában. A Békás-tavak tófalán kemény, jéggé fagyott, fölötte síma, lábszánnal meg nem törhető, hókérges mezőre jutottunk. Ily kétes körülmények között inkább szabad lábbal folytattuk az utat. A Békás-tavakat balra, mélyen alattunk hagyva s a Kopa falai alatt lehúzó meredek hómezőket gázolva a vízmosásnak tartot-

tunk, s ennek nem kedélyes, meredek, jeges falán, néhány kényes ponton való átkeles után közvetlenül a Hunfalvi-nyereg alatti katlanba jutottunk. Innen balra, a nagy törmelékkúpon mentünk följebb. E helyen kevés óra találtunk, mert a szél innen a katlanba viszi a havat. Így elértük azt a gerincmagaslatot, mely szédítő mélységbe esik le egyik oldalával a Békás-tavakhoz, a másikkal a Cseh-tóhoz; e gerinc sziklaélein törekedtünk a célpont, a csúcs felé. Amde az él utolsó, a csúcs felé nyúló részében ritka szép, de azért nem csábító, hatalmas hóerkély (Schneewächte) állotta el útunkat. Magas boltívezetékkel hajlott ez alá a Békás-tavak katlana felé, minket arra kényszerítve, hogy útirányunkat közvetlenül a csúcs alatt hagyjuk el. A Békás-tavak felé lejtő oldalon jó darabnyira leereszkedtünk és a nyári út fölött hatoltunk tovább. Nagyon meredek, megbízhatatlanul taposható, darás (szemcsés) hómezőn történt ez, mégis sikerült a tavaktól tiszteltelt távolságban maradnunk, s minden baleset nélkül $\frac{1}{4}$ 11 órakor a csúcson állottunk.

Szinte meleg volt ott fönt; az időjárás tegnápórl már enyhébbre fordult: $+ 2^{\circ}\text{C}$ -t mutatott a hőmérő. Gyöngy, langyos szellő lengett a csúcson. Az égbolt beborult, s így komor főségű világítás mellett teljes körilátást élveztünk. A Liptói-havasok teljesen hóborítottak voltak, ami természetes, mert gyepes lejtők jobban kötik a havat, mint a kopár sziklafalak. Körülöttünk — a legtávolabbi szemhatárig, — főséges némaságban a hódús tél képe terült el. Megkísértsem-e annak a hatásnak a lefestését, melyet e körkép szemlélete rám gyakorolt? Némuljon el a szó! Hiszen sokszor mondják azt, hogy a szó gyöngye; sok esetben igaz is ez; de sohasem volt kevésbbé irázis a leírás ilyenén való mellőzése, mint ez esetben. Nincs az a költői lant, melynek dala arra az érzelemmagaslatra emelhetné az olvasót. Téged saját szemünkkel kell látnunk, te isteni harmóniája a szín-, fény-, alak- és méretjátékoknak, hogy ily áhítat, ily imádat szövődjék lelkünkbe, s abban feledhetetlen emlékként megmaradjon!

11 órakor indultunk vissza. Völgynek vígan folyt útunk. Hiszen a lejtőn lejutni könnyű! $\frac{1}{4}$ 1 órakor értük el a Békás-tavakat. Eljutva lábszánainkhoz, azokon folytattuk az utat. A hó puhább, jobb volt mint reggel, s így száguldozva haladtunk völgynek, néhány élvezetes bukfenben mélyen ölelgetve a havat. 1 óra 12'-kor érkezünk a Poprádi-tóhoz, ahol jól megérdemelt szalonás ebédünket költöttük el. Innen Hágiba pompás lábszán-

utazásunk volt; olykor ahhoz az illúzióhoz voltunk közel, hogy szárnyaink vannak. Hágiba 3 óra 46 perckor értünk, s kevés itt-időzés után Széplaknak folytattuk útunkat, ahová 5 óra 42 perckor érkeztünk.

Megjegyzem még, — ami különben természetes, — hogy az egész bejárt tájon óriási hótömegek vannak.

Egenhoffer Teréz.

A hósport a téli kirándulások előmozdítója a Magas-Tátrában.

Magas-Tátránk természeti szépségeit úgyszólván csak nyár idején élvezhetjük, mikor pedig téli köntösében ragyog a természet e gyönyörűsége, — mondhatni — csak távolról csodálhatjuk, mert a nagy hótömegek ezt előlünk csaknem elzárják. A hósport gyakorlása által azonban magától szűnnék meg ez az akadály, s a Magas-Tátra télen is épp úgy, mint nyáron, a turista keresett kirándulólhelye lenne.

A hóokozta közlekedési akadályok az északi országok lakóit már a legrégebbi időkben oly eszköz használatára készítették, mely a magas hóban való besüppedést, illetőleg elmerülést megakadályozza. Az emberek eleintén deszkákat és egyéb — testsúlyukat eloszlató — tárgyakat kötöttek lábukra, s ily módon képződött ki a hósar, egy könnyű lécből készült, kerekded, kb. 30 cm széles karika, mely erős zsineggel van behálózva, s a lábra kötve a talp felületét nagyobbítja. A hósar, inkább csak meredek oldalú hegyek megmászására alkalmas, ellenben kevésbé meredek és dombos, lapályos helyeken csak annyiban segítség, amennyiben a süppedést ellensúlyozza.

Évszázadokon keresztül folytatott kísérletezések nyomán sikerült oly eszközt létesíteni, mely a hóban való sülyedés megakadályozása mellett a gyors mozgást is lehetővé teszi. Ily módon keletkezett a ski, magyarul lábszán (hócipő, hótalp), melynek hazájául a Baikal-tó körüli vidéket mondják.

A lábszán hamar meghonosodott Skandinávia-félszigetén, különösen Norvégiában, ahol nemzeti sporttá fejlődött, később pedig Közép-Európában, kiváltképen Németország-, Svajc- és Ausztriában lett használatos.

A skisport nemcsak sportszempontból tekintve szükséges és hasznos, amennyiben testedző és egészséges hatású, hanem Norvégián kívül is, a nevezett országok közéletében szintén nagy fontosságú közlekedő móddá fejlődött, s így a ski ép oly általánosan használt és nélkülözhetetlen eszközzé vált, mint pl. évekkel ezelőtt a kerékpár.

A velünk szomszédos Ausztriában, különösen az Alpokban és ennél Bécs közelében lévő kifutóin, azután a cseh Óriás-hegységben és a Cseh-erdőben, valamint a sziléziai Szudét-hegységben alig van ember, aki e hasznos sportot magáévá nem tette volna. Ha tél idején nagy havazások folytán a hegyekben minden közlekedés úgyszólván megszűnik, láthatjuk, hogy a falusi gyermekek a szomszédos iskolát hó-zánon futva látogatják, hogy a levélhordó és sürgönyküldőnc azon végzi szolgálatát, az orvos hótalpon keresi fel betegeit, a pap lábszánon érkező szolgáltatja az utolsó kenetet s a vadász azon futva éri el zsákmányát stb., ami mind igazolja a ski nemzetgazdasági fontosságát. Nansen »In Nacht und Eis« című munkájában szintén kiváló helyet szánt a skinek.

Hygieniai szempontból a skifutás kiváló positiót foglal el a téli sportágak között. Eltekintve attól, hogy a lábszánosnak alkalma nyílik egészséges, tiszta, pormentes levegőben lenni, más sportnemhez képest összehasonlíthatatlanul fejleszti a gyors elhatározás képességét és a bátorságot, s minden testrészt egyaránt foglalkoztat.

A lábszán sportnak harcászati szempontból is nagy fontossága van; bizonyítja ezt az a tény, hogy gyakorlását a modern katonai államok is évekkel ezelőtt elrendelték. Természetes, hogy hadvezetőségünk is évek óta minden lehető elkövet a skifutás harcászati szempontból való kiaknázása érdekében, s e tekintetben igen szép sikereket értek el gyalogezredeink skifutó osztályai.

Nálunk, Magyarországon, — a katonai köröket kivéve — nem igen ismeretes még a lábszán használata, bár hazánk alkalmas terepben nem szűkölködik; s különösen az osztrák skifutó vidékekről ide helyezett magyar tisztektől várható, hogy az Alpokban, illet. az Óriás-hegységben, a Cseh-erdőben s a Szudétákban szerzett tapasztalataikat felhasználva, meghonosítsák e remek sportot hazánkban is.

A Kárpátok, ide értve Erdély havasait is, bő alkalmat nyújtanak a lábszánfutás űzésére, de különösen kedvező

vidék a Magas-Tátra, melyben Ó-Tátrafüred téli gyógyhelylyé való szervezkedése által e sportnak mintegy alapkövét tette le.

Amellett, hogy ott a lefolyt idény alatt a téli sport minden nemét űzték, kiváló kiindulási pontja volt ez a lábszánon való kirándulásoknak is, s amíg pl. gyalogjáró a Zerge-szállóig csak nagy nehezen, időnként pedig egyáltalában nem tudott feljutni, ez az út a skifutó számára a Tarajkától véve $\frac{1}{4}$ órai futás, s a futó ide érve azon veszi magát észre, hogy tulajdonképen csak itt kezdődik a kellemes lábszánút, még pedig a N.-Tarpatak mentén fel a Nagy-Tarpataki-tóhoz.

Az itteni ski-kirándulások közül e télen legnagyobb szabású az a katonai lábszán-gyakorlat volt, melyen 1905. évi február 15. és 16.-án Széll Árpád főhadnagy vezetése alatt 5 tiszt és 16 legénységbeli katona vett részt.

A társaság a következő utakat tette meg: Poprádi állomás (Nagyszalókig jó hóban, azon túl — dél tájban, — kedvezőtlenebb hóban) — Alsó-Tátrafüred $1\frac{3}{4}$ óra; Alsó-Tátrafüred—Ó-Tátrafüred (2.5 km, a Károly-pihenője felé vezető erdővágáson, majd a Klotild-úton) $\frac{1}{2}$ óra, már nagyon kedvezőtlen hóban; Tátrafüred—Tarajka ($2\frac{1}{2}$ km) valamivel gyorsabban, mint két gyalogló turista; Tarajka—Zerge-szálló (1.5 km) $\frac{1}{4}$ óra, vissza 10'; Tarajka—Tátrafüred a legénységgel 9', a tiszt urak külön 5'; Tátrafüred—Széplak (4 km, még kedvező hóban, többnyire a Klotild-úton) $\frac{1}{2}$ óra; Széplak—Hági (5.5 km, már nagyon tapadós hóban) egy jó óra; Hági—Poprádi-tó felé k. b. 9 km-nyire (tapadós hóban) $2\frac{1}{2}$ óra; Poprádi-tó—Csorbai-tó (5 km, rossz hóban) $\frac{3}{4}$ óra; Csorbai-tó—Csorba-állomás ($4\frac{1}{2}$ km, többnyire a fogaskerekű töltésén, már szilárdabb hóban) 10'; közvetlenül az állomás mellett egy 600 méteres lejtő 30 másodperc (ami k. b. 60 km-nyi gyorsaságnak felel meg). A rossz hóviszonyokat az a körülmény okozta, hogy februárban dél tájban már nagyon olvasztja a nap a havat, s ez a lábszánhoz odatapad.

Ideális skiterepnek nevezhető a Széplak és Hági közötti részlet; bizonyítja ezt az a körülmény, hogy e területet Egenhoffer úrhölgy, ügyes futó és lelkes turista, kiinduló pontul választotta, ahonnan hőstudomás szerint lábszánon és hósarun ez idén is szebbnél-szebb kirándulásokat tett a Magas-Tátrában.

De a többi üdülőhely is alkalmas szép kirándulások megtételére, s ha télen legalább egyes menedékházak is nyitva volnának a turisták számára, akkor könnyen lehetne

hosszabb utakat tenni, s a magas fekvésű helyek természetüneményeiben minden napszakban, különböző időjárásban gyönyörködni.

De nemcsak a Magas-Tátra alkalmas a skisport űzésére, hanem neki termett vidék a Szepesség akármelyik tája. E sportnak bő tere nyílnék a lőcsei hegyvidéken, a Brányiskóban és a Szepes-Gömöri-érchegységben, s kitűnő élvezet lehet pl. a Királyhegyről le a sztracennai völgybe repülni, onnan pedig Dobsinára futni.

A téli turisztikának bő alkalma nyílik az Alpokban is az Óriás-hegységben azáltal, hogy a mendékházak (Schutzhütte, Baude) télnak idején is népesek, s a kirándulóknak minden kényelmet biztosítanak; ennek köszönhető, hogy nevezett hegységek a skisportot űző turistáktól csak úgy hemzsegsenek, s valamint a bécsi futó erre szánja minden vasár- és ünnepnapját, úgy a prágai sportember sem sajnálja az időt és a vasúti utazást az Óriás-hegység felé.

Kiváló előmozdítója a lábszánkázások, de egyszersmind a turistikának is, a sok skiegyesület, pl: »Münchener Skiklub«, »Verband steirischer Skiläufer«, »Alpenskiverein«, »Verband deutscher Skifahrer in Hohenebel«, »Česki skiklub« stb. stb.

A skifutásnak a mi vidékünkön való meghonosítására jó eszköz volna a kalauz-intézmény. Jó volna, ha a futásban máris jártas kalauzokon kívül még többen elsajátítanák e sportot, hogy téli kirándulások alkalmával is vezetőik gyanánt szerepelhetnének, egyszersmind oktatókul szolgálnának a kezdő futóknak.

Ami a skifutás technikáját illeti megjegyzendő, hogy ehhez semmiféle különös ügyesség sem szükséges. Kell hozzá — mint minden sporthoz — jóakarát, türelem és mint említve volt: elszántság, valamint kitartás, s akkor egy pár órai gyakorlat után a gyermek úgy bírja a futást, mint a nő, vagy akár az éltesebb férfi is.

A lábszán különben is nélkülözni kellett ez idén, illetőleg annak hiányát érezte egy kiránduló skicsoport, midőn a Tarpataki-szálló őrét (házmester) egy darabon vezetőként használva, rá, miután ő gyalog járt, folyton várni volt kénytelen. Énnélfogva nagy szolgálatot tenne a szepesszombati erdőtársulat a turisztikának, ha ezen szálló őrét lábszánnal látná el, hasonlóképen a többi ilyenmű telepek birtokosai is, akik ezáltal saját érdeküknek is szolgálnának.

A lábszán praktikus voltát legjobban érzik ott Hohenlohe és a kincstár kerülői, kik, ahol pl. a Klotild-út

annyira be van havazva, hogy helyenként csak a sürgöny-póznák csúcsai láthatók, lábszánon járva végzik szolgálataikat. Amíg a uemes vad téli etetésére a kerülőnek napokig járnia kellene, addig lábszánon 1—2 óra alatt végzi e munkáját.

A kalauzokra visszatérve megjegyzem, hogy azokra többnyire csak azért volna szükség, hogy a turistákat épp úgy mint nyáron, a jó és biztos szánutakon vezessék. A turista tájékoztatására különben a Kárpátgyesület által jelzett utak szolgálnak, ámde a legtöbb jelzés, ha fákön van, oly alacsony, hogy a nagy hó miatt nem látszik ki; szükséges volna tehát e jelzéseket magasabbra illeszteni. S amennyiben bizonyos magasságban a fenyőfa tája is megszűnik, jó volna az utakat, — amint ezt az Alpokban és az Óriás-hegységben találni, — magas pónákkal jelezni, melyek a hóból kiemelkedve nagyszerűen mutatják az útiányt; szükséges azonban, hogy elég sűrűen legyenek elhelyezve, nehogy a turista sűrű hózivatarban járva, a szükséges útirányt elveszítse.

Erről írni különben szükségtelen, mert tudjuk, hogy a Kárpátgyesület, ha a skisport fejlődő félben lesz nálunk is, minden lehető fog elkövetni, hogy ennek segédkezet nyújtson, úgy, hogy majdan a Magas-Tátra e tekintetben méltán vetekedhetik akár Norvégia bérceivel is.

Ily módon, ha a lábszánfutás élvezetes üzése nálunk is gyökeret vert, s általánosan ismert sporttá fejlődik, akkor a téli turisztika is el fogja érni a nyáron elért színvonalat, s ami a fő, nekünk alkalmunk lesz szép tájainkat bejárva, különösen a Magas-Tátra téli gyönyöreit élvezni, magunkat pedig a tél zord időjárása ellenében edzeni.

— II.

A 85-ös gyalogezred átkelése a Tátrán.

(1904, szeptember 9.-én).

A Lőcsén állomásozó, Máramaros- és Ugocsa-vármegyéből kiegészített cs. és kir. 85-ös számú gyalogezred 1904. évi szeptember havában a Magas-Tátra közvetlen környékén tartotta meg ezredgyakorlatát, melyet akkori parancsnoka, Czech Antal ezredes, jelenleg vezérőrnagy és

dandárparancsnok, a feladat szerkesztésében kifejtett merész és vállalkozó ötletével — egy ezredet teljes hadifelszerelésben a Tátrán átvezetni, — tett úgy katonai, mint turisztikai szempontból érdekessé.

Hogy azonban az átkelés ne csupán a csapatok fizikai képességét juttassa érvényre, hanem amellet a taktikai jelentőség is kellőleg kifejezést nyerhessen, két részre osztva, a Tátra két különböző pontján bírkózott meg az ezred annak szakadékos és nyaktörő útjaival.

Az erre vonatkozó feladat röviden a következő képet nyújtja:

Éjszaki fél: Szeptember 7.-én Poprád, Felka és Matheóc környékén nagyobb ütközetek játszódtak le. Az éjszokról jövő ellenség kénytelen a délről támadó elől visszavonulni.

Ezen visszavonuló csapatoknak egy-két zászlóaljból (1. és 2. zászlóalj) álló oszlopa Cindrić János alezredes vezetése alatt a Tátra alján elterülő erdőségekben talál menedéket. Itt gyülekezve szeptember 8.-án azon határozott céllal jut a Sziléziai-házig, hogy ott éjjelre tábort ütve, fáradt katonáit kipihentesse és másnap virradóra a Lengyel-nyergem, továbbá Javorinán át gyorsmenetelésben a Dunajec-völgyben gyülekező saját csapataival egyesülhessen.

Déli fél: A délről támadó ellenség üldözi a visszavonulásban levőt és szeptember 8.-án Béla, Tótfalu és Késmárk helységekben tölti az éjet, elővéde azonban már Barlangligetet éri el.

Ama hírre, hogy a visszavert ellenséges csapatok a Lengyel-nyergem a Dunajec-völgyébe igyekeznek áttörni, Woracz Alfréd őrnagy a hadosztályparancsnokságtól kapott rendeletre az elővédeből 2 zászlóaljjal (2. és 3.) kiválik, hogy 9.-én reggel a Nyergem (Kopa-hágón) át Javorina irányába előnyomulva, az ellenség visszavonuló útját elvágja.

Miután e sorok írója a Cindrić alezredes által vezetett oszlopba volt beosztva, melynek a Lengyel-nyergem át vivő útja a turistavilág előtt bizonyára nagyobb értékű, csupán ennek leírására szorítkozik.

Szeptember 8.-án délután 3 órára értünk Ó- és Új-Tátrafűredre; az egyes századok lépésének egyhangú üteme és a főszerelés szokatlan csörömpölése fölélenkítette a fürdő már-már elhaló hangulatát; kíváncsi vendégek siettek elő, megütközve váratlan megjelenésünkön, és mintha azon tanakodtak volna, hogy ugyan mit is keresnek itt a katonák?

A lovasított tisztek innen lovaikat kerülő úton küldték előre (ez békében, különösen ilyen esetben megengedhető), mert gondolni sem lehet arra, hogy ezt az utat valaki nyeregben tegye meg.

A fürdőt elhagyva, biztosított menetben folytattuk útunkat százados fenyvek árnyában s szinte megkönynyebbülve lélegzettünk föl, mikor délután 6 óra körül a törpefenyő hazájába érve, nyílni kezdett látkörünk, s megpillanthattuk aznapi fáradalmaink végvárát, a Sziléziai-házat.

Sziklaóriások által övezett, a Poprád völgye felé nyitott, szűk katlanban, a kis, kristálytisza Felkai-tó partján emelkedik a Sziléziai-menedékház. Az előtte elterülő tér csak ép oly terjedelmű, hogy két zászlóaljunk összeszorulva sátoztáborba szállhatott. Este 8 órára már élénken lobogtak a tábor-tüzek annak jeléül, hogy itt a vacsora ideje, amit bizony a szegény baka — különösen hadgyakorlat idején — sajkáját kezében tartva, a tűz köré guggolva alig tud elvárni. No meg a meleg is jól esik ilyenkor; hűvös szellőt vernek föl az öreg Tátra mogorva bércei, mintha neheztelnének, hogy évezredes nyugalmaikat ilyen módon zavarják.

A legénység elhelyezése után mi tisztek a Sziléziai-házba vonultunk vissza vacsorára. A vacsora idejét arra is fölhasználtuk, hogy otlletünket és annak okát nevünk beírásával a vendégkönyvben megörökítsük s miután a másnap bekövetkező események kérdését kellően megvitattuk, és már a táborban is szunnyadni kezdtek a tüzek, nyugalomra tértünk.

Vendég alig lévén, a törzstisztek és kapitányok szobát kaptak Mi, fiatalabb tisztek, az éttermet hirtelenjében hálóvá alakítottuk át, fölelevenítve a katonaintézet közös hálószobáiban töltött estéket. Pajzán jókedv fogott el mindnyájunkat, és még sok tréfás megjegyzés esett, míg el nem nyomott a jöttevő álom.

Reggel 6 órára sorban állottunk, a parancs kiadatott, melyre ismét biztosított menetben keltünk útra. Ködös, hideg légáramlat borzongatta végig tagjainkat, a legrosszabbra készültünk el, feladva minden reményt, hogy a szép és sokat ígérő kilátást élvezhessük. Alig haladtunk azonban egy pár száz lépésnyire, a fölkelő nap győzedelmesen hatolt át a sűrű ködön, hogy örök meleget árasztó sugarai bearanyozhassák a felhőkből kimagasló ormokat.

Oszlopunk utója ép elhagyta az alattunk kéklő Hosszú-tavat, midőn az elővéd már kendőlobogtatással

jelezte, hogy útunk legmagasabb pontját, a Lengyel-nyerget elérte. Lépteinket önkénytelenül meggyorsítva, nem sokára felértünk.

Elhangzott a parancs. »Félórai pihenő!«

Erre a tömegeből tiszti legények raja bontakozik ki; elemózsiás táskával és kulacschal gazdáikhoz sietnek; a legénység is előkeresi hátbőröndjének legmélyebb rejtekéből a harapni valót.

Közben kiderült a táj, fenséges, változatosságban gazdag panorámája gyönyörűséggel tölti el a lelkeket. Sajnos, e gyönyör nem tartós, mert felhangzik a második parancs; »Előre!« Megmozdul a menet hosszú egyesrendben a keskeny, csak egy embernek szánt ösvényen, le a völgybe.

Amint az elővéd a Bialka-völgyét elérte, megjött az első járőr jelentése, hogy Javorina táján ellenséges csapatok tüntek fel. Délután egy óra lévén, parancsnokunk számítása szerint 2 és 3 óra között várhattuk az összeütközést. Egy félórával később több jelentés érkezett be, melyek az előbbit megerősítik és annyiban egészítik ki, hogy Javorinát két ellenséges zászlóalj tartja megszállva.

Megkettőztetett éberséggel folytattuk útunkat, az idő rohamosan telt, már 3 felé járt az óra s mi szívszorongva vártuk az első lövést. Nem kell soká várunk; lélekszakadva fut egy baka valamelyik járőrből elénk, izgatottan kiáltva: »Itt az ellenség!«

Már rajvonalban vagyunk, ropog a puska, dúl a harc; vajjon átvághatjuk e magunkat, ez most a kérdés?

Egy sikerült, az ellenség által föl nem fedezett, meglepetésszerű mozdulatunk lehetővé teszi annak bal-szárnyát megkerülnünk. Támadásunk e ponton oly heves, hogy állásait kénytelen feladni és makacs küzdelem után Zsdjárig vonul vissza, Javorinát pedig nekük engedi át.

Feladatunkat részben megoldottuk, amennyiben útunk a Dunajec-völgyébe szabaddá lőn. Tábort ütöttünk tehát, hogy 9¹/₂ órai fáradalmainkat kipihenhessük.

A tisztek itt Hohenlohe-Oehringen herceg vendégei; azonban a legénységről sem feledkezik meg Ó főméltósága, borral bőségesen láttatja el őket.

A tervezetben kifejtett szándék – az átkelést illetőleg – a megoldás terén teljesen megfelelt a várt kívánalmaknak; némi büszkeséggel mondhatjuk, hogy mindkét fél fényesen állotta ki az erőpróbát, bátran, elszántan hatolt előre a feneketlennek tűnő mélységek felett, egyetlen gyengélkedőt sem hagyván hátra.

Mielőtt e gyakorlat leírását befejezném, melynek nehézségeit — azt hiszem, — mindenki méltányolni tudja, önkéntelenül visszapillantást kell vetnem a régelmult nagy időkre és fölelevenítenem Hannibál átkelésének emlékét — Róma elleni hadjáratában — az Alpokon. Vajjon minő akadályokkal kellett lovak, sőt elefántokkal fölszerelt csapatainak szembe szállaniok és mely küzdelmek árán hajthatta végre azt a históriában tündöklő betűkkel följegyzett páratlan hadi tettét?

Bámulatunkkal hódolunk a hadművészet e halhatatlan nagymesterének, bár technikai fejlettségünk ma már nem ismer akadályt, azt az örökkévalóságra szóló eseményt a maga nagyságában talán még sem vagyunk képesek elképzelni!

Hadnagy Domokos.

A Magas-Tátra turistatérképe (Touristenkarte der Hohen-Tátra) dr. Otto Á.-tól. Korn W. kiadása, Breslau. Az előttünk fekvő térkép (63 × 40 cm), mely 1:50,000-es mértékkel a Goryczkowa-hágótól (nyugat) Barlangligetig (kelet) s Fölső-Hágítól (dél) a Grajnárig (éjszak) terjed, a hegyvidéket 100 m-es rétegvonalakkal ábrázolja. A legalacsonyabb magassági öv 700 m-nél kezdődik, világos zöldre van színezve, följebb halványabbá válik a színezés, míg 1300 m magasságnál fehérbe, 1400 m-nél pedig halvány barnába megy át, ami 2400 m-ig minden rétegnél sötétedik; 2400 m-nél a rózsaszín lép föl, mely a 2600-as rétegvonalnál elhalványodik. A tavak s folyóvizek kékek.

Az ízlésesen kiállított térképben minden turisztikailag fontos hely magassági adattal van bejegyezve, s értékét különösen az a körülmény emeli, hogy a vasút és fogaskerekű mellett pontosan tünteti föl az összes útakat az országúttól kezdve a gyalogösvényekig, melyek minősége fölismerhető; a turistautakat pirossal jelzi.

A nagyrabecsült, a Tátra megismertetése és látogatottsága körül kiváló érdemekkel bővelkedő szerző e tetszetős és megbízható térképét havasunk összes barátainak a legmelegebben ajánljuk.

F ü r d ő i n k r ő l . *

Korytnica.

Turisztika és gyógyító-fürdő ugyan különböző két fogalom, ámde mégis van közöttük összefüggés. A turista a természetszépségek megtekintésével járó élvezet mellett izmainak edzését, egészségének öregbítését keresi, a fürdővendég pedig üdülést és gyógyulást, minek elérésében gyakran segíti őt a turisztika. Így tehát azok a fürdőhelyek, amelyek ásványvizük gyógyító ereje, ozondús levegőjük és egészségápoló berendezésük mellett egyúttal a természet bájaival megáldott környékkel is bírnak, a gyógyulásra szorulókat s a természet barátait egyaránt vonzzák.

Különösen hazánk éjszaki részére a jóságos gondviselés mindkét irányban szórta bőségszarujából a kincseket. Nagy tömegben találhatók itt sajtáságos képződésű, szívet, szemet gyönyörködtető szépségekkel s az egészséget helyre állító, a szenvedéseket gyógyító vízforrásokkal megrakott hegységek.

Ama fürdők között, melyek valóban a szenvedő emberiségre nézve áldásosaknak mondhatók, a főnséges vidékkel körülvelt *Korytnica* előkelő helyen áll. Vize a legbecsesebbek, környéke a legszebb vidékek közé tartozik. A »vadregényesség« ugyan nem űz itt orgiákat, a csúcsok nem nyúlnak az azurkék égbe, s az a turista, aki csupán nyaktörő úton érzi magát otthonosan, itt hiába keres veszedelmeket. De aki szemét amphitheatralikusan föl-épített, váltakozva erdővel és pázsittal fődött hegyeken szereti legeltetni, e hegység körkilátásokban bővelkedő csúcsaiban és bájos völgyeiben élvezetet és kielégítést lel.

*A hazai fürdőtelepeknek úgy a bel- mint a külföldön való megismertetése érdekében az a szándékunk, hogy a következő évfolyamokban is egy, esetleg két magyar gyógyfürdőt tömör rövidséggel leírunk. A szerkesztőség.

Korytnica a világ zajától távol, Liptó-vármegye déli határán fekszik. A Rózsahegyről oda vezető úton most még nem zihákal gőzparipa. Kocsink nyugodalmas kényelemmel, poros úton gördül célja felé. Azt a szűk völgyet, melyen át a poros, de jó kocs út közel harmadfél órán keresztül visz, kétfelől 500—1000 m magas hegyek szegélyezik. Ezek lábához hú kísérlőként csatlakozik a fecsegő, többnyire gyorsfutásban tovarohanó, a papiripar szolgáltatába hajtott Revuca-patak. Egyre dél felé tartva, meglátjuk a rózsahegyi papirgyárat, eme külsejére és üzemére nézve egyaránt tekintélyes telepet, mely a munkások nagy számát, de részvényeseit is táplálja. Majd ismét jelentős magasságról lezuhanó vízesés ragadja meg szemünket, melynek habjai emberi kéz által keskeny mederbe szorítva, türelmesen követik a csatornában kijelölt utat, hogy célhoz érve napszámos-szolgálatot teljesítsenek az iparnak.

Oszada elhagyása után — egyre az erdő szélén haladva — a kerülőházat, a korytnicai kincstári erdőkerülő lakását érzük el. Balra kanyarodunk a Medokiszna-dolinába, azaz a savanyúvíz völgyébe. Most valamicskét emelkedik az út. Rövid idő múltán »Aegrotis salutem« fölliratú kapu köszönt felénk. A fürdő területének határán vagyunk. A völgy kissé kitágul, s a szem remek, a háttérben a széles gerincű Prassziva által határolt vidékben gyönyörködik.

A »Herculanum« előtt — mely a többi itteni épülettel együtt faépítmény, s amelyben a fürdőigazgatóság található, — megállva, nemsokára védő föld alá jutottunk. S alig ráztuk le az úti port, már nem volt türelmünk a négy fal között maradni.

Csakhamar tájékozódunk odakünn. A korytnicai medencét — amint ezt fölületes körütekintés mutatja, — három kis völgy egyesülése alkotja. Egészen körülzárt kazánhoz hasonlít, amely csupán a Medokiszna-völgy felé nyílt. A svájci stílusú lakóházak, a hullámos területnek megfelelően, látszólag rendszer nélkül épültek a hegylejtőkhöz. Közöttük különösen kiválik a »Hygiea« a társalgó-teremmel s a hidegvíz-gyógyintézet, e legújabb időben keletkezett építmények. Képzeljünk az egészhez kútfoglalatokat, szökőkútakat, terraszokat, kerteket, melyek azonban — alkalmasint az éghajlat vétője miatt — a buja virágdísz híján vannak, de viszont azért való kárpótlásul vegyük hozzá a mindkét oldal felé messze

terjedő erdőt, melyben az egész telep be van ágyalva, s az ember hozzávetőleges képet szerzett Korytnicáról.

850 m-nyi tengerszín fölötti fekvése folytán, s mivel minden oldalról hegyek zárják körül, Korytnica a szél ellen meg van védve. Középhőmérséklete 11.3° R. Legalacsonyabb a reggeli hőmérséklet szokott lenni, amely még nyár derekán is csak $5-6^{\circ}$ R. A korytnicai ásványvíz a vas-sulphatos források legbecsesebb csoportjai közé tartozik. Főjellege a kettedszénsavas vas és a këserusó, melyek benne uralkodók. Legjobb sikerrel alkalmazzák idült gyomor- és bélhurut s hasonló betegségek ellen. Egyéb gyógyító tényezők: a kényelmesen berendezett fürdőház, ahol a fürdővendégek ásványvíz-, fenyő-, szóda-, vasláp- és szénasav-tartalmú fürdőket kaphatnak; a legmodernebb követelményeknek megfelelően berendezett hidegvíz-gyógyintézet. Az idény alatt, május 15.-étől október 15.-éig, gyógyszertár, pósta- és táviró-hivatal is van ott. A Nagy-szállóban s a Pompeji-szállóban szigorúan kúraszerű ételmezéssel látják el a vendéget.

Sétaútakul a Huszár-, Hajós- és Gellért-út, a Luzsenai-völgy, a kerülőház, s a Vámbéry-völgy fölött elterülő hegyi rét áll a vendégek rendelkezésére. Nagyobb kirándulásokat az oszadai pisztráng-tenyésztőhöz, a szép vizeseésekkel díszes Telp-völgybe lehet tenni. Turistákat talán az 1700 m magas Prasszivára való fölhágás elégitene ki. Több időt és erőkifejtést a Kozy-csúcs, a Nagy-Kochalla s a Rosztokai-havasok megmászása követel.

L. M.

Halotti megemlékezés.

Danhauser Rezső. †

1854—1904.

Az elhúnyt 1854, július 30.-án, Poprádon született, hol szülői mint egyszerű, hanem derék polgárok éltek, kik gyermekeiket istenfélelemben és jámborságban nevelték és jövődő életök szerencséjéről gondoskodtak. Miután az elemi tantárgyakban Maurer Dávid és Vojtko Pál tanítók által kiképeztetett, Iglóra ment, hol az ottani hírneves gymnaziumban tanulmányait folytatván, Felső-Lövöre költözött, hogy a tanítói hivatásnak szentelje magát és az ottani messzire elhíresedett tanító-képzőben szakki-képzését befejezze. A tanítói oklevél elnyerése után ugyanott mint segédtanító egy évig működött, és midőn időközben a tanítói állás Felkán üresedésbe jött, oda mint tanító meghívatott, mely állásban 17 évig áldásosan működött. Mint tanító előzékeny magaviselete és jó módszere által a gyermekek szeretetét és a szülők bizalmát elnyerte, — mint a zene barátja dalkört léptetett életbe, és azt mint karmester szeretettel, szakismerettel és lelkese-déssel vezette, — mint társalgó és ember minden ártatlan mulatságban részt vett és vidám jó kedve által barátainak sok örömet és élvezetet szerzett, — és mint a természet barátja különösen az Isten szabad természetében szívesen mulatott és egyúttal a vadászat örömeiben is szívesen gyönyörködött s abban az élet különféle nyomasztó gondjai között szórakozást talált. Midőn Poprádon a tanítói állás 1891-ben megüresedett, az itteni evang. egyházközség őt az alsó elemi osztályra tanítójául választotta meg, és itt 9 évig buzgalommal és áldással működött hivatásában. Fájdalom, súlyos betegségétől elragadtatván, élete legjobb éveiben kényszerítve látta magát hivataláról lemondani és nyugdíjba vonulni, hol azonban

nem tétlenül töltötte napjait, hanem más irányban fejtett ki áldásos tevékenységet, miáltal szívünkben maradandó emlékezetet biztosított magának. Ő t. i. a kárpátgyesületi muzeum őrévé választatván meg, mint ilyen a muzeumi lakásba átköltözködött és itt különösen különféle állatok kitömésére adta magát, mely mesterségben valódi tökéletességet ért el. Sok általa kitömött és kikészített állat valódi dísz képez a muzeumban és bizonyoságot tesz arról, hogy ő valódi mester volt ebben a szakmában. Azonkívül a Magas-Tátra, valamint környékének igen jól tájékozott ismerője volt, és mindenkinek, ki tőle e tekintetben felvilágosítást kért, jó tanácsot adhatott, különféle kirándulásokat állított össze és gyakorlati intésekkel szolgált azoknak, kik tanácsadásért hozzá fordultak, miáltal azoknak háláját kiérdemelni tudta, kik intéseit szem előtt tartva, sikeres kirándulásokat végeztek a Kárpátokban. Ennek következtében mindenfelől, a bel- és külföldről köszönő és elismerő leveleket kapott és különösen báró Diergart jóakaró barátságának örvendett, ki ismételten barátságának és nagyrabecsülésének jeleit adta neki, mit ő mindig tiszteletben tartani és méltányolni tudott.

Midőn ez évben egészségi állapota mindinkább rosszabbodott, keresett ugyan segítséget mindenütt, ment Budapestre, hol hírneves orvosok tanácsát kérte, és felgyógyulását a pompás Virágos-völgyben remélte, hanem az ő napjai végük felé közeledtek és dacára annak, hogy még csak életének 50. évében állt, a halál hirtelen elérte őt, és tevékenységének mindenkorra végét vetett. 1904. július 10.-én kísértük az életében oly vidám férfiút az örök nyugalomra és szenteltük neki bánatos szívvel az utolsó Istenhözadót. Sokan, sokan az ő barátai és hivataltársai közül, az ő volt tanítványai és Poprád városának egész lakossága megadta neki a végtisztességet és a fájdalom és részvét érzelmeitől áthatva, mindenki azon panasznak adott kifejezést, hogy ő korán, nagyon is korán búcsúzott el tőlünk és költözött el az örök nyugalomra. Mindnyájan hálás emlékezetet őrizünk meg róla szívünkben, — emlékezete maradjon áldott közöttünk mindenkor.

Wünschendorfer Károly.

Köszönetnyilvánítás.

A t. szerző uraknak, akiknek dolgozatai ez Évkönyvben megjelentek, továbbá Hajts Béla és Horváth A. János uraknak egyes cikkek fordításáért valamint Róth Márton úrnak szíves tanácsaival nyújtott támogatásáért hálás köszönetet mond

a szerkesztőség.

TÁTRAFÜRED

klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet
a Magas-Tátra központjában,

== 1020 méter magasságban. ==

Poprád-Felka vasút-állomástól 1 órányira. Éjszokról védett, gyönyörű fekvéssel, sűrű fenyőerdők közepette. Pormentes, ózondús levegő.

A Magas-Tátra legrégibb és legnagyobb fürdőhelye.

19 lakóházban 400 szoba 600 ágygyal.

Ugy egyszerű, olcsó turista-szobák, mint legnagyobb kényelemmel berendezett lakosztályok.

Ujjonnan épült modern fürdőház,

központi fűtéssel. Szénsavas fürdők.

Vízgyógyintézet külön hölgy- és férfi-osztálylyal. Törpe-fenyő-fürdők.

Díszes fürdőszobák angol fayence- és üveg-kádakkal. Inhaláció. Az 1903-ban épült

Nagyszálló 120 szobával,

éttermekkel, társalgó-termekkel, központi fűtéssel, villamos világítással, fürdőszobákkal, teljes lakosztályokkal, legmodernebbül berendezve,

==== egész éven át nyitva. =====

A turisztika központja. A legtöbb kirándulás kiinduló pontja. Hegyi vezetők. Hátas lovak. 5 tennis-pálya. Kitűnő zenekar. Elsőrendű konyha és nagy kávéház. Gyógyszertár. Elegáns üzletek. Savanyúvíz-források.

A »Magyarországi Kárpátegyesület« képviselősege.

==== Fürdőorvos: dr. Jármai László. =====

Fürdőleírással a fürdőigazgatóság szolgál.

ALSÓ-TÁTRAFÜRED

GYÓGYFÜRDŐ

900 m tengerszínfeletti magasságban a »Magas-Tátra« szép fenyőerdői közepén fekszik.

Évad megnyitása június hó 1.-én.

Lápfürdője, kapcsolatban a **havasi levegővel**, messze fölülmúlja Franzensbad hatását a legtöbb női bajnál.

Mint **klimatikus gyógyhely** versenyezhet már 900 méter magasságánál fogva bármely más elsőrangú hasonló teleppel.

Vízgyógyintézete, külön a nők és külön a férfiak részére, a vízkezelés összes proceduráira, pontosan szabályozható zuhanyokkal, gőzszekrény stb. kifogástalanul van berendezve.

A szénsavas fürdők egy — Dr. Wagner-féle — készülékkel lesznek előállítva.

A fenyőfürdők készítésére csakis a törpefenyő friss hajtásai lesznek felhasználva.

A belégzési gyógymód (inhalatió) használatára 2 kamara lett berendezve, melyeknek levegőjét porlasztott sóoldattal és fenyőkivonattal telítik.

Massage és villanyozás fürdőorvosilag alkalmaztatik.

Tiszta alpesi levegő és kristálytisza ivóvíz.

Fürdőorvos: **Dr. PAPP SAMU.**

Gyógyjavaslatok: Különösen mindennemű idült női bántalmak, vérszegénység és sápkór, izom- és ízületi csúz, bél- és gyomorbajok és mint utógyógymód más, különösen hévízfürdők után.

225, a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba.

Kitünő vendéglő. **Pensió.** A teljes pensio az előidényben 1 hétre 40 korona és magába foglalja a lakást kiszolgálattal, a reggelit, a 4 tál ételből álló ebédet és a vacsorát.

Nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem bel- és külföldi lapokkal, könyvtár, croquet-, lawn-tennis- és kuglizó-pályák, zongora stb. Hegyi kalauzok, hátaslovak, bérkocsik mindig kaphatók.

Tömeges kirándulásoknál rendkívüli árengedmény külön megállapodás szerint úgy a lakásra, mint az ellátásra nézve.

Vasuti állomás **Poprad-Felka**, innen kényelmesen 1 óra alatt elérhető.

M. kir. posta-, távirtda- és telefon-hivatal.

A gyógyfürdő a késmárki bank részvénytársulat tulajdona.

Tudakozódást vagy lakásmegrendelést az alulírt fürdőigazgató-sághoz kérünk címezni.

Horti Valér, fürdőigazgató.

Alsó-Tátrafüred, Szepesm.